

Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

Пояснювальна записка і розрахунки
до дипломної роботи

МРЕ.246.02.04 ПЗ

Виконав:

студент групи: 211-ФС-321

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування» (роботу виконано самостійно,
відповідно до принципів академічної
добросовісності)

Рузметова І.Г.

Керівник: доцент, канд. екон. наук
Коковіхіна О.О.

Рецензент: професор, д-р екон. наук
Овчиннікова В.О.

Український державний університет залізничного транспорту

Факультет економічний

Кафедра фінанси, облік і аудит

Освітній рівень: магістр

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Управління фінансами, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

в.о. завідувачка кафедри,

професор, д-р екон. наук

 О.Г.Кіріна

«30» травня 2022 року

ЗАВДАННЯ

НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Рузметовій Іванні Геннадіївни

1 Тема «Управління кредитним портфелем банку», керівник Коковіхіна Олександра Олександрівна, канд. екон. наук, доцент затверджені розпорядженням по економічному факультету від «30» травня 2022 року №62/22з.

2 Строк подання студентом закінченої роботи «15» грудня 2022 року.

3 Вихідні дані: підібрати законодавчі акти і нормативні документи з теми дипломної роботи; вивчити і узагальнити монографічну, наукову, навчальну літературу щодо теми дипломної роботи; ознайомитися і підібрати сучасні публікації з теми роботи в наукових журналах й інших періодичних виданнях; зібрати, узагальнити, проаналізувати фінансову, статистичну, економічну інформацію про об'єкт дослідження для виявлення сутності і ролі фінансово-економічного аналізу в діяльності підприємства.

4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки: дослідити сутність кредитного портфеля банку, інформаційне та організаційне забезпечення та нормативно-правове регулювання процесу формування кредитного портфеля банку. Визначити сучасні тенденції особливостей формування кредитного портфеля банків України та зробити аналіз обсягу та структури кредитного портфеля АТ «Укрсиббанк». Провести аналіз ефективності кредитного портфеля банку. Дослідити резерви підвищення ефективності формування кредитного портфеля банків України та

зробити прогноз обсягу кредитування корпоративних клієнтів у банку. Розробити адаптивну концепцію управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк».

5 Перелік графічного матеріалу: наукові підходи до трактування поняття «кредитний портфель», окремі показники активів, портфелю кредитів та портфелю цінних паперів банків України у 2016-2021 рр., динаміка кредитів та авансів банкам в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр., динаміка кредитів та авансів клієнтам в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр., структура кредитів та авансів клієнтам за галузями економіки в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр., кредити та аванси банкам/інвестиції у цінні папери/кредити та аванси в АТ «Укрсиббанк» станом на 31.12.2021р., динаміка показників фінансової стійкості АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр., організаційне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника у результаті побудови оптимальної моделі кредитування корпоративних клієнтів, лінійний тренд обсягів кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк» на 2022-2024 рр..

6 Дата видачі завдання «30» травня 2022 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів	Стан виконання етапів	Примітка
Вибір теми та її затвердження	27.08-08.09.22	
Підбір літератури та статистичних матеріалів	09.09-20.09.22	
Консультація з керівником щодо організації роботи	21.09-22.09.22	
Огляд джерел інформації	23.09-30.09.22	
Написання чернетки першого розділу дипломної роботи	01.10-23.10.22	
Аналітична обробка інформації та написання чернетки другого розділу роботи	24.10-11.11.22	
Обробка матеріалу для написання аналітичних розрахунків третього розділу роботи	23.11-01.12.22	
Перед захист на кафедрі. Кінцеве оформлення роботи	23.11-15.12.22	

Студент

Керівник

Зміст

Вступ	6
1 Теоретичні аспекти формування кредитного портфелю банку	9
1.1 Сутність кредитного портфеля банку	9
1.2 Організаційне та інформаційне забезпечення кредитного портфеля банку	16
1.3 Нормативно-правове регулювання процесу формування кредитного портфеля банку	24
Висновки до першого розділу	29
2 Аналітична оцінка ефективності формування кредитного портфелю банків в Україні (на прикладі АТ «Укрсиббанк»)	31
2.1 Сучасні тенденції особливостей формування кредитного портфеля банків України	31
2.2 Аналіз обсягу та структури кредитного портфеля АТ «Укрсиббанк»	46
2.3 Аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк»	53
Висновки до другого розділу	61
3 Шляхи удосконалення управління кредитним портфелем банку	63
3.1 Резерви підвищення ефективності формування кредитного портфеля банків України	63

					МРЕ. 246.02.04 ПЗ			
Зм.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	Управління кредитним портфелем банку	Лп.	Арк.	Аркуші
Розроб.		Руместова П.						
Перевір.		Кокотихина Г.О.					4	116
Реценз.		Овчинникова В.				УкрДУЗТ		
Н. Контр.		Тройницька О.М.						
Затверд.		Кірдина О.І.						

3.2 Прогнозування обсягу кредитування корпоративних клієнтів у банку	78
3.3 Розробка адаптивної концепції управління кредитним Портфелем АТ «Укрсиббанк»	84
Висновки до третього розділу	94
Висновки	97
Список використаних джерел	101
Додатки	107

Вступ

Актуальність дипломного проєкту (роботи). Процес формування та розвитку регулювання процесу формування кредитного портфеля банку в Україні здійснюється в непростих економічних умовах. У сучасному економічному стані для посилення намічених позитивних фінансових тенденцій вкрай необхідним завданням виглядає пошук варіантів і перспективних технологій, які забезпечили б мінімізацію кредитних ризиків банківської установи. Включення широких категорій суб'єктів господарювання та громадян в різні програми кредитування також мають стимулювати побудову довгострокових економічних стратегій і сприяти створенню в Україні сприятливого середовища розвитку кредитних відносин. Отже, регулювання процесу формування кредитного портфеля банку необхідно розглядати в сукупності з пошуком шляхів з підтримки економічного зростання в країні.

Питаннями удосконалення механізму формування кредитного портфеля комерційного банку займалися такі автори як: Ведернікова С. В., Волосович С. В., Гайдай І. Ю., Грубінка І. І., Дзюблюк О. В., Жукова Н. К., Івасів І. Б., Крамаренко І. С., Кузнєцова Л. В., Мельник Л. О., Непочатенко О. О., Погосова А. В., та ін.

Метою дипломного проєкту (роботи) є теоретичне обґрунтування, аналіз ефективності та визначення перспектив підвищення ефективності формування кредитного портфеля комерційного банку в Україні.

Виходячи із актуальності обраної теми дипломного проєкту (роботи) та мети даного дослідження завданнями дипломного проєкту (роботи) є:

- дослідити сутність кредитного портфеля банку;
- визначити організаційне та інформаційне забезпечення кредитного портфеля банку;
- провести дослідження нормативно-правового регулювання процесу формування кредитного портфеля банку ;

- проаналізувати сучасні тенденції особливостей формування кредитного портфеля банків України;
- здійснити аналіз обсягу та структури кредитного портфеля АТ «Укрсиббанк»;
- проаналізувати ефективність управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк»;
- визначити резерви підвищення ефективності формування кредитного портфеля банків України;
- здійснити прогнозування обсягу кредитування корпоративних клієнтів у банку;
- розробити адаптивну концепцію управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк».

Об'єктом дослідження є управління процесом формування кредитного портфеля комерційного банку.

Предметом дослідження є теоретичні підходи та практичні рекомендації щодо формування кредитного портфеля комерційного банку та підвищення його ефективності.

Методи дослідження. У процесі наукової роботи були комплексно використані основні методи наукового дослідження: системно-міждисциплінарний, порівняльно-аналітичний, історико-логічний, статистичні, наукової абстракції, індукції, дедукції та інші. Застосовувані методи дослідження сприяли забезпеченню логіки виконаної роботи і відповідності наукових висновків особливостям сучасної фінансової практики.

Елементами наукової новизни є допрацювання визначення «кредитний портфель». Так, на наш погляд, кредитний портфель – це сукупність усіх банківських позик, що структуровані у відповідності до стратегії банку, норм чинного законодавства та інтересів акціонерів. Дане визначення на відміну від існуючих враховує інтереси всіх зацікавлених сторін та дає підґрунтя для розробки методики оцінки ефективності кредитної діяльності банку.

Інформаційною базою дослідження є праці класиків економічної науки, провідних сучасних вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем регулювання процесу формування кредитного портфеля банку, законодавчі та нормативні документи з питань формування кредитного портфеля банку, офіційні матеріали АТ «Укрсиббанк»; довідкові та інформаційні видання професійних організацій, Інтернет-ресурси.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що подані в роботі теоретичні положення, висновки і методичні рекомендації доведені до рівня практичних методик і пропозицій, які можуть бути використані для вдосконалення аналітичних досліджень банківського кредитування населення в сучасних умовах.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи становить 115 сторінок, основний зміст роботи викладено на 99 сторінках. Магістерська робота містить 18 таблиць, 22 рисунка, список використаних джерел включає 52 найменування.

1 Теоретичні аспекти формування кредитного портфелю банку

1.1 Сутність кредитного портфеля банку

У сучасних умовах з метою забезпечення організації ефективного кредитного портфелю банку розробляють власну внутрішню кредитну політику та впроваджують практичні механізми її реалізації. Кредитна політика банку визначає завдання й пріоритети кредитного портфелю банку, засоби і методи їх реалізації, а також принципи і порядок організації власне кредитного процесу [38, с. 44]. У ринковій економіці роль кредиту найбільшою мірою проявляється в оптимізації пропорцій суспільного відтворення. Відтак за допомогою кредитного механізму досягається саморегуляція економічної системи, вирівнюється норма прибутку за різними галузями народного господарства тощо. Кредит сприяє концентрації та централізації капіталу. Надзвичайно важливою роль кредиту є у забезпеченні науково-технічного прогресу та обслуговуванні інноваційного процесу. Кредит є важливим джерелом фінансування капітальних вкладень і виконує дуже важливу роль у процесі розширеного відтворення. Банківський кредит виступає однією з провідних форм кредитування як суб'єктів господарювання, так і населення [16, с. 75]. За відносно невеликої частки банківських кредитів у структурі джерел фінансування капіталовкладень, саме банківське кредитування має найбільший вплив на зростання обсягу капіталовкладень [18, с. 141]. В умовах сучасної України принциповим інституційним завданням є створення передумов для прискореного розвитку підприємницького сектора як основи динамічної стабільності економіки і суспільства. Це пов'язано, зокрема, з більш повною реалізацією стимулюючої функції формування кредитного портфелю, їх активізацією і оптимізацією в даному секторі.

Кредитний портфель за умов ринкової економіки пов'язаний зі створенням відповідної мережі спеціальних кредитних установ, які здійснюють кредитні

операції. Варто відзначити, що банківські механізми кредитування підприємств передбачають організацію взаємовідносин банків з іншими учасниками кредитного процесу і є елементом системи кредитування, охоплюючи кредитну діяльність, одним із учасників яких є банк [21, с. 123]. Банківський механізм кредитування вітчизняних підприємств визначений як елемент системи банківського кредитування, що охоплює кредитну інфраструктуру, спрямовану на обслуговування вітчизняних підприємств, систему формування кредитного портфелю банків із виробниками продукції, механізм банківського кредитування. Він має такі складові: суб'єкти кредитування, нормативно-правове забезпечення кредитування, механізм кредитування та його інформаційне забезпечення. Варто відзначити, що взаємодія банків і підприємств – це процес взаємного впливу один на одного, що відбувається в часі, в межах існуючого механізму взаємодії, супроводжується обміном ресурсів і породжує взаємообумовленість та взаємозв'язок між його учасниками [24, с. 412].

Протягом розвитку фінансової науки погляди на ознаки формування кредитного портфелю певною мірою трансформувались. На основі аналізу наукової літератури можна зробити висновок, що більшість вчених до основних ознак формування кредитного портфелю включають економічну самостійність кредитора та позичальника; добровільність та рівноправність сторін відносин; незмінність власника позичених коштів (яким залишається кредитор); їх вартісний характер. Проте у сучасній науковій літературі не завжди ставиться акцент на нееквівалентності відносин між кредитором та позичальником, застосування чого дозволить посилити увагу на наявності в механізмі їх реалізації чинника платності. Водночас ознаку рівноправності сторін формування кредитного портфелю варто розширити її договірним характером, що набуває особливої актуальності в контексті захисту прав споживачів кредитних послуг [27, с. 115].

З ознаками формування кредитного портфелю тісно пов'язані його умови, які ще називають принципами кредитування, що є складовими кредитного механізму. До принципів кредитування більшість науковців зараховують

терміновість, цільовий характер, матеріальну забезпеченість та платність. Ці принципи кредитування слід вважати базовими, оскільки їх недотримання може призвести до припинення функціонування кредитного портфелю. Автори В. Д. Лагутін, О. А. Кириченко та В. І. Міщенко, Т. І. Караченцева [29, с. 42] до цих принципів додають ще принцип зворотності. На нашу думку, ці принципи кредитування є додатковими. Принцип зворотності є наслідком принципу строковості. Серед науковців існує також думка про принцип прибутковості кредиту [37, с. 185].

Суть кредиту, як вираження специфічного, має немало різноманітних відтінків. Вмістити їх в одному визначенні дуже складно. У зв'язку з цим визначень суті кредиту може бути декілька, і кожне з них може виражати ту або іншу його якість, ту або іншу деталь, характерну для його структури, складу учасників, стадій руху й основ кредиту. Можна припустити, що кредит – це: взаємини між кредитором і позичальником; зворотній рух вартості; рух платіжних засобів на принципах зворотності; рух позиченої вартості; рух позикового капіталу та ін. [42, с. 7].

Кредитна політика створює основу організації процесу банківського кредитування відповідно до загальної ринкової стратегії діяльності банку та повинна чітко визначати цілі кредитування, відповідне документально-методичне забезпечення та правила їх реалізації. Кредитна політика розробляється з урахуванням стратегії і тактики банку в галузі управління активними операціями та визначає основні напрямки формування кредитного портфелю банку:

- стандарти і критерії діяльності банківських працівників, що відповідають за видачу кредитів;
- принципи оцінки та контролю за якістю удосконалення механізму формування кредитного портфелю у банку [45].

Перш за все, розглянемо основні наукові підходи до трактування сутності кредитного портфеля за допомогою таблиці 1.1, у якій згрупуємо визначення

цього поняття, сформульоване різними вченими та практиками за основними ознаками.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до трактування поняття «кредитний портфель»

Автор	Визначення
1. Місце кредитного портфеля в здійсненні кредитних операцій.	
Н. П. Поляк [36, с. 185]	Кредитний портфель – сукупність кредитних інструментів для досягнення поставлених цілей.
Н. В. Сабліна [141 с. 136]	Кредитний портфель – сукупність виданих кредитів, класифікованих за критеріями, що стосуються різних факторів кредитного ризику або засобів захисту від нього.
С. В. Волосович [17, с. 133]	Кредитний портфель – сукупність коштів, розміщених у формі зобов’язань (кредити юридичним особам, кредити фізичним особам, міжбанківські кредити).
І. І. Грубінка [19, с. 217]	Кредитний портфель – сума коштів, мобілізованих у вигляді позик, виданих фінансово-кредитним установам, торгово-промисловим організаціям, приватним установам за мінусом резервів ліквідності.
2. Місце кредитного портфеля в загальному обсязі банківських операцій.	
Г. М. Перевозник [33, с. 247]	Кредитний портфель – це комплексний інструмент управління (активами та пасивами) банку.
І. Ю. Гайдай [18, с. 141]	Кредитний портфель – сукупність банківських активів і пасивів.
А. В. Погосова [38]	Кредитний портфель – сукупність фінансових активів; Банк можна представити як набір прибуткових активів, головним чином кредитів. Отже, визначення поняття портфеля як сукупності фінансових активів, у тому числі кредитів.
3. Місце кредитного портфеля на рівні державної політики.	
І. І. Румик [40, с. 114]	Кредитний портфель є важливим інструментом управління кредитними ресурсами комерційного банку, який повинен спрямовувати його стратегічну політику та операційну діяльність для виконання завдань державної кредитної політики.

У таблиці 1.1 згруповано визначення поняття «кредитний портфель» за трьома ознаками. Зокрема, науковці, які при визначенні підходів до сутності кредитного портфеля були віднесені до першої групи, розглядають кредитний портфель як сукупність виданих кредитів, при цьому враховуючи лише здійснення банківською установою кредитної операції. Друга група визначень сформована науковими підходами авторів, які наголошують на тому, що кредитний портфель є складним процесом управління, який характеризує вибір напрямків інвестування, тобто планових дій. Це підкреслює важливість кредитування серед інших банківських послуг.

Узагальнюючи аналіз, наведено визначення поняття «кредитний портфель», які в основному розглядають його як сукупність наданих банком кредитів та враховують фактор доходу як стратегічну мету функціонування банку. Проте, на нашу думку, такі підходи є дещо спрощеними та не відображають ключової ролі кредитування в системі діяльності комерційного банку. За таких умов при розробці методологічних засад формулювання концепції кредитного портфеля все ж необхідно спиратися насамперед на основні принципи діяльності комерційного банку, які відображають конкретні умови його функціонування на ринку та стратегічні цілі банківської установи.

З функцій кредитного портфеля впливають основні цілі його формування, що представлені на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Основні цілі формування кредитного портфеля банками [25, с. 67]

Залежно від цілі банк формує кредитний портфель певного типу, який в загальному вигляді є характеристикою портфеля, що показує співвідношення прибутку та ризику.

Складові банківського механізму кредитування вітчизняних підприємств представлені на рисунку А.1 Додатку А. Банківський механізм кредитування вітчизняних підприємств визначений як елемент системи банківського кредитування, що охоплює кредитну інфраструктуру, спрямовану на обслуговування вітчизняних підприємств, систему формування кредитного портфеля банків із виробниками продукції, механізм банківського кредитування [34, с. 894].

Кредитний портфель – це специфічний об’єкт управління, що має певну структуру, відповідає вимогам банку та його цілям за прибутковістю, ступенем ліквідності, ризиком і напрямками кредитування. Функції кредитного портфеля банку представлені на рисунку 1.2.

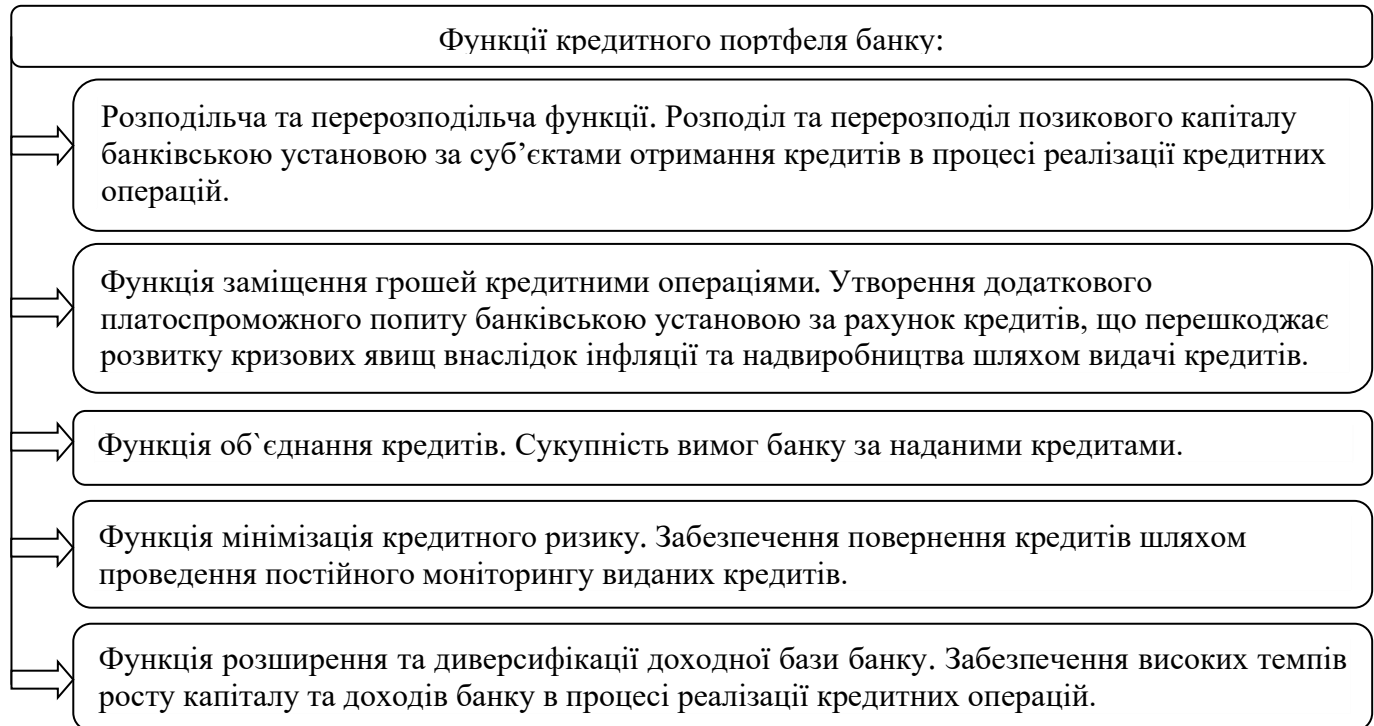

Рисунок 1.2 – Функції кредитного портфеля банку [29, с. 55]

Банки відіграють важливу роль в економіці. Вони є посередниками в транзакціях, пропонують кредити позичальникам, приймають і розпоряджаються депозитами для населення. Фінансові кризи часто поширюються на інші галузі економіки через банківську систему [35]. Тому забезпечення стабільної банківської системи має вирішальне значення для фінансової стабільності. Важливим питанням є те, чи призведе конкуренція між банками до більшої чи меншої стабільності.

Відповідальність за розробку кредитного портфелю банку та механізмів її реалізації покладається на Кредитний комітет, який очолює, як правило, перший керівник комерційного банку. Розробка внутрішнього кредитного портфелю потребує від керівництва банку чіткого формулювання цілей кредитування і визначення, наскільки вони збігаються із загальною політикою і стратегією

банку. У загальному вигляді кредитна політика має відображати такі ключові моменти:

- організація кредитного портфелю;
- управління кредитним портфелем;
- контроль над кредитним процесом;
- ліміти з окремих напрямків кредитування;
- механізм супроводження кредитних угод (кредитний моніторинг);
- формування резервів під можливі втрати за наданими кредитами [52, с. 186].

Способи і методи формування кредитного портфелю банку формалізуються у відповідних внутрішньобанківських документах, основними серед яких є: стандарти кредитування; кредитні інструкції. Стандарти кредитування містять зразки документів, з якими працюють кредитні менеджери та виконавці, перелік дій працівників банку, відповідальних за здійснення процесу банківського кредитування. Основне завдання стандартів кредитування – визначити практичні дії з реалізації формування кредитного портфелю банку [29, с. 87].

У стандартах кредитування мають бути відображені такі основні моменти: порядок збирання та аналізу фінансової інформації; вимоги щодо забезпечення кредитів, гарантій та поручительств; правила організації кредитного процесу; порядок оцінки кредитоспроможності позичальника; вимоги щодо оформлення кредитної документації; зразки документів (кредитна угода, договір застави, поручительства тощо). Кредитна інструкція – це опис послідовних дій з реалізації конкретної кредитної процедури. Інструкція, що відповідає окремій кредитній процедурі, виглядає як опис послідовності взаємопов'язаних кроків із визначенням відповідальних виконавців та їх повноважень [16, с. 77]. Порядок кредитування, закріплений у банківських кредитних інструкціях, визначає конкретні етапи процесу банківського кредитування і забезпечує його здійснення відповідно до вимог кредитного портфелю банку.

Таким чином, на наш погляд, кредитний портфель – це сукупність усіх банківських позик, що структуровані у відповідності до стратегії банку, нормативного законодавства та інтересів акціонерів. Дане визначення на відміну від існуючих враховує інтереси всіх зацікавлених сторін та дає підґрунтя для розробки методики оцінки ефективності кредитної діяльності банку.

Далі розглянемо інформаційне забезпечення оцінки кредитної діяльності комерційного банку.

1.2 Організаційне та інформаційне забезпечення кредитного портфеля банку

Важливим елементом дослідження сутності кредитного портфелю банку є визначення складових підсистем забезпечення, до яких відноситься організаційне та інформаційне забезпечення процесу формування і реалізації кредитного портфелю. На оперативному рівні відбувається лише процес реалізації кредитного портфелю. Рівень може бути представлений кредитними департаментами, що включають відділи кредитного аналізу та контролю. Банки, які не мають можливості організовувати всі відділи та комітети, працюють лише з деякими з вищезазначених відділів. Так, комітет кредитного нагляду може виконувати наступні функції: затвердження змін та доповнень до кредитного портфелю банку; ухвалення основних критеріїв прийнятності ризику; затвердження переліку винятків із правил кредитного портфелю банку [50].

Незаперечним є твердження, що правильна організація процесу банківського кредитування, розробка ефективної та гнучкої системи управління кредитними операціями виступають основою фінансової стабільності й ринкової стійкості комерційних банків (враховуючи те визначальне місце, яке посідають кредитні операції в портфелі банківських активів).

Незважаючи на те, що протягом багатьох років фінансові установи стикалися з труднощами з багатьох причин, головна причина серйозних

банківських проблем продовжує бути безпосередньо пов'язана з недостатніми кредитними стандартами для позичальників і контрагентів, поганим управлінням портфельними ризиками або недостатньою увагою до змін в економіці, або інші обставини, які можуть призвести до погіршення кредитоспроможності контрагентів банку. Цей досвід поширений як у країнах G-10, так і в країнах, що не входять до G-10 [16, с. 75].

Кредитний ризик найпростіше визначається як можливість того, що позичальник банку або контрагент не зможе виконати свої зобов'язання відповідно до погоджених умов. Банки повинні управляти кредитним ризиком, притаманним усьому портфелю, а також ризиком окремих кредитів чи операцій. Банки також повинні враховувати взаємозв'язок між кредитним ризиком та іншими ризиками. Ефективне управління кредитним ризиком є критично важливим компонентом комплексного підходу до управління ризиками та необхідним для довгострокового успіху будь-якої банківської організації.

Підсистеми організаційного забезпечення формування та реалізації кредитного портфеля банку представлені на рисунку 1.3.

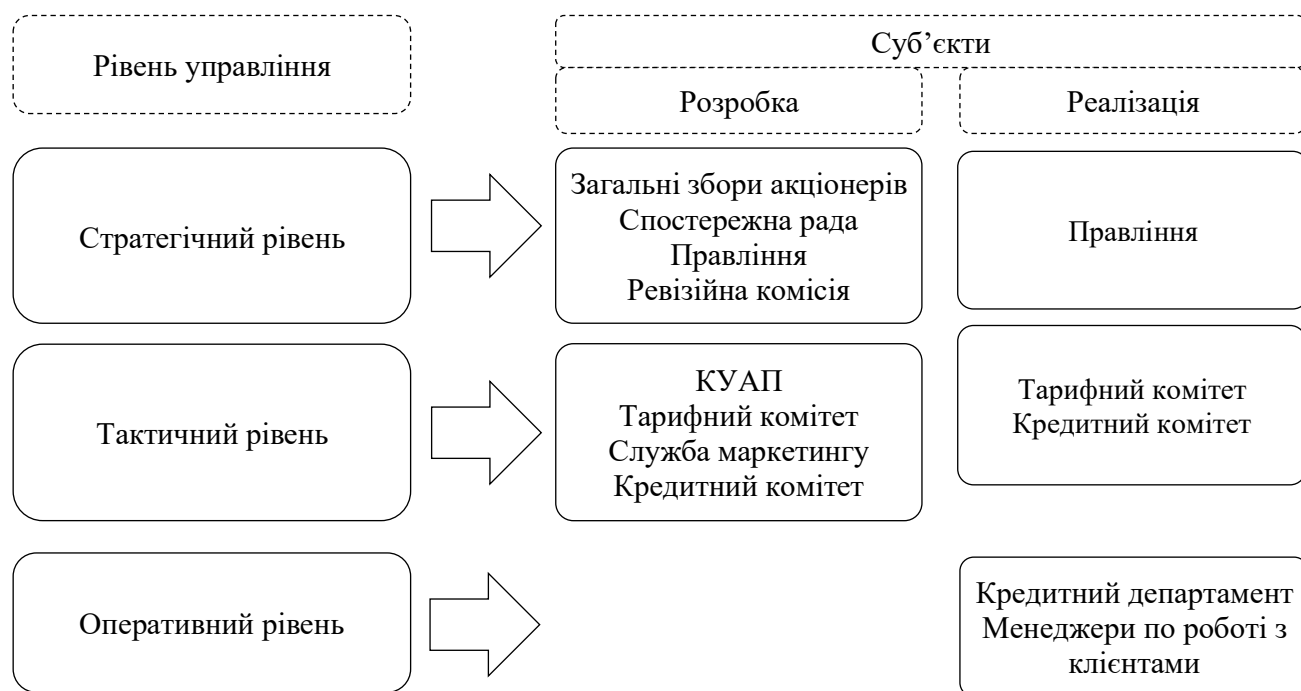

Рисунок 1.3 – Організаційне забезпечення процесу розробки і реалізації формування кредитного портфеля комерційного банку [21, с. 53]

Для більшості банків позики є найбільшим і найбільш очевидним джерелом кредитного ризику; однак інші джерела кредитного ризику існують у діяльності банку, в тому числі в банківській і торговій портфелях, як на балансі, так і поза ним. Банки дедалі частіше стикаються з кредитним ризиком (або ризиком контрагента) у різних фінансових інструментах, крім позик, включаючи акцепти, міжбанківські операції, фінансування торгівлі, валютні операції, фінансові ф'ючерси, свопи, облігації, акції, опціони, а також у подовженні зобов'язань та гарантії та врегулювання угод [37, с. 185].

Отже, в цілому кредитна політика комерційного банку окреслює коло ключових цілей і завдань банківської діяльності, визначає конкретні прийоми, способи і методи її реалізації з метою максимізації дохідності кредитних операцій та досягнення прийняттого рівня ризиків банківської діяльності у сфері кредитування. Управління кредитним портфелем (CPM) є ключовою функцією для банків (та інших фінансових установ, включаючи страховиків та інституційних інвесторів) з великими багатогранними портфелями кредитів, часто включаючи неліквідні позики. Історично його роль полягала в тому, щоб зрозуміти сукупний кредитний ризик установи, підвищити віддачу від цих ризиків (іноді шляхом торгівлі позиками на вторинному ринку та хеджування), а також виявлення та управління концентрацією ризику. На відміну від традиційних функцій створення та управління кредитним ризиком, які розглядають лише окремі угоди чи позичальників, CPM переглядає всю кредитну книгу.

Управління ефективністю процесу кредитування залежить від чіткої систематизації форм і видів кредиту. У роботі основні ознаки класифікації форм пов'язані із сутнісними характеристиками кредитних відносин (об'єкт, суб'єкт, поверненість, терміновість, платність, цільове використання, забезпеченість) (рис. А.2 додатку А). Важливим рівнем деталізації кредиту є розподіл його форм на види та підвиди. При цьому форма є проявом тієї чи іншої сутнісної характеристики кредитування, а види та підвиди характеризують порядок, практику використання тієї чи іншої форми. Ця класифікація дозволяє

підвищити обґрунтованість господарських рішень відносно вибору форм і видів кредиту, виходячи із цілей розвитку і потреб підприємства [34, с. 895].

Зовнішнє інформаційне забезпечення процесу розробки та реалізації кредитного портфеля комерційного банку представлено в табл. А.1 Додатку А. Виходячи з наведеного, можна виділити основні джерела інформації стосовно стану зовнішнього середовища: інформація Верховної Ради України; офіційний сайт Державного комітету статистики України; інформація з сайтів банків-конкурентів та банків-партнерів; дані різних Міністерств та відомств України; відомості Національного банку України; офіційний сайт Асоціації українських банків; сайт Державної податкової адміністрації; засоби масової інформації; дані міжнародних організацій [35].

Таким чином, на оперативному рівні відбувається лише процес формування кредитного портфеля комерційного банку. Організаційне забезпечення кредитного портфеля на цьому рівні відрізняється залежно від банку, його розміру і специфіки діяльності. Рівень може бути представлений кредитними департаменти, що включають відділи кредитного аналізу та контролю. Зокрема, склад інформаційної бази тісно переплітається із факторами впливу на кредитну політику. Інформація повинна бути корисною для прийняття рішень стратегічного характеру. Для того щоб інформація була значущою, вона має бути матеріальною. Інформація є матеріальною, якщо її ненадання або неправильне подання може вплинути на рішення щодо формування кредитного портфеля комерційного банку. Надійність інформації забезпечується в тому разі, коли вона не містить матеріальних помилок.

Комерційні банки на основі аналізу прагнуть до оптимізації структури кредитного портфелю і пасивів з метою оптимізації прибутку. Оцінка наявних можливостей банку дозволяє виробити основні програми розвитку і поведінку банку в подальшому. Аналіз якості кредитного портфелю є підготовчим етапом оцінки діяльності банку, який забезпечує розробку заходів виходу з кризових ситуацій і стабільність в роботі. Якість банківських кредитного портфелю

прямим чином впливає на достатність капіталу і рівень кредитних ризиків [26, с. 45].

Інформаційне забезпечення економічного аналізу діяльності комерційного банку являє собою систему зовнішньої та внутрішньої інформації. До внутрішніх джерел інформації можна віднести статистичну, бухгалтерську звітність, оціночні розрахунки кредитування та інші. Джерелами зовнішньої інформації є річні звіти, дані з сайтів статистики та інші [35].

Основним джерелом інформації для аналізу кредитного портфелю комерційного банку є такі форми бухгалтерської звітності:

- бухгалтерський баланс банку;
- звіт про фінансові результати;
- інформація про якість позичок, позикової і прирівняної до неї заборгованості;
- відомості про кредити і заборгованість за кредитами та інше [40, с. 114].

Розглянемо поняття бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати комерційного банку.

Баланс банку – зведений підсумковий документ, що відображає узагальнені статті пасивних і активних операцій на певну дату. Інформація про рух коштів формується в процесі бухгалтерського обліку та відбивається на відповідних рахунках [32, с. 5].

Банківські баланси складаються за уніфікованою формою, представленої в Плані рахунків бухгалтерського обліку, які розробляються і затверджуються НБУ.

Банківський баланс складається з наступних розділів: «Активи», «Зобов'язання», «Власний капітал».

Звіт про фінансові результати характеризує результати діяльності банку за звітний період. Цей звіт містить інформацію про складові елементи фінансового результату [18, с. 141]. Цей звіт містить в собі такі основні показники: процентні

доходи і витрати, чисті процентні доходи, комісійні витрати і доходи, прибуток до оподаткування, інший сукупний дохід.

У діяльності комерційного банку головним моментом є не тільки формування ресурсів, а й ефективне їх розміщення. Тому одним з основних напрямів аналізу банківської діяльності є аналіз його кредитного портфелю.

Аналіз кредитного портфелю банку являє собою оцінку ефективності скоординованого управління банківським балансом. Зміни в структурі кредитного портфелю можна проаналізувати за допомогою вертикального і горизонтального аналізу [42, с. 8].

Вертикальний і горизонтальний аналіз кредитного портфелю дозволяє виявити зміни в розподілі агрегованих статей балансу як у динаміці, так і у внутрішній структурі кредитного портфелю балансу банку. На основі горизонтального аналізу кредитного портфелю банку аналізуються зміни в динаміці через порівняння даних за різні періоди.

Порівняльний аналіз якості кредитного портфелю доцільно проводити з допомогою коефіцієнтів. Коефіцієнтний аналіз дозволяє оцінити в динаміці якість кредитного портфелю за такими критеріями, як прибутковість, ліквідність тощо.

Коефіцієнтний метод дозволяє виявити кількісну взаємозв'язок між різними угрупованнями. Також цей метод використовується для контролю рівня ліквідності, визначення якості кредитного портфелю, прибутковості тощо [50].

Ще одним важливим моментом при аналізі кредитного портфелю є оцінка їх якості. Така оцінка є важливим показником для визначення ступеня надійності банку та ефективності його діяльності.

При повному аналізі якості кредитного портфелю повинні бути отримані відповіді на такі питання, як: Яка структура кредитного портфелю в загальному і значення частки вкладень в той або інший актив? Яка величина працюючих і непрацюючих кредитного портфелю, також планований рівень майбутніх втрат?

Далі розглянемо методики оцінки якості кредитного портфелю, які пропонують науковці. Виділяють такі показники (коефіцієнти) для оцінки кредитного портфелю [16, с. 77]:

Коефіцієнт працездатності кредитного портфелю.

$$K_{p.a.} = A_{п.д.} / A, \quad (1.1)$$

де $A_{п.д.}$ – активи, що приносять дохід;

A – загальна сума кредитного портфелю [21, с. 98].

До кредитного портфелю, що приносять дохід, належать: позики, міжбанківські кредити, враховані векселі, цінні папери, залишки на рахунках в інших банках. Найбільш оптимальним значенням є 65–75%.

Коефіцієнт диверсифікації кредитного портфелю.

$$K_{д.а.} = A_{о.} / A_{п.д.}, \quad (1.2)$$

де $A_{о.}$ – однорідні активи;

$A_{п.д.}$ – активи, що приносять дохід [21, с. 98].

Коефіцієнт показує ступінь диверсифікації кредитного портфелю: чим вище це значення, тим нижче ризик втрати кредитного портфелю банку.

Коефіцієнт інвестиційної активності.

$$K_{і.а.} = K / A_{п.д.} \quad (1.3)$$

де K – кредити, надані клієнтам;

$A_{п.д.}$ – активи, що приносять дохід [21, с. 98].

Показує частку кредитів клієнтам у загальній сумі кредитного портфелю, що приносять дохід. Низьке значення коефіцієнта свідчить про те, що банк спрямовує кошти не в кредит, а в інші операції (спекуляції з цінними паперами та іноземною валютою).

Коефіцієнт миттєвої ліквідності.

$$K_{м.л.} = A_{в.} / З_{д.в.}, \quad (1.4)$$

де $A_{в.}$ – високоліквідні активи;

$З_{д.в.}$ – зобов'язання до вимоги [21, с. 99].

Характеризує ступінь ліквідності банку в досить стислі терміни.

Коефіцієнт прибутковості кредитного портфелю.

$$K_{п.а.} = \Pi / A_{п.д.}, \quad (1.5)$$

де Π – прибуток;

$A_{п.д.}$ – активи, що приносять дохід [21, с. 99].

Коефіцієнт свідчить про ефективне використання банком своїх кредитного портфелю, якщо цей показник має високе значення.

Коефіцієнт прибутковості превалюючи кредитного портфелю.

$$K_{д.п.а.} = \Pi / A_{о.}, \quad (1.6)$$

де Π – прибуток;

$A_{о.}$ – однорідні активи [21, с. 99].

Коефіцієнт показує прибутковість переважаючих в банку активних операцій.

Коефіцієнт використання кредитного портфелю.

$$K_{в.а.} = D / A \quad (1.7)$$

де D – доходи;

A – загальна сума кредитного портфелю.

Коефіцієнт характеризує ступінь віддачі кредитного портфелю [21, с. 99].

Розглянемо ще одну систему коефіцієнтів, які Т. В. Халафян описала в статті «Аналіз якості кредитного портфелю банку» [21, с. 99].

Коефіцієнт ефективності використання кредитного портфелю.

$$K_1 = A_{п.д.} / A, \quad (1.8)$$

де $A_{п.д.}$ – активи, що приносять дохід;

A – загальна сума кредитного портфелю.

Показує, яка частка банківських кредитного портфелю приносить дохід [21, с. 99].

Коефіцієнт загальної ліквідності.

$$K_2 = Z / A, \quad (1.9)$$

де Z – зобов'язання банку;

A – загальна сума кредитного портфелю [21, с. 99].

Відображає здатність банку виконувати всі свої зобов'язання за рахунок усіх кредитного портфелю.

Рівень сумнівної заборгованості.

$$K3 = 3 \text{ п.} / 3 \text{ поз.}, \quad (1.10)$$

де 3 п. – прострочена заборгованість;

3 поз. – позичкова заборгованість [21, с. 99].

Вказує на питому вагу прострочених позичок у сумі розміщених кредитного портфелю.

Чиста рентабельність кредитного портфелю.

$$K4 = \text{ЧП} / A, \quad (1.11)$$

де ЧП – чистий прибуток;

A – загальна сума кредитного портфелю [21, с. 99].

Відображає ефективність вироблених банком вкладень [19, с. 216].

Отже, для оцінки якості кредитного портфелю банків встановлені такі обов'язкові нормативи, як максимальний розмір ризику на одного позичальника або групу пов'язаних позичальників; максимальний розмір великих кредитних ризиків; максимальний розмір ризику на одного кредитора (вкладника); максимальний розмір кредитів, банківських гарантій та поручительств.

1.3 Нормативно-правове регулювання процесу формування кредитного портфеля банку

Стабільне законодавство, що регулює кредитну діяльність банківської системи в Україні, – основа її сталого функціонування. В сучасних умовах вагомість законодавчого і нормативно-правового забезпечення банківського кредитування комерційного банку визначається тим, що держава через застосування правових, бюджетних, монетарних та інших механізмів регулює якісні й кількісні аспекти процесу розвитку даної системи країни. У нашій країні правовідносини, що виникають у сфері кредитування, регламентуються нормами нормативно-правових щодо банківського кредитування в Україні (рисунок 1.4).

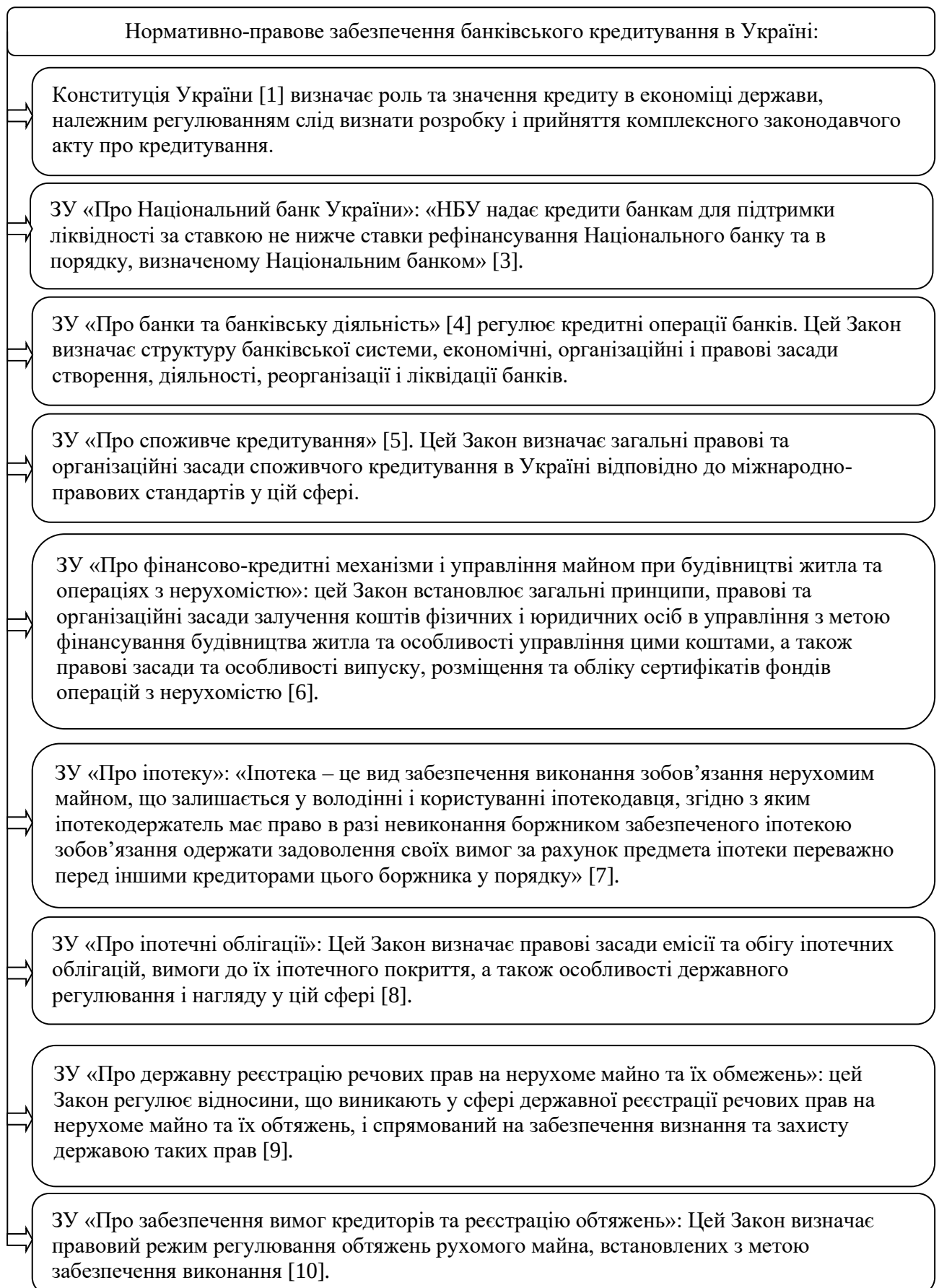

Рисунок 1.4 – Характеристика основних нормативно-правових документів щодо банківського кредитування в Україні [1-10]

Склад інформаційної бази тісно переплітається із факторами впливу на кредитну політику [26, с. 44]. Інформація повинна бути корисною для прийняття рішень стратегічного характеру. Для того щоб інформація була значущою, вона має бути матеріальною. Інформація є матеріальною, якщо її ненадання або неправильне подання може вплинути на рішення щодо формування кредитного портфелю банку. Надійність інформації забезпечується в тому разі, коли вона не містить матеріальних помилок.

Із урахуванням останнього, законодавчі й нормативні акти у секторі банківського кредитування комерційного банку мають сприяти розвитку банківської системи, підвищувати її надійність, захищати фінансово-кредитні установи від надмірного втручання в їхню поточну діяльність адміністративних і контролюючих органів, а також розв'язувати різні проблеми в питаннях фінансово-кредитної взаємодії між різноманітними економічними суб'єктами. Належний рівень законодавчого регулювання правовідносин у сфері банківського кредитування комерційного банку є стимулюючим чинником розвитку та процвітання фінансового сектору, а відтак і реальної економіки держави. З огляду на це порушена проблематика має завжди перебувати у колі наукових інтересів вітчизняних і зарубіжних учених [40].

Зокрема, Закон України «Про споживче кредитування» [5] зачіпає лише сферу правовідносин, що виникають у зв'язку з поступкою прав (вимог) за договорами кредиту (позики), а також зі стягненням простроченої заборгованості за такими видами угод. При цьому залишається нормативно неврегульованим серйозний пласт інших аспектів колекторської діяльності. Відповідно до цього Закону України кількість претензійних і судових випадків буде знижено, підвищиться індекс довіри населення до кредитування. Даний Закон визначено весь перелік можливих платежів позичальників у зв'язку з отриманням і обслуговуванням кредиту, що буде сприяти зниженню розбіжностей між повною сумою вартості кредиту і повною сумою всіх виплат по ньому.

Варто відзначити, що негативною стороною активного розвитку кредитування є зростання простроченої заборгованості і неплатежів по кредитах.

Тому особливої актуальності набуває регулювання кредитних ризиків, так як саме великі портфелі беззаставних кредитів стали причиною виникнення проблем у діяльності деяких вітчизняних банків [25, с. 133].

Для всебічного забезпечення прав і законних інтересів позичальників як споживачів необхідне рішення наступних завдань:

- розвиток форм і методів державного контролю за дотриманням банківського законодавства, законодавства про конкуренцію, рекламу;
- підвищення професійного рівня і якості правової культури співробітників кредитних організацій, безпосередньо працюючих у відділах стягнення з позичальниками-громадянами.

Варто відзначити, що Закон «Про споживче кредитування» не привів до революції на ринку банківських послуг в сфері банківського кредитування населення. Закон України «Про споживче кредитування» в більшій чи меншій мірі обмежив право банків стягувати з позичальників – підприємств «зайві» платежі і комісії. Тепер банки не зможуть стягувати комісії, наприклад, за дострокове повернення кредиту. Також позичальник має право безкоштовно один раз на місяць отримати інформацію про розмір поточної заборгованості, дату і розмірах вироблених і майбутніх платежів і інші відомості, зазначені в договорі кредиту. У банків немає права стягувати штраф з позичальника за відмову від отримання кредиту протягом деякого (як правило, незначного) періоду часу з моменту укладення договору. Вирішено питання з підсудністю спору за позовом позичальника. Є й інші позитивні аспекти для позичальників. У той же час в Законі містяться і деякі неясності. В індивідуальних умовах договору допускається передбачити як заборона, так і можливість поступки банком права вимоги до позичальника третім особам.

Договір про надання кредиту належить до цивільних правочинів та є різновидом кредитного договору. Тому до відносин, що виникають із такого договору, застосовуються (у частині, не врегульованій спеціальними законами) норми Цивільного кодексу України (ЦКУ) та інших цивільно-правових нормативних актів [2].

Говорячи про правове регулювання кредитування в Україні, не можна обійти увагою проблему стягнення боргів з позичальників за допомогою колекторських агентств. Методи, які використовують сьогодні колектори для стягнення, а по суті, для «вибивання», боргів, найчастіше межують з криміналом, а то і переступають межу. Проблема в тому, що багато позичальників не бачать різниці між банком, який видав кредит, і тими структурами, які приходять до них стягувати борги. В результаті страждає репутація та окремих банків, і всієї банківської системи. Рішенням даної проблеми з'явився б закон про колекторську діяльність, який би регламентував порядок і форми стягнення простроченої заборгованості. Робота над відповідним законопроектом ведеться протягом декількох років, але, на жаль, результат цієї діяльності поки відсутня [31, с. 7].

У таблиці А.2 Додатку А представлені нормативні акти, які регулюють кредитні операції і кредитний портфель в Україні. Слід зазначити, що Національний банк України відстоює позицію, згідно з якою цільове використання кредиту є одним із принципів банківського кредитування і банк не лише наділений правом вимагати виконання позичальником відповідного цивільного обов'язку, але також у свою чергу має виконувати публічно-правові обов'язки щодо встановлення та забезпечення контролю за цільовим використанням кредиту, зокрема, при наданні кредитів овердрафт [27, с. 112].

Під якістю кредитного портфеля розуміють таку властивість його структури, яка забезпечує максимальний рівень прибутковості при допустимому рівні кредитних ризиків і ліквідності балансу [25, с. 98].

Вивчення діяльності кредитних установ демонструє, що вони володіють основами управління якістю кредитного портфеля. Зокрема, у банках наявні стратегії у сфері кредитування та утворено структури управління кредитним процесом; розроблено механізми кредитування, зокрема методики оцінки якості кредитів; визначено обов'язки та повноваження для кожного учасника кредитного процесу; існує достатнє інформаційне та кадрове забезпечення; створено системи безпеки, внутрішнього контролю та оцінки ризиків. Водночас

практика свідчить, що наявність у банку кредитної політики та регламентованих процедур оцінки активів ще не гарантує високого рівня управління якістю кредитів [47].

Таким чином, перераховані нормативні правові акти не тільки закріплюють право підприємств на рівний доступ до максимально широкого асортименту фінансових послуг, доступних на території України, але і забезпечують свободу вибору, яка є фундаментальним правом підприємств на ринку фінансових послуг, а також високий рівень його правової захищеності. Надання кредитів допомагає прискорити реалізацію товарів широкого вжитку й побутових послуг, збільшує платоспроможний попит підприємств та сприяє підвищенню їх життєвого рівня. На сьогодні не з'ясованими як на теоретичному, так і законодавчому рівні залишаються питання щодо правової природи відносин кредитування, встановлення їх місця в системі цивільних зобов'язальних правовідносин, особливостей застосування до позичальника штрафних санкцій у разі прострочення ним виплати чергової суми платежу, можливості кредитної установи в односторонньому порядку змінювати розмір відсоткової ставки за наданим кредитом та ін. Прогалини в теоретичних дослідженнях відносин кредитування зумовили недостатність їх правового регулювання.

Висновки до першого розділу

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Досліджено сутність кредитного портфеля банку. Варто відзначити, що кредитний портфель – це сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики. Обсяг і структура кредитного портфеля банку визначаються такими чинниками: розмір банку (капіталу); правила регулювання банківської

діяльності; офіційна кредитна політика банку; досвід і кваліфікація менеджерів; рівень дохідності різних напрямів розміщення коштів.

Визначено організаційне та інформаційне забезпечення кредитного портфеля банку. Організаційне забезпечення кредитного портфеля на цьому рівні відрізняється залежно від банку, його розміру і специфіки діяльності. Рівень може бути представлений кредитними департаменти, що включають відділи кредитного аналізу та контролю. Зокрема, склад інформаційної бази тісно переплітається із факторами впливу на кредитну політику. Інформація повинна бути корисною для прийняття рішень стратегічного характеру. Для того щоб інформація була значущою, вона має бути матеріальною. Інформація є матеріальною, якщо її ненадання або неправильне подання може вплинути на рішення щодо формування кредитного портфеля комерційного банку. Надійність інформації забезпечується в тому разі, коли вона не містить матеріальних помилок.

Проведено дослідження нормативно-правового регулювання процесу формування кредитного портфеля банку. Слід зазначити, що Національний банк України відстоює позицію, згідно з якою цільове використання кредиту є одним із принципів банківського кредитування і банк не лише наділений правом вимагати виконання позичальником відповідного цивільного обов'язку, але також у свою чергу має виконувати публічно-правові обов'язки щодо встановлення та забезпечення контролю за цільовим використанням кредиту, зокрема, при наданні кредитів овердрафт.

Також, варто відзначити, що Закон України «Про споживче кредитування» зачіпає лише сферу правовідносин, що виникають у зв'язку з поступкою прав (вимог) за договорами кредиту (позики), а також зі стягненням простроченої заборгованості за такими видами угод. При цьому залишається нормативно неврегульованим серйозний пласт інших аспектів колекторської діяльності. Відповідно до цього Закону України кількість претензійних і судових випадків буде знижено, підвищиться індекс довіри населення до кредитування.

2 Аналітична оцінка ефективності формування кредитного портфелю банків в Україні (на прикладі АТ «Укрсиббанк»)

2.1 Сучасні тенденції особливостей формування кредитного портфелю банків України

Економічний розвиток і зростання для будь-якої держави завжди були пріоритетом загальної економічної політики, виступаючи невід’ємним атрибутом незалежності країни. В свою чергу, банки і банківська система в розвинутих країнах, як правило, мають випереджальний поступ розвитку і суттєвий вплив на економічні процеси. Виступаючи амбасадором змін, сам банківський сектор розвивається динамічніше, ніж інші сектори економіки і залишається найбільшим сегментом фінансового ринку. В Україні цей аспект посилюється умовами низького інвестиційного потенціалу держави, недостатнього рівня розвитку фінансового ринку та обмежених власних можливостей підприємств. Переоцінити значення банків у відтворювальних процесах і економічному розвитку важко. Ця роль завжди була значною, а от характер і масштаби впливу неоднозначні і залежать від багатьох чинників, як внутрішньо банківських, так і зовнішніх, дія яких складна і багатогранна. Це підтверджується постійними дискусіями навколо не пропорційності змін у розмірах ресурсів, активів банків та їх структури, критикою з приводу не нарощення кредитування банками України за значного накопичення вільної ліквідності, її переливання у державні цінні папери, суттєвого нарощення прибутків банками останні 4 роки на тлі відсутності відчутного економічного зростання в країні. Все це викликає багато запитань щодо впливу банків на економіку країни і необхідність пошуку відповідей на них.

До того ж, долаючи протягом всього часу незалежності чисельні кризи, шоки і потрясіння, Україна на початку 2022 року зіткнулася з новим масштабним випробуванням – повномасштабної війною з росією. Воєнні дії охопили значну

частину території країни, що несе щодня мільярдні збитки економіці і нищить її розвиток. Станом на кінець травня 2022 року збитки країни вже перетнули межу у 600 млрд доларів США [1]. Крім колосального фізичного руйнування промислових об'єктів, критичної і соціальної інфраструктури, житла, шаленого відтоку населення (людського капіталу) і зупинки інвестицій, протягом 3 місяців війни практично повністю нівельовано досягнення України в економіці і фінансовій сфері, які були здобуті протягом останніх 5 років. Зокрема такі аспекти, як: приборкання інфляції, підвищення інвестиційного потенціалу, рекордні прибутки банківської системи тощо. За результатом 2021 року інфляція в Україні становила близько 10% [51], що у порівнянні з кризовим 2015 роком (43%) [51] – безперечне досягнення, насамперед, НБУ та здійснюваної ним політики інфляційного таргетування. На тлі відчутної стабілізації банківського сектору у 2021 р. з рекордними прибутками у 77,5 млрд грн [51], поступове пом'якшення монетарної політики НБУ разом з дієвими кроками пільгового кредитування пріоритетних галузей могло стати гарним підґрунтям для реального нарощення банками кредитування, в першу чергу, підприємств реального сектора, і стимулюванням економічного зростання в країні.

Проте війна внесла свої корективи. За прогнозами експертів ВВП впаде від 35% до 45% до кінця 2022 року, а загальні втрати України від російської агресії уже оцінюються в 1 трлн доларів США [51]. Це: прямі інфраструктурні збитки, тобто зруйновані мости, дороги, житло, будівлі. Наразі це близько 120 млрд доларів, а з урахуванням військової інфраструктури та інших цивільних витрат – понад 270 млрд доларів США; недоотриманий прибуток і не вкладені інвестиції, що оцінюється у 290 млрд доларів США; втрати, отримані внаслідок зменшення ВВП у перспективі відносно довоєнних планів, адже підприємства, які мають приносити державі доходи, зруйновані [51].

Банківський сектор за результатами 1 кварталу 2022 року також вже отримав збитки, через формування резервів під очікувані збитки від наслідків війни. Поки що у розмірі 0,16 млрд грн [51], але у перспективі очікуються значніші. Попит на кредити та банківські послуги знизився. Це та багато інших

чинників чинить негативний вплив на складові операційного доходу. Зростання чистого процентного доходу в березні 2022 р. сповільнилося до 17% р/р порівняно з 35% р/р за січень-лютий. Чистий комісійний дохід скоротився за I квартал на 13% р/р через падіння в березні на 58% р/р. Комісійні доходи за 4 місяці зменшилися до 24 465 млн грн [3].

Отже, у нових обставинах воєнного часу, банківська система України отримала разючий системний шок та нові виклики. В умовах нечуваного руйнування економіки і соціальних потрясінь необхідно зберегти фінансову стабільність в країні та, при цьому, забезпечити більш-менш задовільне фінансування потреб економіки. На тлі існуючих обставин, 2 червня 2022 р. НБУ було прийнято відчутно кардинальне рішення про різке збільшення облікової ставки у 2,5 рази, з 9% до 25%, яке викликало неоднозначні судження, проте однозначно стало ще одним шоком для економіки. Такий крок НБУ є різкою зміною монетарної політики у бік рестрикційної і націлений на: не допущення розвитку інфляції і знецінення заощаджень, в тому числі, запобігаючи їх відпливу з банків, нівелювання знецінення національної валюти і збільшення привабливості інвестицій у державні облігації, зменшення тиску на валютні резерви і нормалізація курсоутворення.

Відкидаючи всю дискусійність реалізації поставлених НБУ задач, що важко оцінити в умовах надзвичайної невизначеності воєнного стану в Україні, в контексті теми нашого дослідження, таке різке підвищення облікової ставки – це, насамперед, глобальне подорожчання банківських кредитів, яке в умовах рестрикційних дій регулятора завжди відбувається швидше ніж зміна ставок за депозитами. Очевидно, це навряд чи сприяє нарощенню кредитних портфелів, ставить під загрозу згортання вже діючих програм пільгового кредитування, проте не знімає з НБУ і банків «відповідальності» за кредитування економіки і її розвиток, як в умовах війни, так і за післявоєнного відновлення. Тобто, питання забезпечення банками економічного розвитку країни не зникло, вономиттєво перенеслося у кардинально іншу площину, не втратило актуальності, а набуло нової проблемності у нових економічних і політичних реаліях [51].

Для оцінки особливостей формування кредитного портфеля банків України проведемо дослідження динаміки кількості діючих банків України протягом 2019-2021 рр. (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміки кількості діючих банків України за 2019-2021 рр. [51]

Показники	Роки			Відхилення 2021 / 2019 рр.	
	2019	2020	2021	Абс. відх.	Відн. відх., %
Кількість діючих банків, одиниць	75	73	71	-4	-5,33
Кількість банків з іноземним капіталом, одиниць	35	33	33	-2	-5,71
Частка банків з іноземним капіталом, %	46,7	45,2	46,5	-0,20	-42,83

Як видно з даних таблиці 2.1 упродовж 2019-2021 рр. відбулося скорочення кількості діючих банків України на 4 банки. Разом з тим спостерігаємо зменшення кількості банків з іноземним капіталом на 2 банки та скорочення частки банків з іноземним капіталом на 0,20%. Основною векторною зміною у діяльності банків України, ще від часів виходу з банківської кризи 2014-2015 рр., є скорочення кредитування та нарощення портфеля цінних паперів (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Окремі показники активів, портфелю кредитів та портфелю цінних паперів банків України у 2016-2021 рр. [51]

Показник	Станом на 01.01.					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7
Активи банків, млн грн	1571411	1737271	1839958	1910614	1981594	2205915
Кредитний портфель банків, млн грн	1009768	1005923	1042798	1118618	1033539	963664
Цінні папери, млн грн	201520	332273	425790	480608	538943	791345
Абсолютний приріст активів банків, млн грн	50594,32	165860,54	102686,14	70656	70980	224321
Відносний приріст активів банків, %	3,33%	10,55%	5,91%	3,84%	3,72%	11,32%
Абсолютний приріст кред. портфелю, млн грн	3410	-3845	36875	75820	-85079	-69875
Відносний приріст кредитного портфелю, %	0,34%	-0,38%	3,67%	7,27%	-7,61%	-6,76%
Абсолютний приріст цінних паперів, млн грн	32592	130753	93517	54818	58335	252402

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7
Відносний приріст цінних паперів, %	19,29%	64,88%	28,14%	12,87%	12,14%	46,83%
Питома вага кредитного портфелю в активах, %	64,3%	57,9%	56,7%	58,5%	52,2%	43,7%
Питома вага цінних паперів в активах, %	12,8%	19,1%	23,1%	25,2%	27,2%	35,9%

Наведені у таблиці 2.2 дані свідчать про постійне зменшення обсягів кредитного портфеля банків, а також його питомої ваги у структурі активів з 64,3 % у 2015 році аж до 43,7 % у 2020 році. Натомість питома вага цінних паперів в активах банків постійно зростала – з 12,8 % у 2015 р. до 35,9 % у 2020 р. Це пояснюється кількома основними чинниками: зниження кредитної пропозиції від банків, через високий рівень кредитування господарюючих суб'єктів, які завжди складали переважаючу частину кредитного портфеля, що зумовлено загальною економічною нестабільністю і низькою кон'юнктурою ринку; необхідність покращення якості кредитного портфелю банків і активів у цілому та зниження витрат на формування резервів в цілях стабілізації діяльності і підвищення фінансової стійкості; необхідність нарощення власного капіталу та покращення його структури на вимоги НБУ та в цілях виконання регуляторних вимог у цілому; особливості регуляторної політики НБУ у період виходу і після кризи 2014-2015 рр., що спрямована на таргет інфляції і підвищення фінансової стійкості банківської системи, в тому числі використання ОВДП в інструментах регулювання банківської ліквідності.

У результаті зазначених у таблиці 2.2 змін, банкам вдавалося краще управляти ліквідністю і нарощувати дохідну базу, знижуючи ризики, що сприяло загальній стабілізації на банківському ринку. Водночас, економіка України не отримувала достатньо кредитів, що не сприяло її зростанню. Отже, якщо прослідкувати реальний вплив (кореляцію) основних макроекономічних показників і показників розвитку банківського сектору, то загалом, стан банківської системи України можна оцінити як контпродуктивний, а вплив скоріше недостатній ніж значний.

Для аналізу ефективності функціонування вітчизняних банківських установ доцільно проводити аналіз регулятивного капіталу (нормативу Н1) по банківській системі України в цілому (рисунок 2.1).

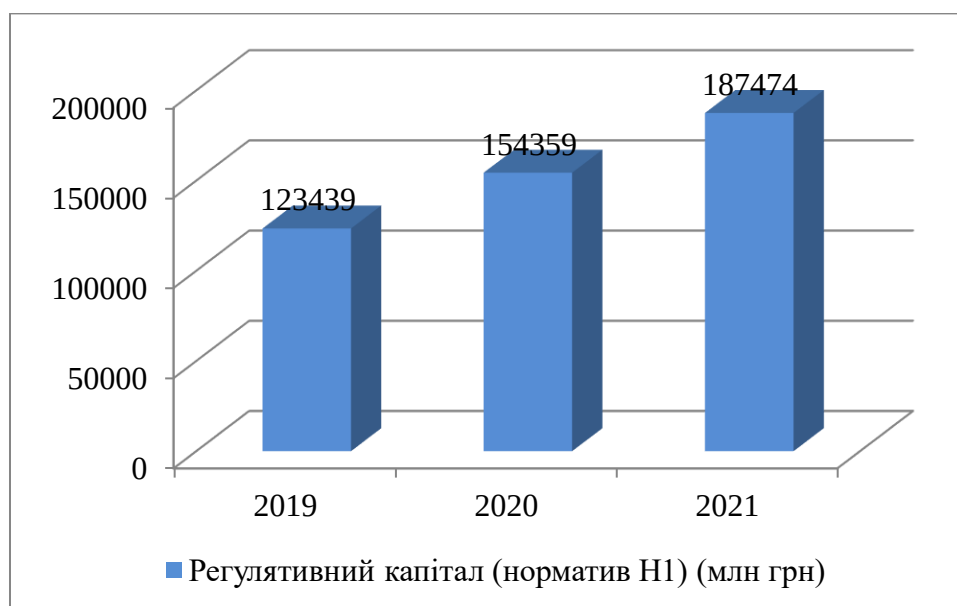

Рисунок 2.1 – Динаміка регулятивного капіталу (нормативу Н1) по банківській системі України в цілому за 2019-2021 рр. [51]

Як видно з даних рисунку 2.1, за період 2019–2021 рр. регулятивний капітал банків збільшився на 64035 млн. грн, що є позитивним явищем у діяльності банківських установ, адже регулятивний капітал є одним з найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків [51]. Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1) має становити 200 млн грн. Таке рішення ґрунтується на змінах до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [22], якими мінімальний розмір статутного капіталу для банків знижено з 500 млн грн до 200 млн грн.

На рисунку 2.2 подано дані щодо виконання нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) в цілому по банківській системі за період 2019–2021 рр., нормативне значення якого, згідно вимог НБУ, не повинно бути нижчим 10%.

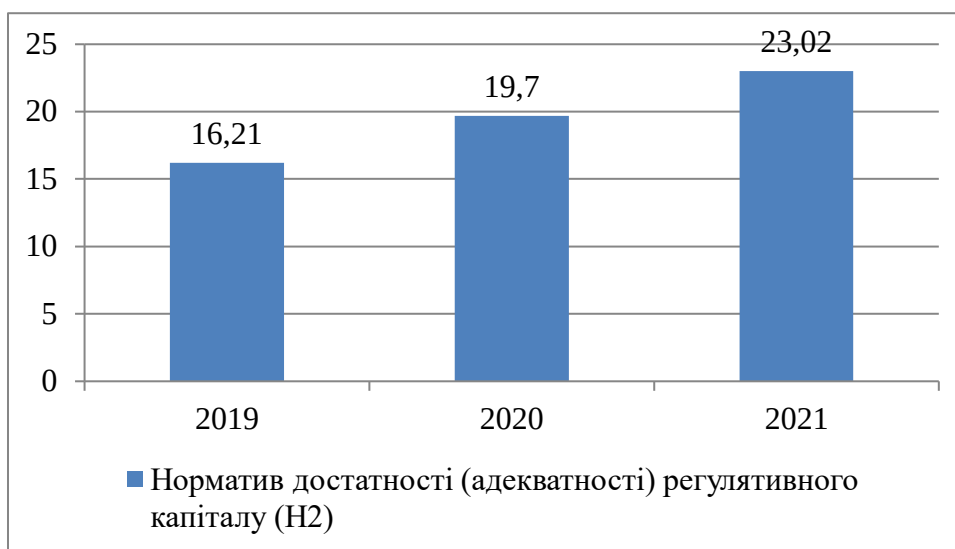

Рисунок 2.2 – Динаміка нормативу адекватності регулятивного капіталу (H2) по банківській системі України в цілому за 2019-2021 рр. [51]

Як видно з даних рисунка 2.2, за період 2019–2021 рр. норматив адекватності регулятивного капіталу (H2) по банківській системі України в цілому зростає. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори/вкладники банку [51].

Як видно з даних рисунку 2.3, за період 2019–2021 рр. норматив достатності основного капіталу (H3) по банківській системі України в цілому збільшився. А достатність основного капіталу є вищою за нормативне значення у 7%. Норматив достатності основного капіталу (H3) визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного. Нормативне значення нормативу H3 має бути не менше ніж 7 відсотків [51].

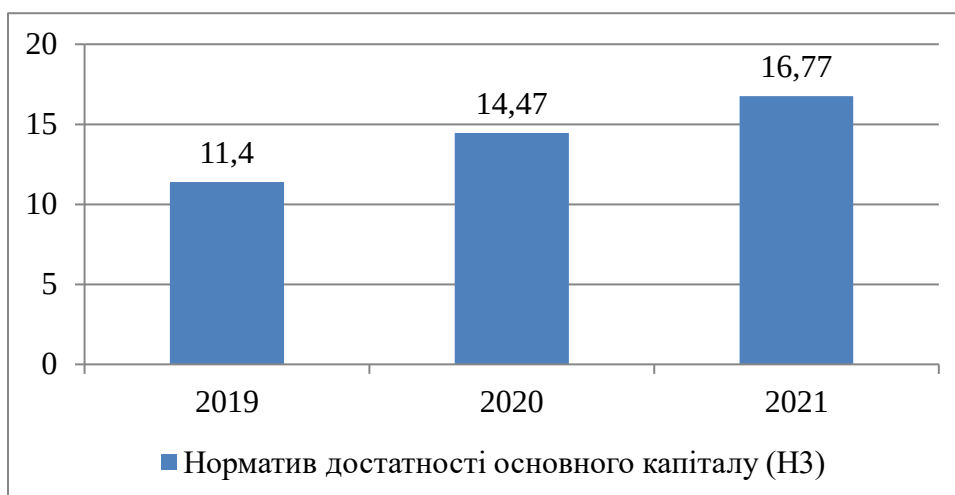

Рисунок 2.3 – Динаміка нормативу достатності основного капіталу (Н3) по банківській системі України в цілому за 2019-2021 рр. [51]

Необхідно зазначити, що Національний банк України продовжує вдосконалювати нормативно-правову базу, вимоги до капіталу та ліквідності, до системи управління банківськими ризиками. На рис. 2.4 представлено дані щодо виконання нормативів миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6) по банківській системі в цілому за період 2016–2021 рр.

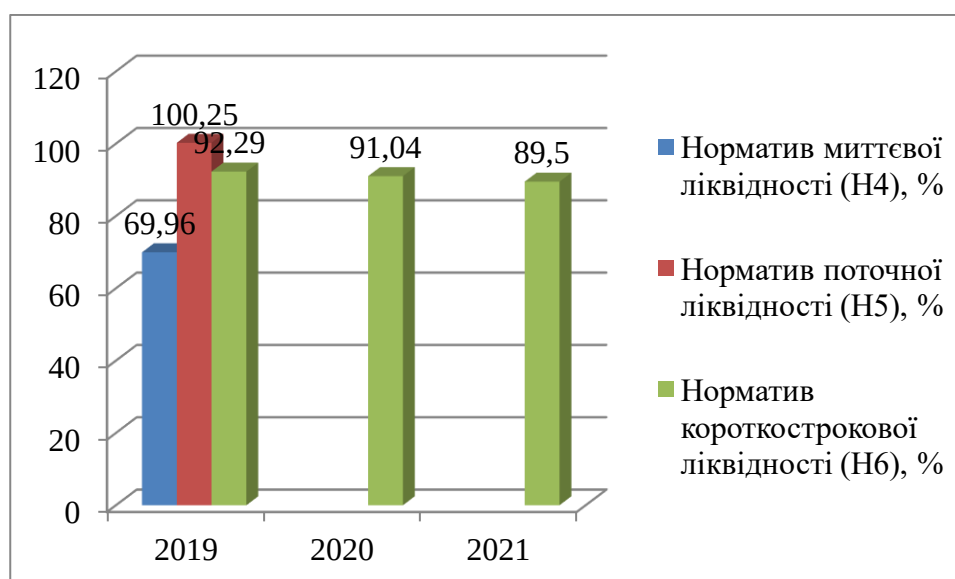

Рисунок 2.4 – Динаміка стану виконання нормативів за період 2019-2021 рр. [51]

Як видно з даних рисунка 2.4, у 2019 р. норматив миттєвої ліквідності Н4 значно перевищував необхідне значення згідно вимог НБУ у 20%, проте за 2020–2021 рр. період аналізу показник відсутній.

Норматив поточної ліквідності Н5 був також вищим за необхідну норму у 40% та не опускався нижче 80,96%. Дана ситуація свідчить про значне накопичення коштів, які не приносять прибутку банкам. Та за період 2020–2021 рр. ситуація змінилась на краще, оскільки значення показника відсутнє.

Норматив короткострокової ліквідності Н6 за період 2019–2021 рр. не опускався нижче 86% та відповідав встановленому нормативному значенню не менше 60%.

Отже, всі нормативи ліквідності по банківській системі України за аналізований період значно перевищують мінімально допустимі значення, встановлені Нацбанком України, а, отже, спостерігається надлишкова ліквідність по банківській системі. Надлишкова чи недостатня ліквідність негативно впливає на економічні відносини на мікро- та макро- рівнях. Ефективне управління ліквідністю є необхідною умовою забезпечення безперебійної роботи банку, оптимального розподілу і використання банківських ресурсів [51].

Поряд із розрахунками нормативів ліквідності доцільно проаналізувати нормативи кредитних ризиків, адже від можливості ефективного проведення кредитної політики в банках України залежить ефективність всієї банківської системи. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) розроблено для обмеження кредитного ризику, який виникає через невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань. Нормативне значення Н7 не має бути вище ніж 25 процентів. Норматив великих кредитних ризиків (Н8) розроблено для обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом чи групою пов'язаних контрагентів. Нормативне значення Н8 не має бути вище 8-кратного розміру регулятивного капіталу банку. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9), введено для обмеження ризику, що виникає під час проведення операцій з інсайдерами, що може вплинути на діяльність банку.

На рисунку 2.5 представлена інформація щодо стану виконання нормативів кредитного ризику банками України з 2019 по 2021 р.

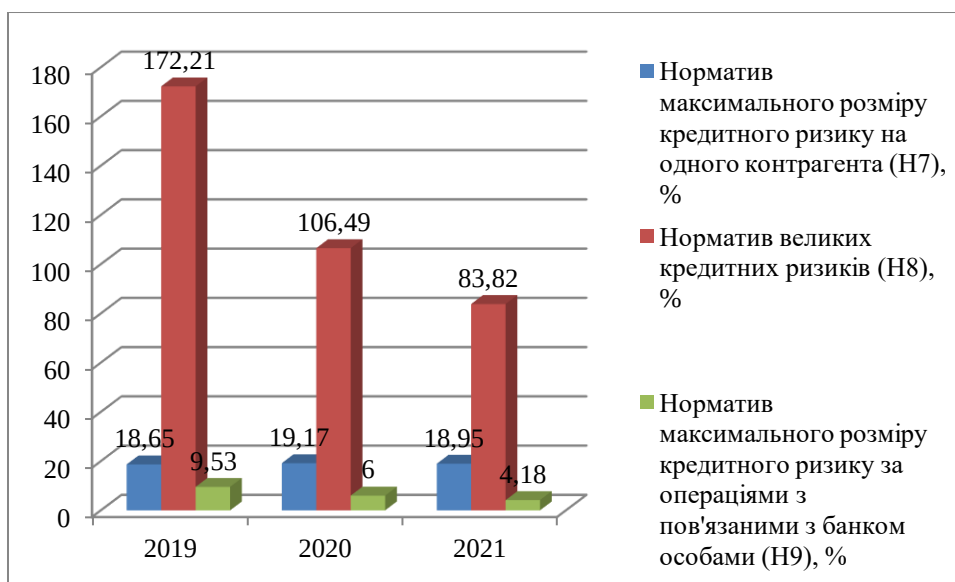

Рисунок 2.5 – Динаміка стану виконання нормативів кредитного ризику банків за період 2019-2021 рр. [51]

Дані з рисунка 2.5 свідчать про виконання нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (H7) за період 2019–2021 рр. в межах 18,65% – 18,95%, що не перевищує норму у 25%. За 2019-2021 рр. норматив великих кредитних ризиків зріс, що свідчить про наявність обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом чи групою пов'язаних контрагентів. Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (H9) за 2019–2021 рр. зменшився майже вдвічі і на початку 2021 року він вже відповідав встановленому нормативу НБУ [51].

З метою забезпечення фінансової стабільності та надійності банківської системи Національний банк України проводить контроль за виконанням комерційними банками затверджених економічних нормативів. Метою такого контролю є виявлення проблем та попередження ризиків у діяльності банків. Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (H11) встановлює ліміти на обсяги ризику, що стосується інвестування в акції та сертифікати юридичної особи. Норматив загальної суми інвестування

встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з операціями вкладання (прямого чи опосередкованого) коштів банку до статутних капіталів будь-яких юридичних осіб, що може призвести до втрати капіталу банку. Стан виконання банками України нормативів інвестування за період 2019-2021 рр. представлено на рисунку 2.6.

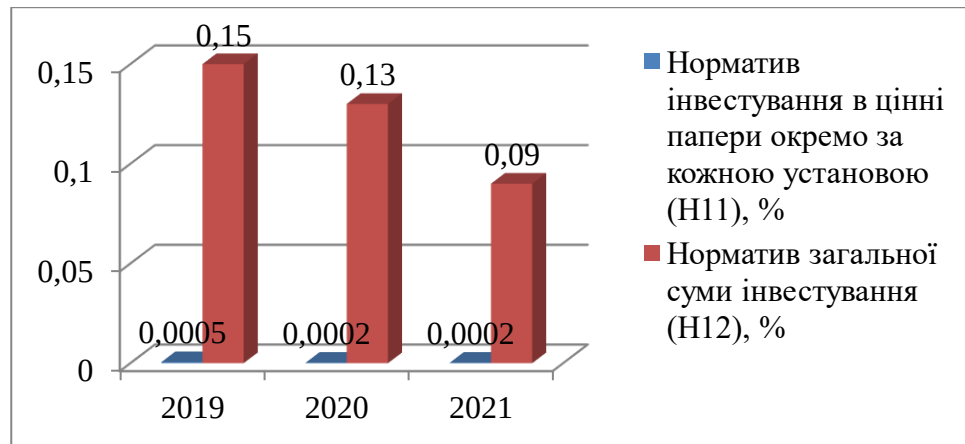

Рисунок 2.6 – Динаміка стану виконання банками України нормативів інвестування за період 2019-2021 рр. [51]

Відповідно з даних рисунку 2.6 видно, що норматив H11 та H12 також дотримані банками України в нормі відповідно не більше 15% та 60%.

Таким чином, НБУ здійснює нагляд і регулювання діяльності банків з метою сприяння безпеці та фінансовій стабільності банківської системи України. Банківський нагляд переконує клієнтів, вкладників, кредиторів і позичальників, що банки працюють стабільно, виконують свої зобов'язання в повному обсязі та вчасно.

НБУ здійснює нагляд і регулювання діяльності банків з метою сприяння безпеці та фінансовій стабільності банківської системи України. Банківський нагляд переконує клієнтів, вкладників, кредиторів і позичальників, що банки працюють стабільно, виконують свої зобов'язання в повному обсязі та вчасно. НБУ здійснює нагляд і регулювання діяльності всіх українських банків та їх закордонних філій, іноземних банків в Україні, інших організацій і громадян щодо дотримання Закону України «Про банки і банківську діяльність» [51].

Відповідно до Постанови Правління НБУ «Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України» від 18.07.2019р. № 97 Банк організовує процес управління проблемними активами з дотриманням таких принципів: економічна доцільність; пріоритетність; своєчасність; структурованість; адекватність; усебічність та комплексність; ефективність; моніторинг [51].

Система раннього реагування дозволяє почати активні дії раніше для запобігання неприємного для банку сценарію. Ефективна Система раннього реагування дозволяє зменшити навантаження на підрозділи по роботі з проблемними активами [51].

Частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі протягом липня 2022 р. зросла на 0,3 відсоткових пункти до 30%, або на 24,2 млрд грн. Серед банківської системи державним банкам в цілому вдалося скоротити портфель проблемних кредитів на 1,26 в.п. до 45,2%. Винятком є «Приватбанк», частка NPL якого зросла на 0,6 в.п. до 67,07%. Також частки непрацюючих кредитів зросли у іноземних банківських груп (на 1,74 в.п. до 11,81%) та у банках з приватним капіталом (на 1,08 в.п. до 14,64%) [51].

В Україні реалізація положень Базель III передбачала запровадження з 2019 р. обов'язкового дотримання банківськими установами нормативів LCR та NSFR на заміну старій системі коефіцієнтів ліквідності. При цьому передбачалося, що LCR замінював нормативи Н4 і Н5 у сфері регулювання короткострокової ліквідності банків. У свою чергу, коефіцієнт NSFR запроваджувався як обов'язковий з 2021 року і замінював попередні вимоги стосовно середньострокової ліквідності банків, які визначалися нормативом Н6. Виконання нормативу LCR свідчить, що банк забезпечений ліквідністю в обсязі, достатньому для повного виконання ним зобов'язань упродовж 30 днів у кризових умовах [51]. Враховуючи значний рівень доларизації української банківської системи, банки повинні дотримуватися нормативу LCR як у національній, так і в іноземних валютах. Для оцінки ефективності управління ліквідністю банків на основі застосування нормативу LCR, оцінимо динаміку

його значення у банківській системі України від моменту впровадження (рисунок 2.7).

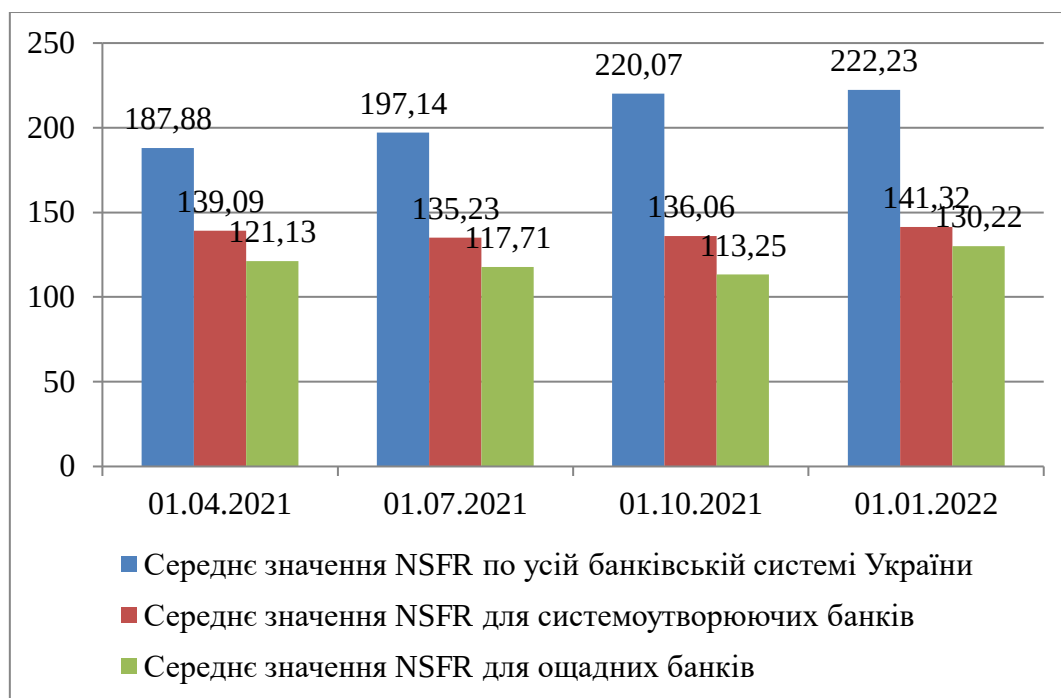

Рисунок 2.7 – Динаміка нормативу LCR по банківській системі України за 01.04.2021-01.01.2022 рр. [51]

Відповідно з даних рисунка 2.7 видно, що з моменту запровадження коефіцієнту LCR в діяльність комерційних банків України, його середнє значення по банківській системі зросло на 102,89%. При цьому станом на 1.01.2022 р. відбулось його зниження порівняно з попередньою датою. Це було зумовлено негативними впливами пандемії COVID-19, що призвели до відтоку коштів з банківської системи і призвели до зміни структури банківських активів. Разом з тим, динаміка LCR для системно важливих банків була позитивною і за аналізований період середнє значення LCR зросло до 314,45%. Таким чином, можна зробити висновок про загалом стабільний фінансовий стан системно важливих банків України. Аналогічно проведемо оцінку динаміки показника NSFR від моменту його впровадження в практику банківської діяльності в Україні з 1 квітня 2021 р. (рисунок 2.8).

Відповідно з даних рисунка 2.8 видно, що за неповний рік від моменту впровадження нормативу NSFR, його значення в середньому по банківській

системі відчутно зросло. В той же час, для системно важливих банків значення нормативу залишилося практично незмінним. Загалом це свідчить про достатнє фінансування діяльності комерційних банків і забезпечує їх стабільне функціонування у поточному періоді.

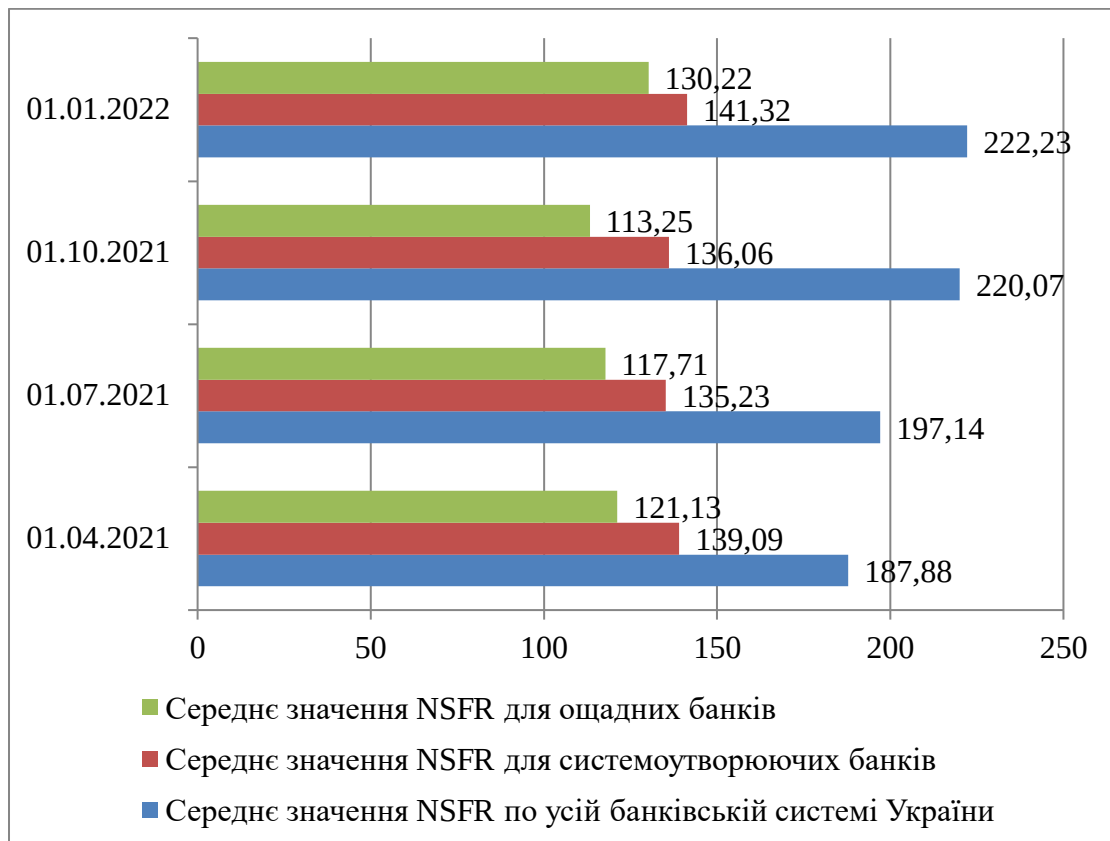

Рисунок 2.8 – Динаміка нормативу NSFR по банківській системі України за 01.04.2021-01.01.2022 рр. [51]

У 2021 році внаслідок списання банками резервованих проблемних кредитів та нарощування обсягів кредитування частка NPL знизилася найсуттєвіше за останні роки та покращилася якість кредитного портфеля в усіх групах банків. Зокрема, у банках, що входять до іноземної банківської групи та банках з приватним капіталом, показник NPL вже впав нижче 10% [51].

У 2021 році та січні-лютому 2022 року державні банки досягли найсуттєвішого скорочення обсягу NPL: майже дві третини від загального скорочення в банківському секторі. У результаті коефіцієнт NPL у державних банках за цей період знизився з 57,4% до 46,4%. Однак частка проблемних

кредитів залишається тягарем для державних банків, на які все ще припадає близько 80% проблемних кредитів сектора (близько 60% припадає на «ПриватБанк») [51].

Високий рівень проблемних кредитів до початку війни є насамперед результатом кредитної експансії минулих років, коли стандарти оцінки платоспроможності позичальників були низькими, а права кредиторів недостатньо захищеними. Іншою важливою причиною стала практика кредитування пов'язаних осіб. Під час кризи пов'язані особи припинили обслуговування своїх кредитів.

Очікується, що повномасштабна війна призведе до значного погіршення платоспроможності позичальників, а отже, до зростання втрат від кредитного ризику та показників NPL. Своєчасна оцінка банком кредитного ризику та реструктуризація, за необхідності, є запорукою подальшої стійкості банків.

Робота над проблемними кредитами, що виникли під час нинішньої кризи, продовжиться після завершення її глибокої фази. Зокрема, банки повинні будуть оновити свої стратегії скорочення проблемних кредитів після припинення або скасування воєнного стану. Це стосується і актуалізації планів скорочення проблемних кредитів державних банків, ухвалених Радою з фінансової стабільності. Це є необхідною передумовою підвищення їх інвестиційної привабливості в майбутньому [51]. НБУ очікує, що банки втратять щонайменше 20% свого кредитного портфеля внаслідок кризи. І банки використовуватимуть свій капітал для покриття цих збитків. Запас капіталу перед початком повномасштабної війни в Україні значно перевищив мінімально необхідний рівень, тож українські банки мають високий запас міцності. Крім того, багато великих банків збережуть операційну ефективність і зможуть поповнювати капітал після закінчення війни за рахунок отримання прибутку [51]. НБУ дозволяє учасникам ринку відновитися, не вживаючи заходів за низку порушень. У той же час, небанківським фінансовим організаціям доводиться мобілізувати власні ресурси для оздоровлення та зберігати прозорість у відображенні свого фінансового стану.

Таким чином, у червні 2021 року рівень проблемних кредитів (NPL) в українських банках зменшився до 37,2%, тоді як на початку 2020 року прострочення платежів більш ніж на 90 днів фіксувалося за кожним другим кредитом. Стратегія Нацбанку передбачає, що через три роки рівень проблемних позик у банківській системі не перевищуватиме 10%. Міжнародний валютний фонд класифікує NPL як кредити, за якими виплата відсотків та основної суми боргу прострочена на 90 і більше днів. Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну повернуло назад поступове зниження частки проблемних кредитів (NPL), яке тривало з 2018 року. У січні-лютому 2022 року показники проблемних кредитів у банківській системі зменшилися з 27,2% до 26,7%. У березні-травні 2022 року частка NPL майже не змінилася, зокрема через регуляторні послаблення у сфері оцінки кредитного ризику. Проте глибока економічна криза призведе до погіршення якості кредитного портфеля банків. Починаючи з червня 2022 року, банки почали поступово визнавати проблемні кредити.

2.2 Аналіз обсягу та структури кредитного портфеля АТ «Укрсиббанк»

UKRSIBBANK BNP Paribas Group (повна назва – «УКРСИББАНК БНП Паріба Груп») – український банк, заснований 1990 року, входить до десятки найбільших в Україні. 30 вересня 2019 року активи банку становили 51 млрд грн. Банк обслуговує близько 1,9 млн клієнтів, 165 тис. компаній СМБ та 2,2 тис. великих корпоративних компаній. Мережа банку нараховує близько 250 відділень та 1000 банкоматів. 60% акцій банку належать французькій фінансовій групі BNP Paribas, решта 40% – ЄБРР. Головний офіс розташований в Києві [52].

Використовуючи дані фінансової звітності АТ «Укрсиббанк» (Додатки Б-Д), проведемо аналіз активів банку (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка складових активів у АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр. (тис грн) [52].

Показники	Роки			Відхилення 2021 / 2019 рр.	
	2019	2020	2021	Тис грн	%
1	2	3	4	5	6
АКТИВИ					
Грошові кошти в касі	2 190 833	3 559 826	2 723 482	532 649	24,31
Кошти в Національному банку України та обов’язкові резерви	3 135 959	3 042 109	3 227 053	91 094	2,90
Кошти в інших фінансових установах за амортизованою собівартістю	10 141 451	23 502 763	10 523 207	381 756	3,76
Кредити та заборгованість клієнтів за амортизованою собівартістю	21371168	21 067 038	13 609 427	-7 761 741	-36,32
Цінні папери та інвестиції у дочірні підприємства	13 333 834	18 310 054	28 459 815	15 125 981	113,44
Майно та обладнання	1 249 192	1 266 475	16 694 530	15 445 338	1236,43
Інвестиційна нерухомість	4	4	4	0	0,00
Нематеріальні активи	521 649	527 869	527 676	6 027	1,16
Поточні податкові активи	527 214	231930	115 556	-411 658	-78,08
Відстрочені податкові активи	82 615	97 539	192 993	110 378	133,61
Інші активи	622 724	438 414	335 134	-287 590	-46,18
УСЬОГО АКТИВІВ	53 197 220	72 315 976	78 035 173	24 837 953	46,69
ЗОБОВ’ЯЗАННЯ					
Заборгованість перед іншими фінансовими установами за амортизованою собівартістю	3 979	2 947	12 040	8 061	202,59
Кошти клієнтів	45 424 255	63 102 454	66 984 784	21 560 529	47,46
Орендні зобов’язання	0	248 771	113 659	113 659	x
Інші зобов’язання	740 023	866 283	990 837	250 814	33,89
Субординований борг	249 348	0	202 508	-46 840	-18,78
УСЬОГО ЗОБОВ’ЯЗАНЬ	46 418 307	64 225 042	68 489 753	22 071 446	47,55
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ					
Статутний капітал	5 069 262	5 069 262	5 069 262	0	0,00

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6
Емісійний дохід	811 229	811 229	811 229	0	0,00
Нерозподілений прибуток	898 422	2 210 443	3 664 929	2 766 507	307,93
УСЬОГО ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	6 778 913	8 090 934	9 545 420	2 766 507	40,81
УСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	53 197 220	72 315 976	78 035 173	24 837 953	46,69

Отже, упродовж 2019-2021 рр. відбулося зростання загальних активів АТ «Укрсиббанк» на 24837953 тис грн або на 46,69%, що відбулося за рахунок зростання грошових коштів в касі на 532649 тис грн або на 24,31%, коштів у НБУ та обов'язкові резерви на 91094 тис грн або на 2,90%; коштів в інших фінансових установах за амортизованою собівартістю на 381756 тис грн або на 3,76%; цінних паперів та інвестицій у дочірні підприємства на 15125981 тис грн або на 113,44%; майна та обладнання на 15445338 тис грн.

Також доцільно зазначити, що протягом 2019-2021 рр. спостерігаємо зростання зобов'язань АТ «Укрсиббанк» на 22071466 тис грн або на 47,55%, що відбулося у зв'язку із збільшенням заборгованості перед іншими фінансовими установами за амортизованою собівартістю на 8061 тис грн або на 202,59% та коштів клієнтів на 21560529 тис грн або на 47,46%.

Протягом 2019-2021 рр. відбулося зростання власного капіталу АТ «Укрсиббанк» на 2766507 тис грн або на 40,81%, що відбулося за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку на 2766507 тис грн або на 307,93%.

Таблиця 2.4 – Динаміка кредитів та авансів банкам в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр. (тис грн) [52].

Показники	Станом на 31.12.			Відхилення 2021 / 2020 рр.	
	2019	2020	2021	Тис грн	%
Строкові кредити, надані іншим банкам	23346422	11504459	13609754	2105295	18,30
Усього кредитів та авансів банкам	21371168	11503446	13609427	2105981	18,31

Станом на 31 грудня 2021 року загальна сума коштів п'яти контрагентів з найбільшими непогашеними сумами становила 4 721 922 тис грн, або 35% від загальної суми кредитів та авансів банкам (31 грудня 2020 року: 4 893 442 тис грн, або 43% від загальної суми кредитів та авансів банкам). Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років максимальна сума кредитного ризику за кредитами та авансами банкам, без урахування впливу будь-якого забезпечення та інших кредитних покращень, становила 13 609 427 тис грн та 11 503 446 тис грн, відповідно.

Кредити та аванси клієнтам в АТ «Укрсиббанк» представлені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка кредитів та авансів клієнтам в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр. (тис грн) [52]

Показники	Станом на 31.12.			Відхилення 2021 / 2020 рр.	
	2019	2020	2021	Тис грн	%
Кредити та аванси юридичним особам та фізичним особам-підприємцям	16819253	16574811	22233049	5658238	34,14
Кредити та аванси фізичним особам	6527169	6469606	7145220	675614	10,44
Усього кредитів та авансів клієнтам, до вирахування резерву на покриття очікуваних кредитних збитків	23346422	23044417	29378269	6333852	27,49
Усього кредитів та авансів клієнтам, за вирахуванням резерву на покриття очікуваних кредитних збитків	21371168	21067038	28459815	7392777	35,09

Отже, упродовж 2020-2021 рр. кредити та аванси юридичним особам та фізичним особам-підприємцям у АТ «Укрсиббанк» зросли на 5658238 тис грн або на 34,14%. Також упродовж 2020-2021 рр. спостерігаємо збільшення обсягів кредитів та авансів фізичним особам на 675614 тис грн або на 10,44%; усього обсяг кредитів та авансів клієнтам, до вирахування резерву на покриття очікуваних кредитних збитків зріс на 6333852 тис грн або на 27,49%. Усього кредитів та авансів клієнтам, за вирахуванням резерву на покриття очікуваних

кредитних збитків, за 2020-2021 рр. збільшився на 7392777 тис грн або на 35,09%. Станом на 31 грудня 2021 року максимальна сума кредитного ризику за кредитами та авансами клієнтам, без урахування впливу забезпечення та інших кредитних покращень, становила 28 459 815 тис грн (31 грудня 2020 року: 21067038 тис грн).

Концентрація кредитів та авансів клієнтам за галузями економіки була представлена таким чином:

Таблиця 2.6 – Динаміка кредитів та авансів клієнтам за галузями економіки в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр. (тис грн) [52]

Показники	2019		2020		2021	
	Сума, тис грн	Частка, %	Сума, тис грн	Частка, %	Сума, тис грн	Частка, %
Комерційна діяльність і торгівля	9 984 702	42	10 413 774	45	13 333 673	45
Фізичні особи	6 527 169	28	6 469 606	28	7 145 220	24
Промислове виробництво	3 106 336	13	2 571 228	11	4 426 803	15
Телекомунікації	1 994 957	9	1 710 352	7	1 726 337	6
Сільське господарство та харчова	1 018 117	4	959 391	4	1 463 832	5
промисловість	332 863	1	271 457	2	874 429	3
Фінансові послуги	294 647	1	487 771	2	254 121	1
Транспорт і послуги зв'язку	65 887	1	160 838	1	153 854	1
Інше	21 744	1	0	0	0	0
Усього кредитів та авансів клієнтам, до вирахування резерву на покриття очікуваних кредитних збитків	23346422	100	23044417	100	29378269	100

Станом на 31 грудня 2021 року загальна сума кредитів та авансів клієнтам, виданих 10 найбільшим позичальникам АТ «Укрсиббанк», становила 11811609 тис грн (31 грудня 2020 року: 9671503 тис грн), або 40% від загальної суми

кредитного портфеля (31 грудня 2020 року: 42%). Станом на 31 грудня 2021 року кредити та аванси клієнтам балансовою вартістю 1990 тис грн (31 грудня 2020 року: 2449 тис грн) були використані як забезпечення коштів банків у сумі 2 288 тис грн (31 грудня 2020 року: 2947 тис грн).

Структура кредитів та авансів клієнтам за галузями економіки в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр. представлена на рисунку 2.9.

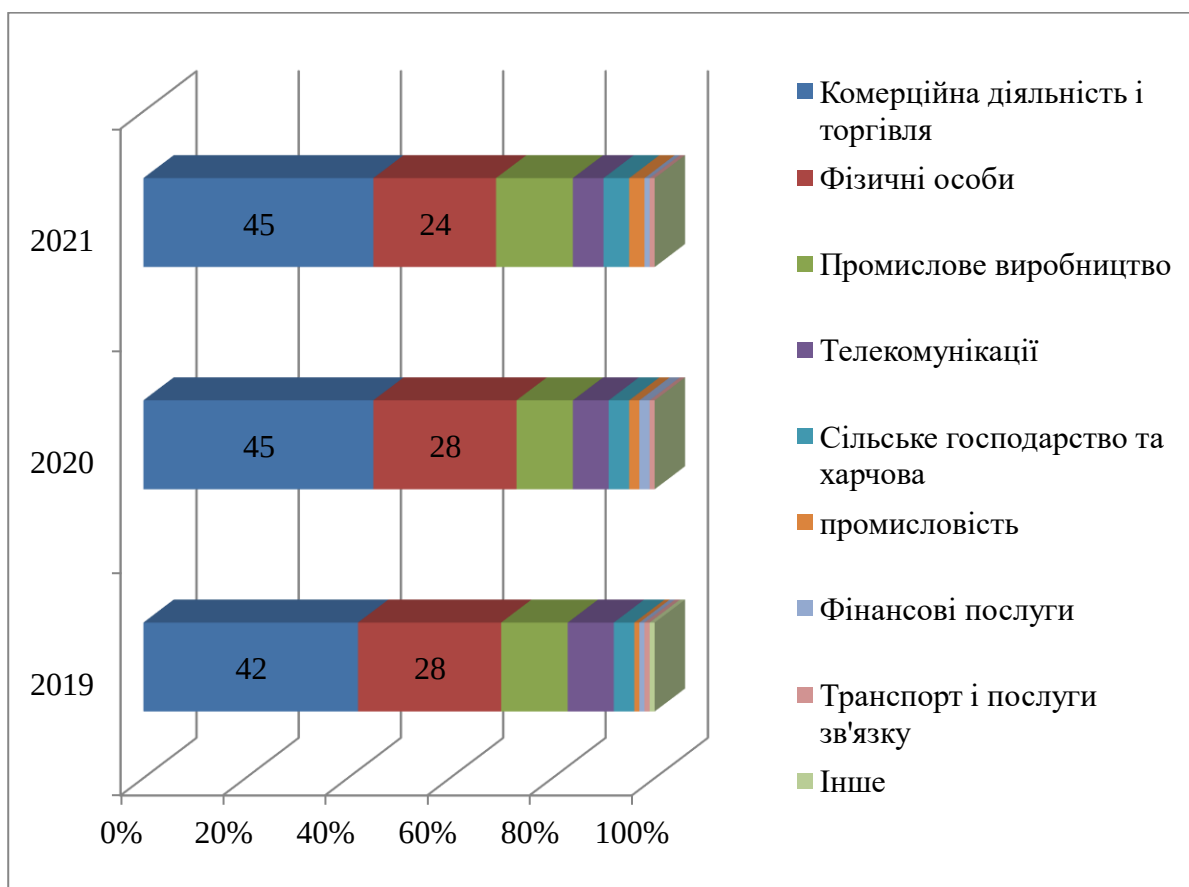

Рисунок 2.9 – Структура кредитів та авансів клієнтам за галузями економіки в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр. (%) [52]

Отже, упродовж 2019-2021 рр. у структурі кредитів та авансів клієнтам за галузями економіки в АТ «Укрсиббанк» найбільша частка припадає на комерційну діяльність і торгівлю – 42% у 2019 р., 45% у 2020 р. та 45% у 2021 р.

Станом на 31 грудня 2021 року загальна сума заборгованості за кредитами, наданими п'яти позичальникам, кожна з яких окремо перевищувала 10% чистих активів АТ «Укрсиббанк». Загальна балансова вартість цих кредитів становила

9 077 636 тис грн (31 грудня 2020 року: п'яти позичальникам із загальною сумою кредитів 7 131 728 тис грн). У таблиці нижче розкривається інформація про кредити та аванси клієнтам за переважними видами забезпечення станом на 31 грудня 2021 та 2020 років:

Таблиця 2.7 – Динаміка кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр. (тис грн) [52]

Показники	Станом на 31.12.			Відхилення 2021 / 2019 рр.	
	2019	2020	2021	Тис грн	%
Кредити, забезпечені гарантіями та депозитами	15644925	15538986	20838232	5193307	33,19
Кредити, забезпечені споживчими товарами	3489185	3602381	5731812	2242627	64,27
Кредити, забезпечені нерухомістю	1939480	1679876	1528266	-411214	-21,20
Незабезпечені овердрафти	297578	245795	361505	63927	21,48
Усього	21371168	21067038	28459815	7088647	33,17

Керівництво АТ «Укрсиббанк» здійснює моніторинг ринкової вартості забезпечення, вимагає додаткового забезпечення згідно з кредитним договором та аналізує ринкову вартість отриманого забезпечення в межах аналізу достатності резерву на покриття очікуваних кредитних збитків. Упродовж 2019-2021 рр. відбулося зростання обсягу кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк» на 7088647 тис грн або на 33,17%, що відбулося у зв'язку із збільшенням кредитів, забезпечених гарантіями та депозитами на 5193307 тис грн або на 33,19%; кредитів, забезпечених споживчими товарами, на 2242627 тис грн або на 64,27%; незабезпечених овердрафтів на 63927 тис грн або на 21,48%.

Станом на 31 грудня 2021 року балансова вартість кредитів та авансів клієнтам, забезпечених депозитами клієнтів АТ «Укрсиббанк», становила 651447 тис грн (31 грудня 2020 року: 381994 тис грн). У 2021 році Банк провів списання безнадійних повністю забезпечених іпотечних кредитів загальною балансовою вартістю 1163 124 тис грн.

Використовуючи фінансову звітність АТ «Укрсиббанк» (додатки Б-Д), проаналізуємо основні показники формування кредитного портфеля банку (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Динаміка основних показників формування кредитного портфеля в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр. (тис грн) [52]

Показники	Станом на 31.12.			Відхилення 2021 / 2019 рр.	
	2019	2020	2021	Тис грн	%
Кредити та заборгованість клієнтів за амортизованою собівартістю	21371168	21067038	28459815	7088647	33,17

Отже, упродовж 2019-2021 рр. відбулося зростання загальних кредитів та заборгованості клієнтів АТ «Укрсиббанк» за амортизованою собівартістю на 7088647 тис грн або на 33,17%, що свідчить про підвищення рівня кредитування клієнтів банку.

2.3. Аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк»

Кредитний ризик являє собою ймовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником/контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору. Кредитний ризик включає також ризик країни та ризик контрагента. Управління кредитним ризиком являє собою комплекс заходів із забезпечення своєчасного та адекватного виявлення, вимірювання, моніторингу, звітування та контролю кредитного ризику для пом'якшення його впливу на фінансовий результат діяльності АТ «Укрсиббанк». Ціль управління кредитним ризиком полягає в максимізації прибутку під час дотримання максимально

допустимого рівня ризику та його параметрів, визначених згідно з декларацією схильності до ризиків та кредитної політики АТ «Укрсиббанк» [52].

Управління кредитним ризиком здійснюється як на індивідуальній, так і на колективній основі. Управління кредитним ризиком здійснюється за рахунок комплексу заходів, пов'язаних із:

- впровадженням культури управління ризиками;
- організацією надійного кредитного процесу;
- підтримкою кредитної адміністрації, достатньої для своєчасного та повного моніторингу та виміру кредитного ризику;
- системою звітності;
- підтримкою необхідного контролю над кредитним ризиком [52].

Ризик-апетит до кредитного ризику в АТ «Укрсиббанк» визначається за допомогою кількісних показників у вигляді загальних лімітів на обсяг кредитних операцій (Envelope ліміти). Процес визначення лімітів та їхнього затвердження відбувається щорічно у відповідності до процедур Групи, затверджується на рівні Групи та Наглядової Ради.

Envelope документ є основним документом, який визначає стратегію розвитку АТ «Укрсиббанк» у сфері кредитної діяльності на основі запропонованих бізнес-очікувань АТ «Укрсиббанк», з урахуванням ризику країни, оцінки зовнішніх та внутрішніх факторів та очікуваних змін. Додатково до основного ризик-апетиту за окремими напрямками кредитування визначаються специфічні ліміти та індикатори раннього попередження.

АТ «Укрсиббанк» використовує рейтинг, присвоєний контрагенту міжнародними рейтинговими агентствами (тобто Fitch, Moody's, S&P), серед яких найнижчий приймається для цілей міжбанківського розкриття інформації. У випадку якщо банк-контрагент знаходиться у державній власності, міжнародний рейтинг коригується до рейтингу країни, у якій зареєстрований відповідний банк, присвоєного міжнародним рейтинговим агентством. За відсутності міжнародного рейтингу для міжбанківських клієнтів, а також для державних органів, береться до уваги рейтинг країни, присвоєний міжнародним рейтинговим агентством. Для

інших клієнтів використовується клієнтський рейтинг Групи BNP Paribas без будь-якого коригування на рейтинг країни [52].

Для цілей визначення очікуваних кредитних збитків фінансових активів, на які поширюються вимоги зменшення корисності згідно з МСФЗ 9, АТ «Укрсиббанк» розподіляє фінансові активи на п'ять рівнів ризику, у залежності від якості та ознак дефолту клієнта, а саме:

Таблиця 2.9 – Кредити та аванси банкам/інвестиції у цінні папери/кредити та аванси в АТ «Укрсиббанк» станом на 31.12.2021 р. [52]

Рейтинги за шкалою міжнародних рейтингових агенцій			Рейтинг клієнта за шкалою BNP Paribas	Рівні ризиків
Moody's	S&P	Fitch IBCA		
Aaa	AAA	AAA	1+	Висока якість
Aa1	AA+	AA+	1	
Aa2	AA	AA	1-	
Aa3	AA-	AA-	2+	Висока якість
A1/A2	A+/A-	A+/A-	2	
A3	A-	A-	2-	
Baa1	BBB+	BBB+	3+	Середня якість
			3	
			3-	
Baa2	BBB	BBB	4+	Середня якість
			4	
			4-	
Baa3	BBB-	BBB-	5+	Середня якість
			5	
			5-	
Ba1	BB+	BB+	6+	Середня якість
Ba2	BB	BB	6	
			6-	
Ba3	BB-	BB-	7+	Якість нижче середньої
			7	
B1	B+	B+	7-	Якість нижче середньої
B2	B	B	8+	
			8	
			8-	
B3	B-	B-	9+	Якість нижче середньої
			9	
			9-	
Caa1/Caa2/Caa3	CCC+/CCC/CCC-	CCC+/CCC/CCC-	10+	Низька якість
Ca	CC	CC	10	
C	C	C	10-	
D	SD/D	DDD/DD/D	11	Якість дефолту
			12	

Для цілей оцінки очікуваних кредитних збитків для кредитів та заборгованості клієнтів, які не мають рейтингу (малі та середні підприємства, фізичні особи-підприємці та фізичні особи) за шкалою BNP Paribas і щодо яких необхідно застосовувати вимоги до зменшення корисності згідно з МСФЗ 9, АТ «Укрсиббанк» розподіляє ці фінансові активи на рівні якості ризику у залежності від днів прострочення (DPD) та індикаторів дефолту. АТ «Укрсиббанк» визначає, чи зазнав фінансовий актив зменшення корисності у результаті дії кредитного ризику із використанням визначення дефолту. Етап 3 завжди застосовується до клієнтів, які мають статус дефолту (проблемні). Визначення дефолту і процес виявлення дефолту залежать від виду контрагента: для клієнтів із присвоєним рейтингом рейтинги 11 та 12 вважаються дефолтом; для клієнтів без будь-якого присвоєного рейтингу (фізичні особи і малі та середні підприємства) ключовими критеріями для визнання дефолту є такі: коли борг прострочений на більше 90 днів, тобто статус дефолту присвоюється із 91-ого дня затримки у виплаті боргу включно; має місце процедура реструктуризації або прощення частини боргу (Forbearance event).

Варто відзначити, що НБУ як головний регулюючий орган встановлює вимоги до розміру капіталу банку в цілому та здійснює моніторинг виконання цих вимог (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10 – Динаміка нормативів капіталу АТ «Укрсиббанк» у 2019–2021 рр. [52]

Показник (оптимальне значення)	На 01.01. 2020	На 01.01. 2021	На 01.01. 2022	Абсолютна зміна, (+/-)	
				2020 від 2019	2021 від 2020
Адекватність регулятивного капіталу/ платоспроможність (Н2), (не менше 10%)	10,76	10,28	15,93	-0,48	5,65
Співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3) (не менше 9%)	9,68	8,77	10,97	-0,91	2,21
Співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань (Н3-1) (не менше 10 %)	23,35	25,03	23,26	1,68	-1,78

З таблиці 2.10 видно, що протягом 2019–2021 рр. АТ «Укрсиббанк» дотримувався вимог щодо рівня капіталу. Так, на кінець 2021 р. фактичне значення нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) складало 15,93%, при мінімально допустимому значенні 10,0%, співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів – 10,98%.

З метою оцінки ефективності управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк» проаналізуємо показники фінансової стійкості АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019–2021 рр. (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11– Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019–2021 рр. [52]

Показник (оптимальне значення)	На 01 січня 2020	На 01 січня 2021	На 01 січня 2022	Абсолютна зміна (+/–)	
				2020 від 2019	2021 від 2020
Норматив миттєвої ліквідності (не менш 20%)	14,61	12,36	17,50	-2,24	5,13
Норматив поточної ліквідності (не менше 40%)	149,84	137,90	130,01	-11,93	-7,89
Норматив короткострокової ліквідності (не менше 20%)	52,69	59,81	95,81	7,12	36,00
Коефіцієнт високоліквідних активів (не менше 20%)	97,47	53,76	70,75	-43,71	16,99
Коефіцієнт загальної ліквідності (не менше 100%)	110,3	123,5	131,57	13,20	8,07
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань (70–80%)	55,12	44,81	82,77	-10,31	37,96
Коефіцієнт ліквідних цінних паперів	4,24	4,12	14,58	-0,12	10,46
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (130%– 150%)	70,32	96,59	167,87	26,27	71,28

Як показують розрахунки, ліквідність АТ «Укрсиббанк» протягом аналізованого періоду підвищилась. Крім нормативу миттєвої ліквідності, усі

інші нормативи ліквідності банком дотримуються і значно перевищують встановлені значення. Коефіцієнт миттєвої ліквідності менше норми, це свідчить про невисокий рівень ліквідності, а отже й фінансової стійкості АТ «Укрсиббанк», та про недотримання банком нормативних вимог НБУ. При розрахунку частки високоліквідних активів в активах спостерігається зростання на кінець досліджуваного періоду (14,61% на 31.12.2020 до 17,50% на 31.12.2021), проте до нормативного рівня цьому показнику ще далеко [52].

Коефіцієнти поточної та короткострокової ліквідності перебувають у межах норм встановлених НБУ, що безперечно є позитивною тенденцією. Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань АТ «Укрсиббанк» має оптимальне значення, що вказує на максимальну можливість АТ «Укрсиббанк» в погашенні зобов'язань наявним майном. За умов виникнення ситуації коли необхідно буде частково погасити зобов'язання АТ «Укрсиббанк» поверненням продуктивних активів (кредитним портфелем та портфелем цінних паперів) банк, відповідно до коефіцієнта ресурсної ліквідності зобов'язань зможе виконати покладені на нього зобов'язання, оскільки цей показник вище від нормативного значення, у 2021 р. – 82,77% і має тенденцію до зростання, що є позитивним в роботі АТ «Укрсиббанк». Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів на початок періоду був менше норми і становив 70,32%, що на 71,28% менше, ніж у на 31.12.2020, це говорить про те, що банк більше видає кредитів, ніж залучає депозитів, що є позитивним для АТ «Укрсиббанк» [52].

Баланси комерційних банків є головною частиною їх звітності. Аналіз балансів дає змогу контролювати ліквідність банків, здійснювати управління фінансовою стійкістю. Крім того досліджуючи кредитний портфель банку, необхідно проаналізувати фінансові результати банку. Фінансовий результат виступає своєрідним індикатором і критерієм успішності управління банком.

У 2022 р. кредитна діяльність АТ «Укрсиббанк» погіршилася, що пов'язано із війною в Україні. 24 лютого 2022 року Російська Федерація вторглась на територію України. Запровадження воєнного стану, рішення, ухвалені Національним банком України («НБУ»), та бойові дії, які продовжують

тривати, негативно вплинули на операційну діяльність Банку і становлять суттєвий ризик для продовження його господарської діяльності та можливості відшкодування активів. Керівництво АТ «Укрсиббанк» має намір вжити всіх можливих заходів для збереження основної банківської діяльності у суворій відповідності до спеціальних вимог воєнного стану в Україні. АТ «Укрсиббанк» припинив надання нових кредитів та запровадив мораторій на х місяців на виплату позик для своїх поточних позичальників згідно з вимогою НБУ. На практиці, поточні операції АТ «Укрсиббанк» обмежуються управлінням готівковими операціями та операціями обміну валют. Були введені в дію відповідні плани щодо забезпечення безперервності господарської діяльності. Попри військові дії, наразі, близько 70% філій АТ «Укрсиббанк» залишаються відкритими. Системи/платформи ІТ є доступними як для працівників, так і клієнтів. Платіжна система функціонує [52].

Український уряд отримав фінансування і донорські внески від міжнародних організацій, включно з окремими країнами, та благодійні внески для підтримки фінансової стабільності, здійснення соціальних виплат та на військові потреби. 9 березня 2022 року Міжнародний валютний фонд («МВФ») затвердив додаткове фінансування для України за програмою екстреної, яка відома під назвою Інструмента екстреного фінансування, у сумі 1.4 мільярда доларів США. У березні-квітні 2022 року Європейський банк реконструкції та розвитку («ЄБРР») оголосив про надання первісного «пакету стійкості» обсягом 2 мільярди євро, які будуть спрямовані на підтримку людей, компаній і країн, які постраждали внаслідок війни в Україні. З моменту початку повномасштабної війни Україна вже отримала більше 12 мільярдів доларів США міжнародної підтримки. У березні 2022 року Сенат США остаточно затвердив надзвичайний пакет військової та гуманітарної допомоги Україні на суму 13.6 мільярда доларів США. У травні 2022 року Сенат США схвалив ще один пакет військової та економічної підтримки на 40 мільярдів доларів [52].

У березні 2022 року уряд запровадив нульові квоти на експорт мінеральних добрив, великої рогатої худоби, м'яса великої рогатої худоби, жита, гречки,

проса, цукру та кухонної солі. Операції експорту пшениці, кукурудзи, м'яса курятини, яєць та соняшникової олії підлягають ліцензуванню. Експорт газу заборонений. Варто відзначити, що 15 березня 2022 року Верховна рада України внесла певні зміни до податкового законодавства і прийняла Закон України № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [52]. АТ «Укрсиббанк» припинив надання нових кредитів та запровадив мораторій на х місяців на виплату позик для своїх поточних позичальників згідно з вимогою НБУ. На практиці, поточні операції АТ «Укрсиббанк» обмежуються управлінням готівковими операціями та операціями обміну валют.

Отже, у сучасних умовах неможливо визначити, яким чином буде розвиватися військовий конфлікт, як довго він триватиме і якими будуть наслідки для АТ «Укрсиббанк». Відповідно, залишається суттєва невизначеність стосовно застосування припущення щодо здатності АТ «Укрсиббанк» продовжувати свою діяльність на безперервній основі. Війна між Україною та Росією триває, що призводить до значного руйнування майна та активів в Україні та істотного переміщення населення в Україні. Наслідки війни змінюються кожного дня, а їхній вплив у довгостроковій перспективі неможливо визначити. Подальший вплив на українську економіку залежить від того, яким чином завершиться військове втручання Росії в Україну, та від успішної реалізації українським урядом нових реформ та стратегії відновлення, а також співробітництва з міжнародними фондами. Тому управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк» у сучасних умовах є не досить ефективним та потребує вдосконалення для удосконалення діяльності банку у майбутньому післявоєнному періоді. Попри всі незгоди АТ «Укрсиббанк» підтримує економіку держави та функціонує досить задовільно, якщо брати до уваги інші банки країни. Внутрішня політика банку повністю зосереджена на дотриманні стабільного стану як самого банку, так і його підрозділів.

Висновки до другого розділу

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Баланси комерційних банків є головною частиною їх звітності. Аналіз балансів дає змогу контролювати ліквідність банків, здійснювати управління фінансовою стійкістю. Крім того досліджуючи кредитний портфель банку, необхідно проаналізувати фінансові результати банку. Фінансовий результат виступає своєрідним індикатором і критерієм успішності управління банком. Ефективність діяльності банку безпосередньо пов'язана з його здатністю отримувати прибуток, адже прибуток це кінцева мета підприємницької діяльності, яка може реалізовуватись у виробництві, комерції або фінансовій комерції.

Проаналізовано сучасні тенденції особливостей формування кредитного портфеля банків України. Варто відзначити, що у червні 2021 року рівень проблемних кредитів (NPL) в українських банках зменшився до 37,2%, тоді як на початку 2020 року прострочення платежів більш ніж на 90 днів фіксувалося за кожним другим кредитом. Стратегія Нацбанку передбачає, що через три роки рівень проблемних позик у банківській системі не перевищуватиме 10%. Міжнародний валютний фонд класифікує NPL як кредити, за якими виплата відсотків та основної суми боргу прострочена на 90 і більше днів. Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну повернуло назад поступове зниження частки проблемних кредитів (NPL), яке тривало з 2018 року. У січні-лютому 2022 року показники проблемних кредитів у банківській системі зменшилися з 27,2% до 26,7%. У березні-травні 2022 року частка NPL майже не змінилася, зокрема через регуляторні послаблення у сфері оцінки кредитного ризику. Проте глибока економічна криза призведе до погіршення якості кредитного портфеля банків. Починаючи з червня 2022 року, банки почали поступово визнавати проблемні кредити.

Здійснено аналіз обсягу та структури кредитного портфеля АТ «Укрсиббанк». Варто відзначити, що упродовж 2020-2021 рр. кредити та аванси юридичним особам та фізичним особам-підприємцям у АТ «Укрсиббанк» зросли на 5658238 тис грн або на 34,14%. Також упродовж 2020-2021 рр. спостерігаємо збільшення обсягів кредитів та авансів фізичним особам на 675614 тис грн або на 10,44%; усього обсяг кредитів та авансів клієнтам, до вирахування резерву на покриття очікуваних кредитних збитків зріс на 6333852 тис грн або на 27,49%. Усього кредитів та авансів клієнтам, за вирахуванням резерву на покриття очікуваних кредитних збитків, за 2020-2021 рр. збільшився на 7392777 тис грн або на 35,09%. Станом на 31 грудня 2021 року максимальна сума кредитного ризику за кредитами та авансами клієнтам, без урахування впливу забезпечення та інших кредитних покращень, становила 28 459 815 тис грн (31 грудня 2020 року: 21067038 тис грн).

Проаналізовано ефективність управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк». У сучасних умовах неможливо визначити, яким чином буде розвиватися військовий конфлікт, як довго він триватиме і якими будуть наслідки для АТ «Укрсиббанк». Відповідно, залишається суттєва невизначеність стосовно застосування припущення щодо здатності АТ «Укрсиббанк» продовжувати свою діяльність на безперервній основі. Війна між Україною та Росією триває, що призводить до значного руйнування майна та активів в Україні та істотного переміщення населення в Україні. Наслідки війни змінюються кожного дня, а їхній вплив у довгостроковій перспективі неможливо визначити. Подальший вплив на українську економіку залежить від того, яким чином завершиться військове втручання Росії в Україну, та від успішної реалізації українським урядом нових реформ та стратегії відновлення, а також співробітництва з міжнародними фондами. Тому управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк» у сучасних умовах є не досить ефективним та потребує вдосконалення для удосконалення діяльності банку у майбутньому післявоєнному періоді.

3 Шляхи удосконалення управління кредитним портфелем банку

3.1 Резерви підвищення ефективності формування кредитного портфеля банків України

Банківське кредитування суб'єктів господарювання в АТ «Укрсиббанк» піддається впливу значної кількості факторів, що можуть мати лінійний чи нелінійний зв'язок з обсягами кредитів, наданих корпоративним клієнтам, який також може бути прямим і оберненим, тобто мати позитивний чи негативний вплив на зміну досліджуваного показника. З метою здійснення ефективного менеджменту кредитного портфеля, зокрема портфеля банківських кредитів, наданих корпоративним клієнтам, на макрорівні необхідно визначити найбільш значимі фактори, що впливають на розвиток банківського кредитування суб'єктів господарювання. Це можна здійснити за допомогою використання кореляційно-регресійного аналізу та побудови макроекономічної динамічної моделі.

В управлінні кредитною діяльністю, в залежності від ситуації, можуть застосовуватися два види стратегій: активна та пасивна. Активна стратегія управління передбачає ретельне відстеження і негайне придбання інструментів, які відповідають кредитним цілям портфелю, а також швидка зміна складу фондових інструментів, які входять портфель. Пасивна стратегія передбачає створення добре диверсифікованих портфелів з заздалегідь визначеним рівнем управління кредитним портфелем, розрахованим на тривалу перспективу. Схема процесу прийняття рішень в кредитній діяльності банку наведена на рисунок 3.1.

Виходячи з даних рисунка 3.1, варто враховувати особливості банківської діяльності. Так, виникає необхідність врахування різноманітних факторів (чинників впливу) при прийнятті рішень. Вона обумовлена такими причинами: виникнення потреби в ліквідних засобах; появою більш вигідних альтернативних напрямків інвестування; погіршенням кредитоспроможності і фінансового стану

позичальників (емітентів); зниженням рівня доходності вкладень; зміною законодавства і регулятивних вимог; зміною вимог до капіталу; підвищення рівня управління кредитним портфелем цінних паперів і інструментів інвестування; зміною кредитної стратегії і кредитної політики банку [45].

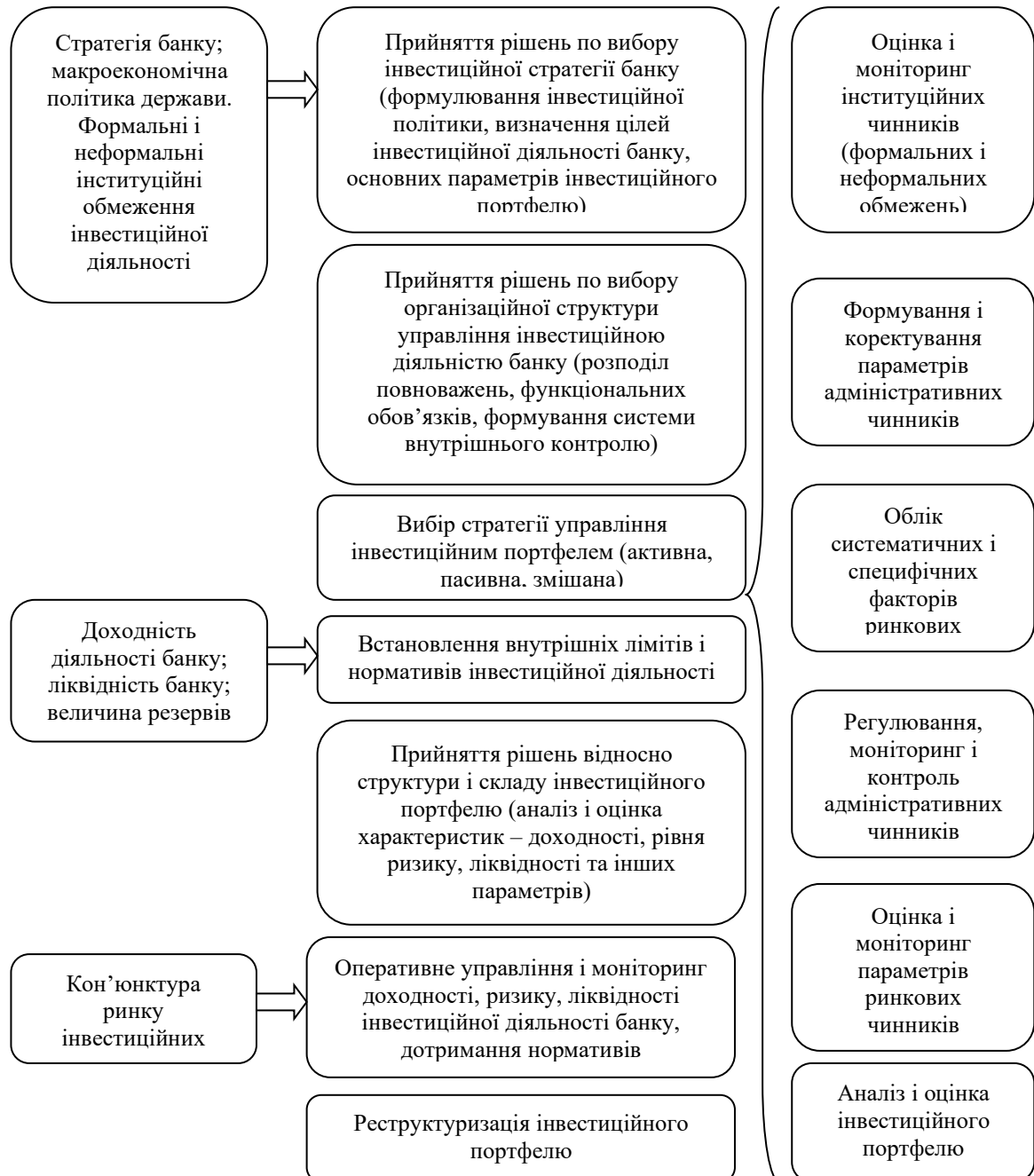

Рисунок 3.1 – Процесний підхід до прийняття рішень в кредитній діяльності банку

Необхідність здійснення банками кредитних вкладень впливає, насамперед, з прагнення банків досягти найбільшої доходності за одночасної

підтримки своєї платоспроможності, розширення клієнтської бази банку і створення структури їх комплексного обслуговування, зміцнення конкурентної позиції банку на ринках та зниження загального управління кредитним портфелем банківської діяльності. Відтак в економічній науці і банківській практиці назріла необхідність поглибленого дослідження особливостей і перспектив розвитку банківського інвестування, форм та методів вкладення банківського капіталу з позицій врахування їх впливу на економічний розвиток та розробки методологічних засад вимірювання ефективності інвестицій банку з урахуванням ризиків.

Під чинниками впливу при прийнятті рішень в кредитній діяльності банків розуміється сукупність наявних альтернатив і можливостей для їх реалізації по формуванню і реструктуризації кредитного портфелю з позицій його об'єму, структури і рівня управління кредитним портфелем в умовах дії інституціональних, адміністративних і ринкових обмежень. Що відображає свободу вибору банком кредитних рішень з точки зору ресурсних, структурних, резервних, результативних, ризикових можливостей, які в суттєвій мірі обмежуються зі сторони держави, самого банку й кредитного (в т.ч. фондового) ринку.

Розглянемо їх детальніше:

1) Ресурсні можливості – це гранична фінансова можливість банку здійснювати кредитні вкладення в певному об'ємі, який формується з врахуванням його ліквідності і величини вільних грошових (кредитних) ресурсів.

2) Структурні можливості, в свою чергу, відображають можливість банку формувати і підтримувати кредитний портфель в певній структурі об'єктів інвестування з точки зору їх галузевої, видової, часової, валютної і інших характеристик.

3) Резервні можливості – це гранична можливість банку формувати необхідну величину резервів під кредитні операції, яка залежить від величини потенційних доходів банку, як джерела вказаного резерву, з однієї сторони, а також якістю вже наявних активів в кредитному портфелі, з другої.

4) Результативні можливості – визначаються граничною можливістю банку в покритті негативних фінансових результатів від кредитної діяльності, а саме максимально можливого зниження її доходності [42, с. 7].

Аналогічним чином, ризикові можливості представляють собою граничну можливість банку в поглинанні певного рівня управління кредитним портфелем, який дозволяє банку зберегти свою платоспроможність, рівень довіри його клієнтів та вкладників (рисунок 3.2).

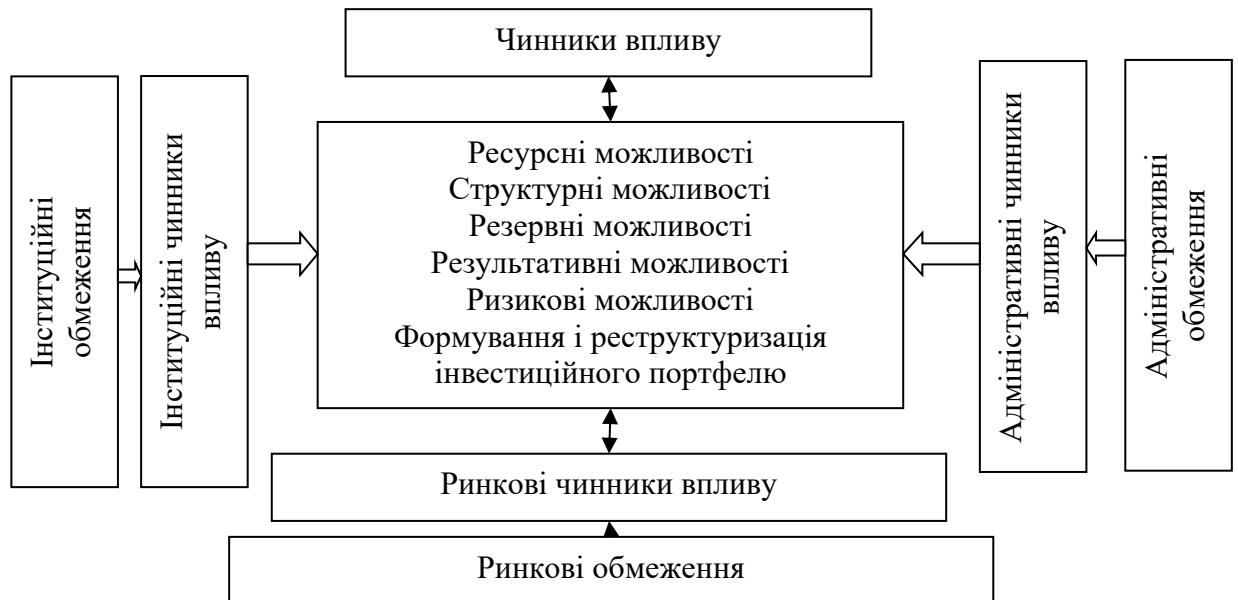

Рисунок 3.2 – Взаємозв’язок видів впливу чинників при прийнятті рішень, обмежень і кредитних можливостей банку

Під інституційними чинниками впливу розуміють наявність альтернатив та можливостей для їх реалізації по формуванню і реструктуризації кредитного портфелю з позиції об’єму, рівня управління кредитним портфелем і його структури на основі існування формальних і неформальних обмежень зі сторони інституційного середовища банку.

Адміністративні чинники впливу – сукупність альтернатив і можливостей для їх реалізації по формуванню і реструктуризації кредитного портфелю, яка визначається видом організаційної структури банку, ступенем централізації функцій управління і прийняття рішень, вибраною політикою управління кредитним портфелем.

Ринкові чинники впливу – сукупність наявних альтернатив і можливостей для їх реалізації по формуванню і реструктуризації кредитного портфелю, які забезпечується, з однієї сторони – ліквідністю кредитного ринку, з другої сторони – ліквідністю активів на ньому [49, с. 893].

Ріст впливу чинників при прийнятті рішень, з однієї сторони, розширює можливості, збільшує набір альтернатив як в ході формування кредитного портфелю, так і при його реструктуризації. Разом з тим в наявності є ряд негативних моментів (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Характеристики впливу чинників при прийнятті рішень в кредитному процесі банку [31, с. 8]

Адміністративні чинники	Інституційні чинники	Ринкові чинники
Зростання впливу чинників		
Негативний ефект		
Зростання операційного управління кредитним портфелем.	Збільшення ринкового управління кредитним портфелем портфелю. Збільшення кредитного управління кредитним портфелем. Збільшення управління кредитним портфелем порушення фінансової стійкості банку.	Зниження доходності.
Позитивний ефект		
Зростання ступеню оперативності прийняття рішень. Зростання прибутковості кредитної діяльності. Зниження внутрішніх трансакційних витрат. Збільшення рівня доходності. Збільшення оперативності і маневреності. Збільшення доходності діяльності банку.	Збільшення об'ємів кредитних вкладень. Збільшення можливості диверсифікації кредитного портфелю.	Зниження управління кредитним портфелем ліквідності. Зниження збитків банку. Збільшення ліквідності цінних паперів. Зниження еластичності витрат. Зниження зовнішніх трансакційних витрат.
Зменшення впливу чинників		
Негативний ефект		
Уповільнення оперативності прийняття рішень. Зниження прибутковості кредитної діяльності. Зростання внутрішніх трансакційних витрат. Зниження рівня доходності.	Зниження оперативності і маневреності. Зниження доходності діяльності банку. Зниження об'ємів кредитних вкладень. Зменшення можливості диверсифікації кредитного портфелю.	Збільшення управління кредитним портфелем ліквідності. Зростання збитків банку. Зниження ліквідності цінних паперів. Зростання еластичності витрат. Зростання зовнішніх трансакційних витрат.
Позитивний ефект		
Зменшення операційного управління кредитним портфелем.	Зменшення ринкового управління кредитним портфелем портфелю. Зменшення кредитного управління кредитним портфелем. Зменшення управління кредитним портфелем порушення фінансової стійкості банку.	Зростання доходності

З таблиці 3.1 видно, що прийняття рішень в кредитному процесі банку повинно ґрунтуватися на виявленні і підтриманні оптимального співвідношення між рівнем управління кредитним портфелем, доходності і ліквідності кредитного портфелю, завдяки:

- вибору стратегічних параметрів кредитного портфелю банку з врахуванням інституційних формальних і неформальних обмежень;
- вибору організаційної структури управління кредитною діяльністю банку в частині розподілу повноважень, функціональних обов'язків, формування системи внутрішнього контролю, процедури прийняття і затвердження кредитних рішень в банку, ступеню централізації кредитного процесу;
- оптимізації структури кредитного портфелю з врахуванням рівня ліквідності ринку, яка визначається ринковою структурою, рівнем трансакційних витрат і податків, його прозорістю і однорідністю учасників, а також платоспроможністю позичальників та/або ліквідністю цінних паперів [48, с. 247].

Таким чином, прийняття рішень в кредитній діяльності банків має бути ефективно вбудовано в основні функції управління: планування і прогнозування, оцінка і аналіз, контроль й регулювання (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Етапи прийняття рішень в кредитній діяльності банків [37, с. 187]

Назва етапу	Заходи етапу
Планування і прогнозування	Визначення об'ємів надходжень і витрат від здійснення інвестицій; вибір кредитної політики; планування кредитної діяльності банку; формування кредитного портфелю; розробка кредитної стратегії
Оцінка і аналіз	Облік та аналіз факторів, які впливають на кредитну діяльність банку; виявлення альтернативних варіантів вкладення капіталу; оцінка диверсифікації кредитного портфелю; оперативний моніторинг стану кредитного ринку; оцінка і ранжування кредитних ризиків; аналіз реалістичності прогнозів
Контроль	Порівняння планових і фактичних показників для визначення ступеню досягнення цілі; встановлення допустимих меж відхилення рівня управління кредитним портфелем, прибутковості і ліквідності кредитних інструментів; моніторинг кредитного портфелю банку
Регулювання	Заходи щодо подолання негативних показників; збільшення диверсифікації кредитних ризиків або використання інших методів управління ризиками

Крім того, доцільним є розмежування функцій управління відносно кожного виду впливу чинників, а саме: по відношенню до ринкових чинників застосовуються такі функції управління як прогнозування, аналіз, оцінка і контроль; інституційні – пов’язані з оцінкою і моніторингом; адміністративні – основані на регулюванні, моніторингу і контролі.

Таким чином, процес прийняття рішень в кредитній діяльності банку полягає в оптимальному розширенні альтернативних можливостей формування і реструктуризації кредитного портфелю на основі раціонального, ефективного і легітимного подолання інституційних, адміністративних і ринкових обмежень.

Для здійснення моделювання об’єктом було обрано обсяги кредитів, наданих АТ «Укрсиббанк» фізичним особам, за період з 2019 по 2021 рік. Межі об’єкта моделювання обумовлені наявною у вільному доступі статистичною інформацією. Для побудови макроекономічної моделі використовуються дані стосовно кредитування суб’єктів господарювання АТ «Укрсиббанк» по всій території України.

Нами було обрано фактори, які будуть включені до моделі, а саме: відсоткова ставка за банківськими кредитами для суб’єктів господарювання, доходи суб’єктів господарювання, обсяги депозитів, залучених банками від корпоративним клієнтам, офіційний курс долара США, рівень інфляції, що представлений індексом споживчих цін, індекс реальної заробітної плати та рівень безробіття.

Зміна відсоткової ставки за кредитами, наданими банками фізичним особам, є одним із цінових методів конкуренції, що використовується комерційними банками для залучення клієнтів при кредитуванні. Розмір відсоткової ставки впливає на кредитоспроможність позичальника та відповідно на рішення АТ «Укрсиббанк» щодо кредитування клієнта чи відмови у наданні йому коштів.

Наступний фактор, який включено до моделі – депозити домогосподарств. Для здійснення кредитування АТ «Укрсиббанк» формують ресурсну базу переважно за рахунок залучення депозитів. Згідно з даними НБУ [51] основним

джерелом залучення коштів є заощадження корпоративним клієнтам, які протягом 2019-2021 рр. перевищували обсяги депозитів, залучених від інших суб'єктів економіки. Частка депозитів, залучених від суб'єктів господарювання, за проаналізований період коливалася в межах від 55,49% (у 2019 році) до 66,02% (у 2021 році). Довгострокові депозити, залучені АТ «Укрсиббанк» протягом 2019-2021 рр. не перевищували 45,74% від загального обсягу залучених депозитів. З 2019 по 2021 рік спостерігалось зростання частки депозитів, залучених на термін понад 1 рік від 23,83% у 2019 році до 41,12% у 2021 році. Проте, починаючи з 2020 року даний показник зменшується. Водночас, спостерігається негативна тенденція до зростання частки депозитів на вимогу з 30,7% у 2019 році до 46,05% на початок 2021 року.

Депозити на вимогу не можуть слугувати базою для розвитку кредитування внаслідок складності прогнозування їхніх обсягів, тому така динаміка свідчить про негативні зміни у структурі банківських ресурсів, що тягне за собою і погіршення умов для розвитку активних операцій, особливо довгострокових.

Для визначення, який саме показник щодо обсягу залучених депозитів доцільно включити до багатофакторної моделі, нами було розраховано коефіцієнти кореляції між обсягом кредитів АТ «Укрсиббанк», наданих корпоративним клієнтам, та обсягами депозитів, залучених банком всього, депозитів корпоративним клієнтам, депозитів інших суб'єктів господарювання, строкових депозитів та депозитів на вимогу (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3 – Коефіцієнти кореляції між обсягами банківських кредитів, наданих корпоративним клієнтам, та депозитів, залучених АТ «Укрсиббанк» протягом 2019-2021 рр.

Показники	Депозити всього	Депозити, наданих корпоративним клієнтам	Депозити інших суб'єктів господарювання	Строкові депозити	Депозити на вимогу
Кредити, надані корпоративним клієнтам	0,3937	0,4497	0,2881	0,4484	0,2952

Дані таблиці демонструють, що зв'язок між обсягами банківських кредитів АТ «Укрсиббанк», наданих корпоративним клієнтам, та депозитами на вимогу, а також депозитами інших суб'єктів господарювання, крім фізичних осіб, досить слабкий ($r = 0,2952$ та $r = 0,2881$ відповідно). Також незначний зв'язок спостерігається між кредитами, наданими корпоративним клієнтам, та обсягами залучених депозитів всього ($r = 0,3937$).

Отже, розглянуті показники не можуть бути включені до моделі як фактори, що впливають на формування динаміки банківського кредитування суб'єктів господарювання. Найбільший зв'язок з кредитами, наданими корпоративним клієнтам, серед проаналізованих показників мають строкові депозити ($r = 0,4484$) та депозити корпоративним клієнтам ($r = 0,4497$). До моделі включено депозити корпоративним клієнтам як фактор, що впливає на банківське кредитування суб'єктів господарювання, оскільки саме ці два показники найбільше корелюють між собою.

Наступний фактор, включений до моделі – рівень доходів суб'єктів господарювання, що істотно впливає на кредитоспроможність суб'єктів господарювання та рішення АТ «Укрсиббанк» щодо можливості кредитування кожного окремого позичальника. Більші доходи дають можливість отримати більшу суму кредиту. Задовольнити потребу у кредиті на придбання нерухомості чи автомобіля мають можливість лише фізичні особи з достатнім рівнем доходів для здійснення виплат за кредитом. Отже, завдяки збільшенню доходів суб'єктів господарювання зростає платоспроможність і таким чином розширюється коло потенційних позичальників. Для відображення впливу доходів суб'єктів господарювання у модель включено індекс реальної заробітної плати.

Офіційний курс долара США обрано також як фактор впливу на розвиток банківського кредитування, тому що серед кредитів, наданих корпоративним клієнтам в іноземній валюті, найбільшу частку займали саме кредити в дол. США.

Ще одним чинником, який має значний вплив на банківське кредитування суб'єктів господарювання в АТ «Укрсиббанк», є інфляція, що вимірюється

індексом споживчих цін. Вплив даного показника на кредитування суб'єктів господарювання полягає у тому, що при значній інфляції за незмінних доходів зростають витрати суб'єктів господарювання на споживання у абсолютному та відносному виразі і відповідно зменшується платоспроможність та кредитоспроможність суб'єктів господарювання, зростає потреба у додаткових ресурсах для задоволення своїх потреб.

Індекс споживчих цін в Україні постійно зростає. Протягом 2019-2021 рр. він збільшився майже удвічі, наступний різкий підйом відбувся у 2014 році. Саме у ці періоди спостерігалось падіння банківського кредитування суб'єктів господарювання. Такі різкі коливання інфляції значно впливають на реальні доходи суб'єктів господарювання, їхню купівельну спроможність та кредитоспроможність. Відповідно до даних дослідження рівня закредитованості суб'єктів господарювання України, зростання індексу споживчих цін і обмінного курсу зменшує купівельну спроможність суб'єктів господарювання, підвищуючи потреби в позиках.

Останній фактор, що включений до моделі – рівень безробіття. Обраний показник має дуже важливе значення для банківського кредитування суб'єктів господарювання і справляє вплив на мікро- та макrorівні. При розгляді кредитної заявки від потенційного позичальника в АТ «Укрсиббанк» акцентується увага на наявності постійного офіційного працевлаштування, дана характеристика включається до скорингових анкет. На макrorівні зростання рівня безробіття негативно впливає на розвиток кредитування суб'єктів господарювання, оскільки зменшує коло кредитоспроможних клієнтів.

На наступному етапі дослідження здійснюється побудова моделі та оцінювання її параметрів. Для прогнозування динаміки банківського кредитування суб'єктів господарювання в АТ «Укрсиббанк» побудуємо декілька моделей, що дозволить здійснити порівняльний аналіз та вибрати серед них оптимальну залежно від мети аналізу.

Перша модель побудована на основі вибраних показників в натуральному вимірі, представлених у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Змінні, що включені до моделі впливу економічних показників на обсяги банківського кредитування суб'єктів господарювання в АТ «Укрсиббанк»

Змінні	Показники
Y	Кредити, надані корпоративним клієнтам АТ «Укрсиббанк», тис грн
X1	Процентна ставка за новими банківськими кредитами для суб'єктів господарювання, % річних
X2	Депозити корпоративним клієнтам, млн грн
X3	Офіційний курс дол. США, грн/100 дол. США
X4	Індекс споживчих цін на товари та послуги, %
X5	Індекс реальної заробітної плати, %
X6	Рівень зареєстрованого безробіття в Україні, %

Для здійснення моделювання було сформовано класичну вибірку з помісячною періодизацією даних за 2019-2021 рр. На основі кореляційної матриці визначено, що показник X6 значно корелює з іншими пояснюючими змінними, тому з метою уникнення мультиколінеарності даний показник доречно не включати у модель. Змінна X3 також корелює з іншими пояснюючими змінними (X1, X2), проте з економічної точки зору видаляти її з моделі вважаємо недоцільним.

За допомогою пакета «Аналіз даних» MS Excel було проведено розрахунки та отримано таке рівняння:

$$Y = -919299,56 + 9438,43 * X1 - 0,016 * X2 - 37,68 * X3 + 8888,35 * X4 + 236,50 * X5 \quad (3.1)$$

Перевірку адекватності моделі можемо здійснити за допомогою аналізу таких показників як коефіцієнт детермінації, р-критерій Фішера, критерій Стьюдента. Коефіцієнт множинної детермінації R^2 становить 0,4031 і показує, що результативний показник Y залежить від обраних факторів на 40,31%. Якщо ж видалити з моделі показник X3, то значення коефіцієнта множинної детермінації R^2 становитиме 0,30532, тобто якість моделі значно погіршується, що підтверджує доцільність врахування показника X3 у моделі.

Фактичне значення р-критерія Фішера становить 17,0208, що значно більше, ніж критичне значення даного показника ($p=2,29$), тобто модель в цілому значуща.

Необхідно також перевірити статистичну значущість отриманих коефіцієнтів за допомогою критерія Стюдента. Критичне значення даного показника становить 1,97. Для змінних X_2 та X_5 фактичне значення менше, ніж критичне, тобто дані коефіцієнти незначущі. Виключаючи з моделі почергово показники X_2 та X_5 , обираємо найкращу модель на основі значення коефіцієнта детермінації R^2 . Результати моделювання показали, що показник X_5 є несуттєвим і погіршує характеристики моделі, тому отримуємо нове рівняння:

$$Y = -871179 + 9372,02 * X_1 - 0,015 * X_2 - 37,32 * X_3 + \\ + 8656,07 * X_4 \quad (3.2)$$

Показник R^2 для даної моделі становить 0,4025, значення F-критерія Фішера становить 21,38. Це свідчить про статистичну значущість моделі. Вільний член у даному рівнянні показує рівень автономності, тобто значення Y (у даному випадку обсяг банківського кредитування суб'єктів господарювання), коли всі обрані змінні дорівнюють нулю. Коефіцієнти біля кожної пояснюючої змінної показує зміну Y при збільшенні X на 1 умовну одиницю. Проте дана модель не дає змогу визначити, який фактор найбільше впливає на зміну Y .

Тому наступним етапом є побудова моделі на основі відносних показників, що дозволить показати вплив темпів приросту різних економічних показників на зміну темпу приросту обсягів банківського кредитування суб'єктів господарювання, а також виявити впливовість окремих факторів. Змінні, що включені до моделі, наведені у табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Змінні, що включені до моделі впливу економічних показників на зміну обсягів банківського кредитування суб'єктів господарювання в АТ «Укрсиббанк»

Змінні	Показники
TY	Темп приросту кредитів, наданих корпоративним клієнтам банками України, %
TX1	Темп приросту процентної ставки за новими банківськими кредитами для суб'єктів господарювання, %

Продовження таблиці 3.5

TX2	Темп приросту депозитів корпоративним клієнтам, %
TX3	Темп приросту офіційного курсу дол. США, %
TX4	Темп приросту індексу споживчих цін на товари та послуги, %
TX5	Темп приросту індексу реальної заробітної плати, %

Для подальшого моделювання було сформовано класичну вибірку з помісячною періодизацією за 2019-2021 рр. За допомогою пакета «Аналіз даних» MS Excel отримано таке рівняння:

$$T_y = -0,1022 + 0,0036 * TX1 + 0,7832 * TX2 + 0,1712 * TX3 + 0,3787 * TX4 - 0,0167 * TX5 \quad (3.3)$$

Далі здійснюється перевірка адекватності моделі за допомогою аналізу параметрів моделі, представлених у табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Параметри моделі впливу економічних показників на зміну обсягів банківського кредитування суб'єктів господарювання в АТ «Укрсиббанк»

Параметри	Значення
Множинний коефіцієнт кореляції	0,79744
Коефіцієнт множинної детермінації	0,63591
р-критерій	43,6639
Значимість р	7,41 * 10 ⁻²⁶

Дані таблиці 3.6 свідчать про те, що результативний показник T_y залежить від обраних факторів на 63,59%. На основі аналізу р-критерія Фішера та значимості р можемо зробити висновки, що побудоване рівняння статистично значуще, р-критерій значно перевищує критичне значення ($p=2,29$). Це дозволяє зробити висновки, що дана модель більш якісна, ніж попередня, яка побудована на основі даних у натуральних одиницях виміру.

Отримані коефіцієнти при пояснюючих змінних показують, на скільки відсотків зміняться темпи приросту банківського кредитування суб'єктів господарювання при збільшенні темпів приросту пояснюючих змінних на 1 %. Таким чином за допомогою цих коефіцієнтів можна визначити впливовість

факторів. Найбільш впливовим є TX2 (темپ приросту депозитів корпоративним клієнтам), найменш впливові фактори – TX1 та TX5.

Оскільки незначущі фактори виявилися найменш впливовими, то можемо удосконалити отриману модель, залишивши лише статистично значущі та найбільш впливові фактори. Найкращу модель обираємо шляхом порівняння характеристик різних варіантів моделей. Таким чином отримуємо нове рівняння:

$$TY = -0,1012 + 0,7770 * TX2 + 0,1689 * TX3 + \\ + 0,3954 * TX4 \quad (3.4)$$

Коефіцієнт детермінації R² для даної моделі становить 0,635, значення р-критерія Фішера -73,56, що свідчить про статистичну значущість моделі.

Отже, зміна специфікації моделі дозволила побудувати більш якісну модель на основі відносних величин, яка може бути використана для прогнозування на найближчу перспективу.

З метою здійснення прогнозування на більш віддалений період у часі необхідно побудувати модель на основі квартальних даних. Оскільки попереднє моделювання показало, що використання відносних величин дає кращі результати, то було сформовано вибірку зі значень темпів приросту обраних показників за період 2019 -2021 рр. з поквартальною періодизацією. В результаті моделювання отримуємо таке рівняння:

$$TY = -4,2223 + 0,1692 * TX1 + 1,4469 * TX2 + 0,3337 * TX3 + + 0,0119 * \\ TX4 - 0,1821 * TX5 \quad (3.5)$$

Коефіцієнт детермінації (R²=0,63047) свідчить про те, що темп приросту обсягів банківського кредитування суб'єктів господарювання в АТ «Укрсиббанк» на 63,047% залежить від обраних показників. За допомогою аналізу t-критерія Стюдента виявлено, що змінні TX1 та TX5 статистично незначущі, що співпадає з результатами моделювання на основі місячних даних. Проте, фактичне значення F-критерія значно перевищує критичне значення, що свідчить про значущість моделі. Отримане рівняння може бути використане для прогнозування темпів приросту обсягів банківського кредитування суб'єктів господарювання на наступний квартал.

З метою здійснення прогнозування на наступні 4 квартали будуємо модель з урахуванням сезонності. Увівши фіктивні змінні, отримуємо таке рівняння:

$$\begin{aligned} TY = & -9,4175 + 0,2655 * TX1 + 1,4704 * TX2 + 0,3614 * TX3 + 0,0120 * TX4 \\ & - 0,5497 * TX5 + 6,6448 * D1 + 6,7922 * D2 + \\ & + 5,7335 * D3 \end{aligned} \quad (3.6)$$

Коефіцієнт множинної детермінації R^2 становить 0,6613, тобто дана модель найбільш якісна. Значення F-критерія ($F=8,29$) свідчить про статистичну значущість моделі. Тому можемо зробити висновки, що врахування сезонності має значення при прогнозуванні темпів приросту обсягів банківського кредитування суб'єктів господарювання. Характеристики отриманої моделі підтверджують, що вона найбільш якісна, тому рівень достовірності прогнозу буде вищим. Разом з тим сезонні зміни спостерігаються незначні. Найбільший вплив сезонності виявляється у III та II кварталі, а найменший – у I кварталі.

Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що фактором, який найбільше впливає на динаміку банківського кредитування суб'єктів господарювання в АТ «Укрсиббанк» на макрорівні, виступає обсяг депозитів корпоративним клієнтам.

Тобто, зростання обсягів депозитів суб'єктів господарювання прямо пропорційно впливає на обсяг портфеля кредитів, наданих корпоративним клієнтам. Використання запропонованої методики дозволить спрогнозувати зміну динаміки банківського кредитування суб'єктів господарювання в АТ «Укрсиббанк». Це дасть змогу використати отримані результати для визначення впливу зміни окремих чинників на економічний розвиток через банківське кредитування суб'єктів господарювання. Наприклад, плануючи зміну індекса споживчих цін можна заздалегідь визначити, як при цьому зміниться обсяг кредитування суб'єктів господарювання за інших рівних умов, та в подальшому визначити вплив такої зміни на макроекономічні процеси.

Проведене моделювання дозволяє не лише визначити впливовість окремих факторів на динаміку банківського кредитування суб'єктів господарювання в АТ «Укрсиббанк», а й здійснити прогнозування на різні часові періоди залежно від

мети аналізу як на рівні країни, так і на рівні певного регіону, у тому числі із урахуванням сезонності.

Підсумовуючи вище проведене дослідження, варто відзначити, що на діяльність АТ «Укрсиббанк» впливають характерні для банківської системи наслідки фінансово-економічної кризи. Кредитний портфель АТ «Укрсиббанк» за досліджуваний період мав тенденцію до зменшення. Це пов'язане з тим, що банком здійснювалася робота щодо підвищення якості активів установи. Так, на діяльність АТ «Укрсиббанк» впливають характерні для банківської системи наслідки фінансово-економічної кризи. Кредитний портфель АТ «Укрсиббанк» за досліджуваний період мав тенденцію до зменшення. Це пов'язане з тим, що банком здійснювалася робота щодо підвищення якості активів установи. За аналізований період обсяги кредитів та заборгованості клієнтів досліджуваного банку (до вирахування резерву на покриття збитків від знецінення) демонструють тенденцію до зменшення. Така ситуація пов'язана з важким становищем економічної, політичної та грошово-кредитної сфери держави в сучасних умовах.

Отже, формування резерву за кредитними операціями в АТ «Укрсиббанк» є одним з методів управління кредитним ризиком банку, який дозволяє зменшити ризиковість формування кредитного портфеля, підвищити надійність та стабільність діяльності банку, захистити інтереси кредиторів і вкладників.

3.2 Прогнозування обсягу кредитування корпоративних клієнтів у банку

При формуванні механізму прогнозування обсягу кредитних ресурсів АТ «Укрсиббанк» у результаті побудови оптимальної моделі кредитування корпоративних клієнтів важливим є наявність і розвиток його організаційного забезпечення. Організаційний процес оцінки кредитоспроможності позичальника є складовою частиною розрахунку оціночного резерву під кредитний ризик. У

цілому розрахунок оціночного резерву під кредитний ризик можна визначити як сукупність етапів і дій працівників кредитного відділу банку щодо оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника, надання та обслуговування кредиту, здійснення контролю за його погашенням.

Цілісний погляд на організаційне забезпечення прогнозування обсягу кредитних ресурсів АТ «Укрсиббанк» у результаті побудови оптимальної моделі кредитування корпоративних клієнтів представлений на рисунку 3.3.

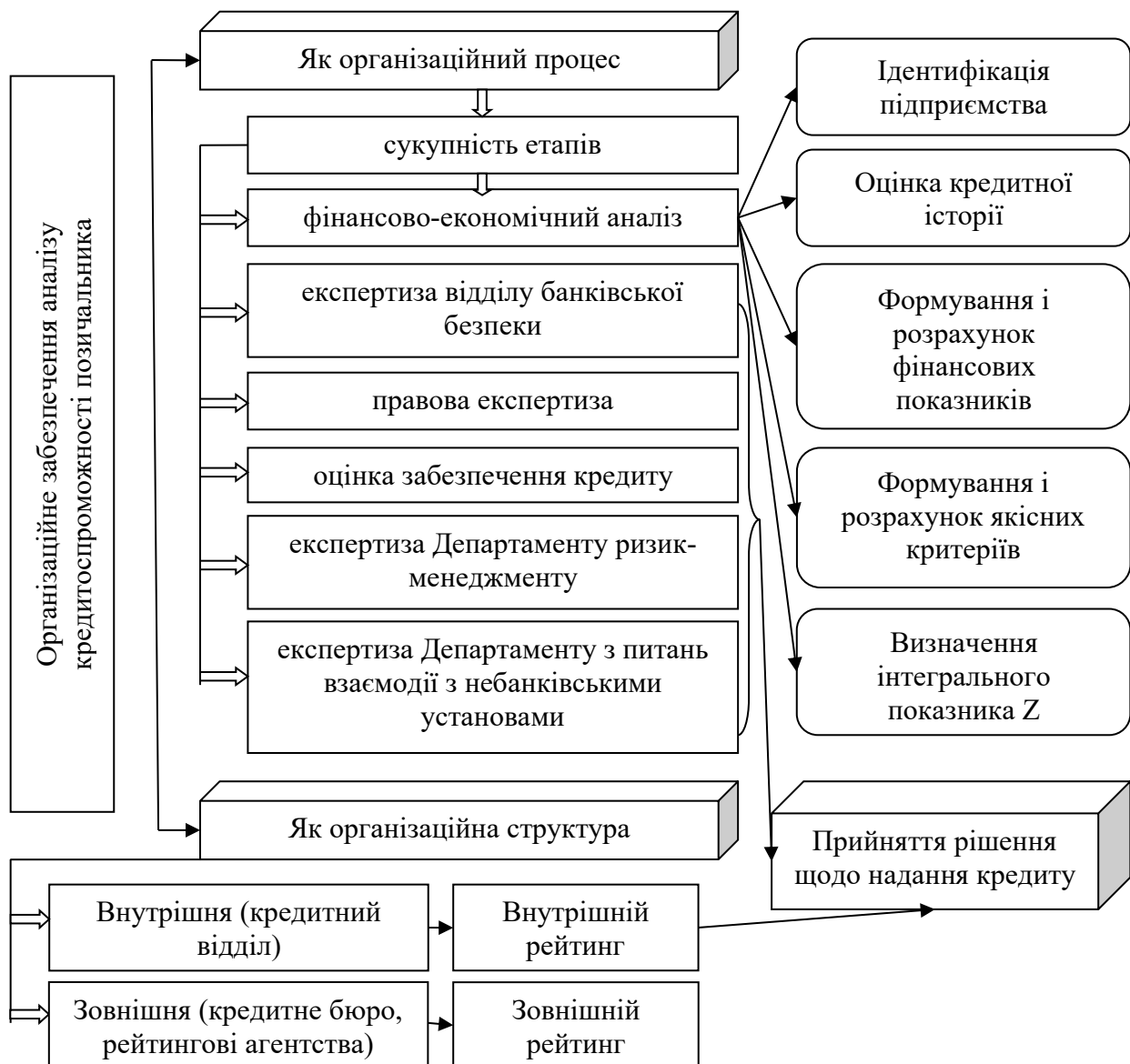

Рисунок 3.3 – Організаційне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника у результаті побудови оптимальної моделі кредитування корпоративних клієнтів (авторський підхід)

Відповідно до цих моделей, залежно від категорії позичальників, що встановлюється за допомогою сукупності розрахованих рейтингових показників, оцінюється їх кредитний рейтинг. Надалі позичальники відносяться до однієї з декілька груп рейтингу та кредитуються з урахуванням характеристики встановленого кредитного рейтингу в процесі встановлення вартості кредитів. Методичні підходи щодо прогнозування обсягу кредитних ресурсів АТ «Укрсиббанк» у результаті побудови оптимальної моделі кредитування корпоративних клієнтів базуються на використанні певних методів і математичних моделей, що є важливою складовою науково-методичного інструментарію за обраним напрямом дослідження. Оцінка кредитоспроможності позичальника як важлива складова розрахунку оціночного резерву під кредитний ризик, в свою чергу, містить такі організаційні етапи: 1) фінансово-економічний аналіз; 2) експертиза відділу банківської безпеки дирекції, якій підпорядковується відділення, куди звернувся клієнт; 3) правова експертиза наданих позичальником документів; 4) оцінка наявного забезпечення по кредиту; 5) експертиза кредитної заявки працівниками департаменту ризик-менеджменту; 6) експертиза кредитної заявки працівниками департаменту з питань взаємодії з небанківськими установами [32, с. 9].

При правовій оцінці наданих документів необхідною є наявність службової записки адміністратора головного управління банку з наданням повного пакету документів, передбаченого внутрішніми положеннями банку. Висновок фізичної служби може містити зауваження щодо наявності повноважень на підписання договорів чи щодо можливості прийняття визначеного забезпечення у заставу. Такий висновок повинен містити коротке обґрунтування та виноситись на розгляд Колегіального органу банку. При наявності у висновку фізичної служби зауважень щодо правового забезпечення наданих документів додатково необхідно перевірити документи з усуненими зауваженнями. У випадку, якщо всі зауваження виправлено, працівник фізичного відділу проставляє відповідний запис на висновку «Документи, які зазначені у зауваженнях фізичної служби та

зафіксовані в рішенні (реквізити рішення та колегіальний орган банку з питань кредитування, що його прийняв) надані», дата, підпис та розшифровка підпису візуючого».

Запропонований алгоритм інформаційної взаємодії основних суб'єктів аналізу кредитоспроможності позичальника за виділеними організаційними етапами при формуванні внутрішнього кредитного рейтингу представлено на рисунку 3.4.

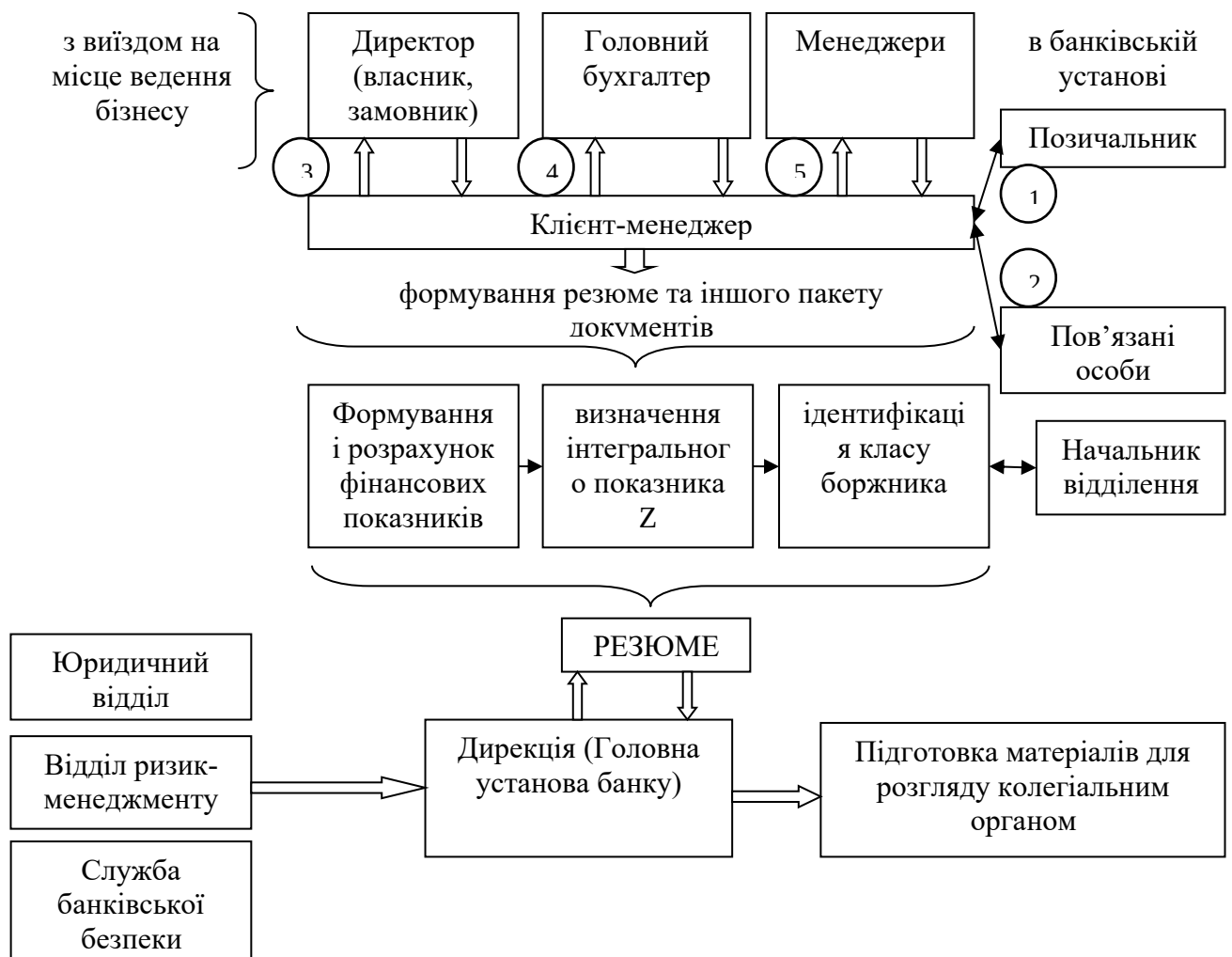

Рисунок 3.4 – Алгоритм інформаційної взаємодії основних суб'єктів аналізу кредитоспроможності позичальника за виділеними організаційними етапами при формуванні внутрішнього кредитного рейтингу

Примітка:

- 1 – фінансова звітність, управлінська звітність, дані про позабалансові ризики;
- 2 – інформація про пов'язаних осіб;
- 3 – інформація про поточний стан на підприємстві (управлінська звітність, внутрішні регламенти);
- 4 – фінансова звітність, документи по організації облікового процесу;
- 5 – фінансова та управлінська звітність по окремих напрямках роботи підприємства (технологічна документація тощо);
- 6 – узгодження пакету документів з начальником відділення;
- 7 – передача пакету документів до Дирекції (Головної установи банку) та супроводжувальної службової записки.

На основі вище запропонованих напрямів удосконалення процесу формування кредитного портфелю банку проведемо прогнозування обсягів кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр., використовуючи дані таблиці 2.7. На рисунку 3.5 побудуємо лінійний тренд зміни обсягу кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк».

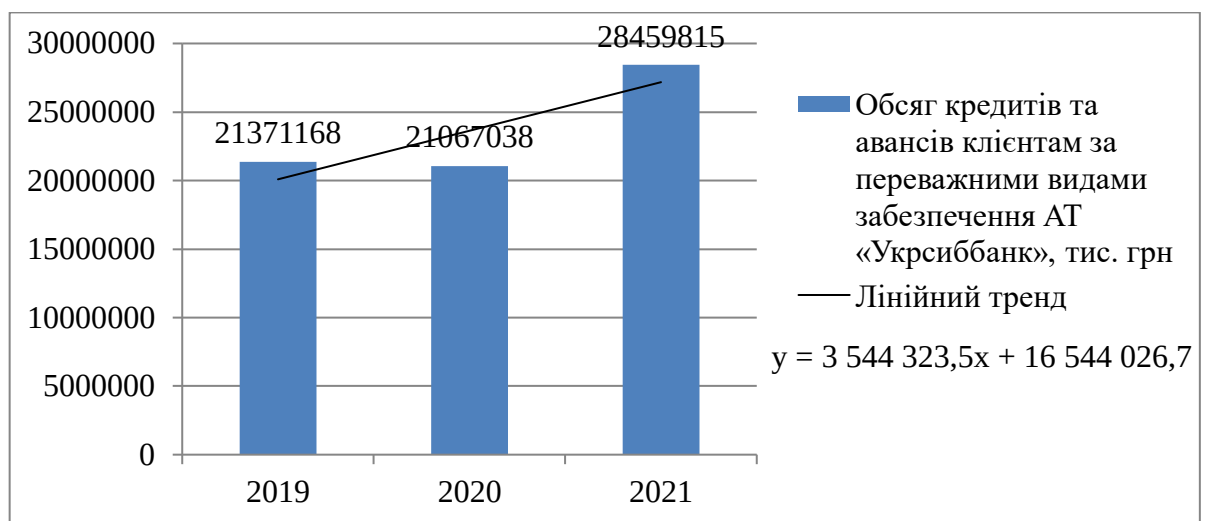

Рисунок 3.5 – Лінійний тренд обсягів кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр. (тис грн)

На основі вище побудованого лінійного тренду обсягів кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк» упродовж 2019-2021 рр. ($y=3544323,5 \cdot x+16544026,7$) проведемо розрахунок запланованих показників на 2022-2024 рр.:

$$y_{2022}=3544323,5 \cdot 4+16544026,7= 30721320,7 \text{ тис грн};$$

$$y_{2023}=3544323,5 \cdot 4+16544026,7= 34265644,2 \text{ тис грн};$$

$$y_{2024}=3544323,5 \cdot 4+16544026,7= 37809967,7 \text{ тис грн}.$$

На рисунку 3.6 побудуємо зміну запланованого обсягу кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк».

Відповідно до нище проведеного прогнозування обсягів кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк» прогнозуємо зростання показника з 30721320,7 тис грн у 2022 р. до 37809967,7 тис грн у 2024 р.

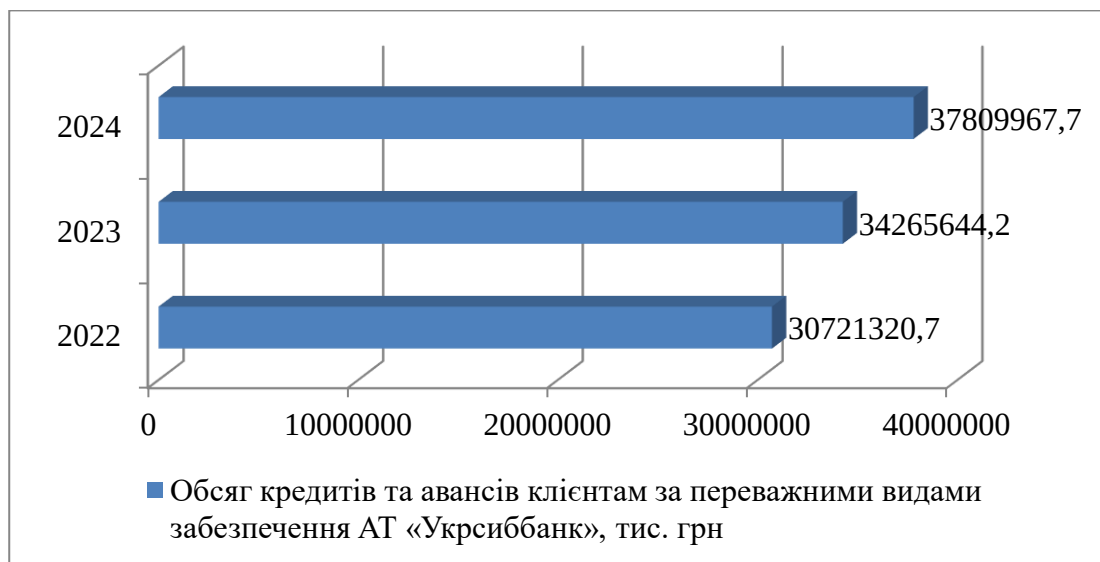

Рисунок 3.6 – Лінійний тренд обсягів кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк» на 2022-2024 рр. (тис грн)

Отже, мінімізація кредитного ризику може бути забезпечена шляхом укладання угоди «Кредитний дефолтний своп», що є похідним фінансовим інструментом. По суті, це двостороння угода, згідно з якою покупець захисту на користь продавця захисту погоджується здійснювати періодичні (або разові)

платежі. Такі платежі повинні здійснюватися в обмін на зобов'язання останнього відшкодувати збитки, що виникли у разі дефолту, визначеного цією угодою особи та бути забезпечені в протягом заздалегідь певного періоду часу.

3.3 Розробка адаптивної концепції управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк»

Розвиток банківського сектора дозволяє оцінити можливості та якість наданих банківських продуктів та послуг. У ринковій економіці банківська організація, що активно позиціонує себе на ринку, має на увазі надійність та якість, що визначається жорсткою конкуренцією. Банк за своїм призначенням сприймається як специфічний інститут, який би виконання фінансово-кредитних послуг і є основою стабільності розвитку фінансової системи країни. Мінімізація кредитного ризику дозволяє на основі постійного моніторингу проводити кредитні операції та формувати об'єктивну інформацію щодо клієнтів банку.

Фінансовий та реальний сектори являють собою діалектичне поєднання, існування яких не можливе один без одного. Водночас, не зважаючи на важливість такої взаємодії, докризова модель її організації була орієнтована на ізоляцію реального сектору від фінансового, тоді коли функціонування країни в посткризовий період змусило кардинально змістити акценти, адже для подальшого ефективного розвитку економіки держави виникла необхідність у врахуванні потреб реального виробництва. Оскільки однією з основних складових фінансового сектору виступає банківський, то саме він покликаний взяти активну участь у відновленні діяльності та функціонування виробництва, розвиток якого дозволить забезпечити економічне зростання України.

На сьогоднішній день Україну торкнулася кредитна криза. Обсяги надання кредитних ресурсів значно скоротилися у зв'язку з погіршенням фінансового стану фізичних та юридичних осіб. Таким чином гостро постала проблема

удосконалення управління кредитними ризиками в банківській системі для подальшого стимулювання розвитку кредитування економіки країни. Основними причинами зростання кредитних ризиків та стримання кредитування економіки є: посилення інфляційних і девальваційних очікувань; нестача кредитних ресурсів через слабку внутрішню ресурсну базу та обмеженість доступу до міжнародних ринків капіталу; недосконалість методів управління кредитними ризиками та механізмів повернення кредитів неплатоспроможними позичальниками; низький рівень захисту прав кредиторів і позичальників; економічна та політична ситуація в країні, а також інші форс-мажорні обставини, через які позичальник не в змозі згенерувати достатній грошовий потік для покриття кредиту.

Основними методами вдосконалення регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні є: аналіз клієнтської бази, моніторинг ефективності процесу регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні, розрахунок рівня кредитних ризиків, методи мінімізації ризиків. Процес мінімізації ризиків складається з удосконалення механізму процесу регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні, диверсифікації кредитів та їх лімітування, створення резервів, прийняття забезпечення, страхування ризику. Усі процеси, що складають процес мінімізації ризиків, підпорядковується чинному законодавству України, вимогам НБУ та здійснюється відповідно до процесу регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні. Крім того, методами управління ризиками в комерційних банках України в сучасний період є також централізація управління ризиками, оцінка кредитного рейтингу контрагентів банку за внутрішньою рейтинговою системою, оцінка структури кредитної операції, включаючи забезпечення та ін. Слід звернути увагу на те, що облікова ставка застосовуються в більшості банківських систем світу. Проте їх значення набагато нижче, ніж в Україні (наприклад, ЄЦБ встановлює значення цього показника менше 1%). Значна когорта економістів розходяться в думках з питання зміни облікової ставки. Одні з них вважають, що необхідно знижувати значення цього інструменту, оскільки це пов'язано з ризиками уповільнення

зростання економіки, які, у свою чергу, вище, ніж інфляційні. Наслідком чого облікова ставка може зробити негативний вплив на економіку країни і позначитися на динаміці ВВП. Інші, навпаки, вважають, що облікову ставку треба підвищувати, оскільки для НБУ, облікова ставка – це інструмент впливу на інфляцію, і зменшення її може означати вільний рух цін, вихід їх з під контролю.

Перспективи активізації процесу регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні безумовно передбачають подальшу лібералізацію політики рефінансування: поступове, виважене зниження облікової ставки, тимчасове введення довгострокового цільового рефінансування життєздатних, платоспроможних банків з метою відновлення іпотечного кредитування, розвитку малого і середнього бізнесу, реалізації загальнодержавних інфраструктурних проєктів, що означає появу нових робочих місць і збільшення кількості кредитоспроможного населення. Основні принципи, на яких повинна базуватися політика рефінансування, це виваженість, прозорість і контрольованість, тобто контроль НБУ за цільовим використанням банками коштів рефінансування.

Виклики сучасного етапу економічного розвитку в Україні потребують формування ефективної системи рефінансування. Для досягнення такої ефективності автор вважає за доцільне: запровадити бланкове кредитування НБУ терміном до семи днів з метою регулювання ліквідності банків; розширити перелік неринкових активів, які можуть виступати у якості застави при рефінансуванні; створення в НБУ адекватної системи ризик-менеджменту, направлену на мінімізацію ризиків при рефінансуванні банків.

Таким чином, незважаючи на зміни в законодавстві України, введення нових нормативів кредитного ризику та регулятивного капіталу з метою наближення до європейських стандартів, фінансовий стан багатьох українських банків продовжує погіршуватися, частка простроченої заборгованості за кредитами продовжує зростати, а кількість працюючих банків скорочуватися. Все це призвело до стрімкого стримання розвитку сектора економіки в країні. Це зумовлює необхідність розробки заходів щодо мінімізації кредитних ризиків з

одночасним збільшенням депозитної та кредитної бази банків, зростання привабливості кредитних ресурсів та зменшення труднощів щодо їх отримання. На тлі загасаючої фінансової кризи банки знову активізували свою діяльність, і спостерігається поступове зростання банківського кредитування. Зміна інституціональних характеристик розвитку банківського сектора дає підстави вважати, що банківський сектор розвивається екстенсивним шляхом, що проявляється як і розширення продуктової лінійки на ринку кредитування. Все це зумовлює певні ризики, з якими стикається АТ «Укрсиббанк». У зв'язку з цим формування кредитного портфеля відбувається з враховуючи аналітичні викладки, що сприяє підвищенню якості формованого кредитного портфеля комерційними банками. Вкрай необхідною є всебічна підтримка держави в створенні механізму стимулювання банків щодо вкладення коштів в реальний сектор через вдосконалення нормативно-правової бази в частині, що стосуються умов взаємодії банківських установ із виробничим сектором (рисунок 3.7).

Рисунок 3.7 – Шляхи вдосконалення кредитування реального сектору економіки [25, с. 67]

Також з метою зниження кредитного ризику комерційних банків, необхідно було б розробити механізм забезпечення таких кредитів за рахунок державних коштів (державні гарантії повернення позикових ресурсів) [38]. В даному контексті доцільне створення державної страхової компанії, яка б тісно співпрацювала з банківськими установами, що здійснюють кредитування реального сектору. Іншим варіантом є створення проміжної фінансової установи між першим та другим рівнями банківської системи, що за рахунок державних коштів сприятиме кредитуванню пріоритетних галузей економіки, не створюючи, при цьому, конкуренцію банкам. За таких умов, держава визначатиме пріоритетні галузі розвитку, фінансові установи розроблятимуть механізми та інструменти кредитного регулювання за рахунок бюджетних коштів, а банки виступатимуть виконавцями замовлення.

Отже, підсумовуючи, можемо констатувати, що подальший ефективний розвиток держави не можливий без розвитку реального сектору економіки, куди пріоритетно мають бути спрямовані фінансові ресурси комерційних банків. Забезпечення цього завдання повинне здійснюватись у тісній взаємодії всіх учасників фінансово-кредитного ринку – позичальників, банків, НБУ і держави. Відтак, для подолання кризового спаду, забезпечення стійкого економічного зростання і реструктуризації всієї економіки на сучасній технологічній основі, необхідні узгоджені і скоординовані дії промислового, фінансового, торговельного, страхового секторів, які сьогодні функціонують ізольовано один від одного. Тому пріоритетним напрямком посилення їх функціональних взаємозв'язків є підвищення ефективності державного управління і ролі держави в процесі такої модернізації, яка повинна сприяти підвищенню взаємодії реального та банківських секторів на основі: створення умов, які б зацікавили банківські установи в кредитуванні підприємств реального сектору та сприяли, водночас, зниженню ризиковості здійснення таких операцій; забезпечення належного правового та економічного середовища, яке б сприяло захисту інтересів кредиторів та позичальників в процесі кредитування та перекресному обслуговуванні клієнтів; покращення доступу банків до інформації, необхідної

для оцінки реального фінансового стану клієнта та управління його грошовими потоками, завдяки чому банківські установи матимуть змогу контролювати та, в разі необхідності, регулювати діяльність позичальників; впровадження ефективного механізму контактів між інститутами управління фінансовими і кредитними відносинами, що повинне забезпечити збалансованість їх інтересів, задач і принципів та зорієнтувати на спільну спрямованість досягнення стабільного економічного розвитку України.

АТ «Укрсиббанк» є універсальною банківською установою, діяльність якої спрямована на надання широкого спектра банківських послуг усім типам клієнтів, зокрема підприємствам будь-якої форми власності. АТ «Укрсиббанк» здійснює банківську діяльність виключно в межах законодавства України на підставі банківської ліцензії та дозволу, виданих Національним банком України. Стратегія подальшої діяльності АТ «Укрсиббанк» є стратегія пріоритетного розвитку обслуговування роздрібних клієнтів та клієнтів середнього та малого бізнесу й обмеженого кола високонадійних корпоративних клієнтів. З огляду на те, що макроекономічне середовище не сприяє розширенню діяльності, банк зосереджує зусилля на роботі з існуючим кредитним портфелем і застосовує дуже консервативний підхід при розгляді нових кредитних заявок [21, с. 117]. Пропонуємо АТ «Укрсиббанк» дотримуватися вимог Базельського комітету при розкритті інформації. Такий підхід матиме за мету підтримання та зміцнення ділової репутації та довіри до банку шляхом інформаційної відкритості та прозорості і представлятись широкому колу громадськості. Професійно подана інформація, відгуки клієнтів, створення блогів на сайті банку забезпечить позитивну репутацію банку, дасть змогу успішно здійснювати конкурентну боротьбу на фінансовому ринку України.

Стійкість банку дозволяє фінансовій установі розвиватися відповідно до банківської системи і суспільних потреб, зберігати організаційну цілісність, функціональність і спроможність виконувати зобов'язання в умовах зміни внутрішнього і зовнішнього середовища [37, с. 185]. Фінансова стійкість банків відіграє важливу роль у формуванні довіри до банківського сектору. У роботі

розглянуті теоретичні підходи до трактування поняття «фінансова стійкість банку». Систематизовано перелік внутрішніх та зовнішніх чинників, які впливають на фінансову стійкість банків з урахуванням специфіки їх діяльності в Україні. Фінансова стійкість є ключовим орієнтиром при плануванні діяльності комерційних банків, загалом її показники відображають рівень ризиковості функціонування суб'єкта банківської системи. Для оцінки інструментарію управління кредитним портфелем банку важливого значення набуває розробка методичного підходу до її оцінки, який може складатися із наступних кроків:

1. Оптимізація структури кредитного портфелю банку та надійності банківської системи в цілому.
2. Виявлення принципів особливостей банку як об'єкту оцінки інструментарію управління кредитним портфелем.
3. Формування системи критеріїв боргових зобов'язань банку.
4. Визначення методів, необхідних для оцінки інструментарію управління кредитним портфелем банку.
5. Обґрунтування критеріїв визначення типологічних груп банків, що відрізняються різним рівнем боргових зобов'язань.
6. Формування і аналіз груп банків за рівнем боргових зобов'язань.
7. Розробка заходів і рекомендацій, спрямованих на підвищення боргових зобов'язань банку.
8. Розробка заходів щодо оптимізації структури кредитного портфелю банку та надійності банківської системи.

Ключовими критеріями боргових зобов'язань банку є:

- 1) капітальна база банку (характеризує розмір власного капіталу банку з погляду його достатності для захисту інтересів вкладників і здатності банку компенсувати втрати);
- 2) ліквідність (визначає рівень ліквідності банку з погляду її достатності для виконання зобов'язань);
- 3) прибутковість (оцінює діяльність банку з погляду достатності його доходів для розширення банківської діяльності) [49].

Модернізована методика оцінки інструментарію управління кредитним портфелем банку наведена на рисунку 3.8.

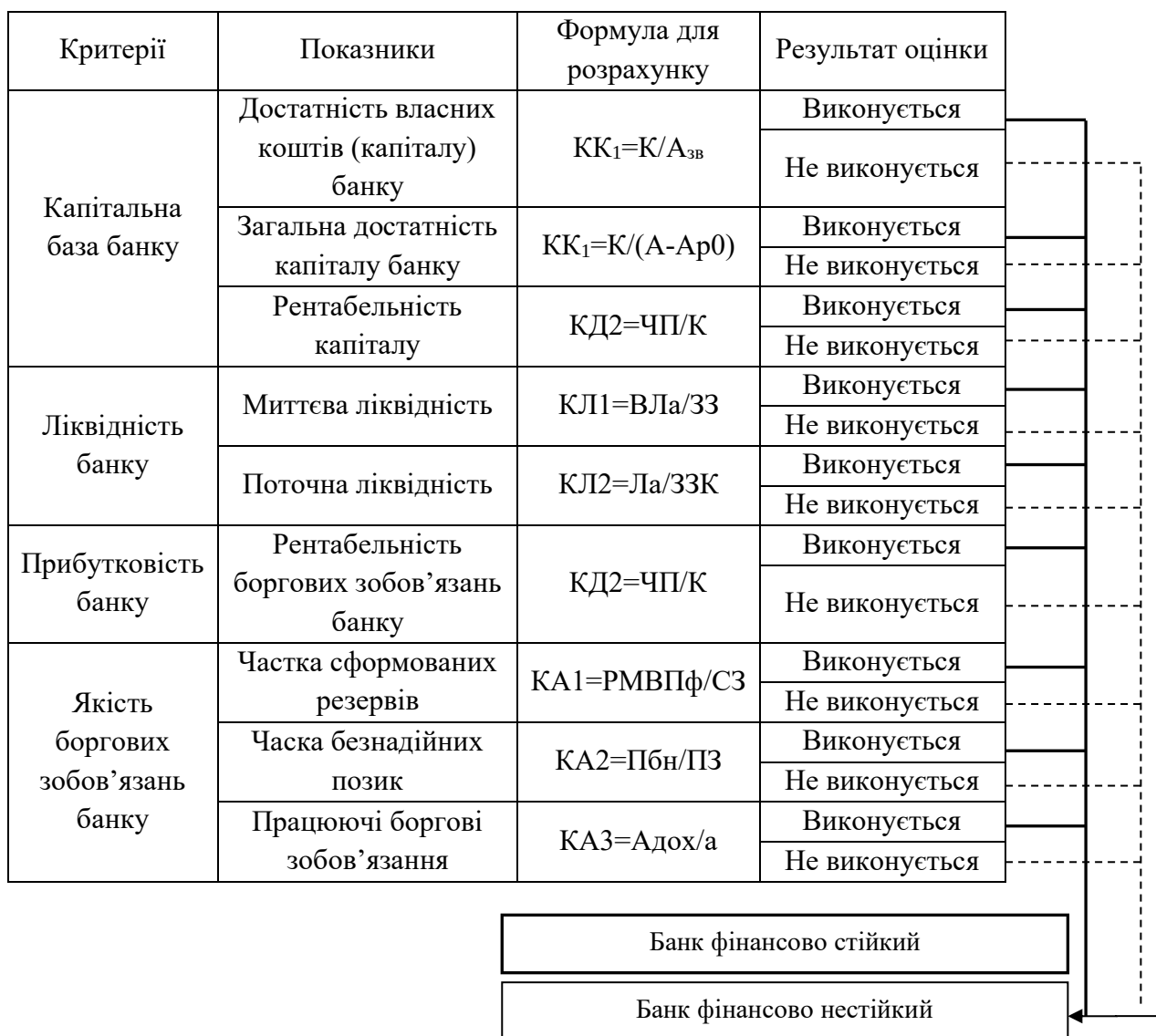

Рисунок 3.8 – Модернізована методика оцінки інструментарію управління кредитним портфелем банку

Позначення:

K – власні кошти (капітал) банку;

$A_{зв}$ – боргові зобов'язання банку, зважені по рівню ризику;

A – сумарні боргові зобов'язання банку;

A_{p0} – боргові зобов'язання банку, що мають нульовий рівень ризику;

$ВЛа$ – високоліквідні боргові зобов'язання банку;

$ЗК$ – залучені кошти;

ЗЗ – зобов'язання до запитання;

Ла – ліквідні боргові зобов'язання банку;

ЗЗК – зобов'язання до запитання і зобов'язання банку перед кредиторами (вкладниками) терміном виконання в найближчих 30 календарних днів;

ЧП – чистий прибуток банку;

Пбн – безнадійні позики;

ПЗ – позики, позикова і прирівняна до неї заборгованість;

РМВПф – фактично сформований резерв на можливі втрати за позиками;

Адох – боргові зобов'язання, що приносять дохід.

Як бачимо, критерії боргових зобов'язань банку є різноманітними, а тому є можливістю оцінювати діяльність банку з позицій різних суб'єктів, основними з яких, є: власники (акціонери, учасники) банку; регулюючі органи (Національний банк України); органи управління банком; потенційні клієнти і вкладники; співробітники банку. Кожен суб'єкт розробляє власну методика оцінки, яка визначається призначенням оцінки і широтою доступної інформації та передбачає виявлення критеріїв, що адекватно відображають різні сторони діяльності банку.

Централізоване регулювання операцій з борговими зобов'язаннями банку спрямовано насамперед на здійснення контролюючої функції за станом ліквідності комерційних банків, проте часом призводить до послаблення уваги до цієї проблеми з боку керівництва банків. Іноді ліквідність сприймається не як власна проблема банку, а як така, що може бути вирішена втручанням центрального банку і наданням стабілізаційних кредитів.

Модернізована методика оцінки інструментарію управління кредитним портфелем банку базується на наступних принципах:

1) Комплексність – отримання узагальнюючої оцінки інструментарію управління кредитним портфелем банку;

2) Спрямованість на характеристику боргових зобов'язань за ключовими критеріями і напрямками діяльності банку;

3) Придатність для виявлення основних тенденцій зміни боргових зобов'язань банку [21, с. 108].

Проаналізуємо систему управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк» відповідно до запропонованої методики (рисунок 3.9).

Критерії	Показники	Формула для розрахунку	Результат оцінки
Капітальна база банку	Достатність власних коштів (капіталу) банку	$\frac{5236354}{37107453} = 0,141$	Виконується
			Не виконується
	Загальна достатність капіталу банку	$\frac{5236354}{(25470317 - 25224800)} = 21,328$	Виконується
			Не виконується
	Рентабельність капіталу	$\frac{132448}{5236354} = 0,025$	Виконується
			Не виконується
Ліквідність банку	Миттєва ліквідність	$\frac{690536}{11171601} = 0,618$	Виконується
			Не виконується
	Поточна ліквідність	$\frac{10586}{11171601} = 0,0009$	Виконується
			Не виконується
Прибутковість банку	Рентабельність боргових зобов'язань банку	$\frac{132448}{5236354} = 0,025$	Виконується
			Не виконується
Якість боргових зобов'язань банку	Частка сформованих резервів	$\frac{189597}{33830080} = 0,006$	Виконується
			Не виконується
	Часка безнадійних позик	$\frac{9930}{33830080} = 0,0003$	Виконується
			Не виконується
	Працюючі боргові зобов'язання	$\frac{11171601}{25224800} = 0,443$	Виконується
			Не виконується

Банк фінансово стійкий

Банк фінансово нестійкий

Рисунок 3.9 – Оптимізація структури кредитного портфелю банку АТ «Укрсиббанк» на 2023 рік (авторський підхід)

Таким чином, за деякими показниками, Банк є достатньо ліквідним, проте, наявність показників, які не відповідають нормативним значенням, свідчить про необхідність покращення управління ліквідністю АТ «Укрсиббанк».

Отже, проведений аналіз інструментарію управління кредитним портфелем, які використовуються у вітчизняній та зарубіжній практиках, показує, що переважна більшість методик реалізує принцип зведення сукупності

індикаторів до єдиного агрегованого показника. Методики розробляються як контролюючими органами в рамках макропруденційного аналізу, так й безпосередньо банками для власних управлінських цілей. Кожна методика має свою специфіку щодо алгоритму, критеріїв та рекомендацій для здійснення оцінки. Більшість з них поєднує в собі групи показників капіталу, якості боргових зобов'язань, рентабельності та ліквідності, але не враховує вплив на систему управління кредитним портфелем макроекономічних факторів. Недостатньо розробленими залишаються методики оцінки якості менеджменту банківської установи. Найбільш дієвими для динамічної оцінки інструментарію управління кредитним портфелем вважаємо статистичні методи, оскільки на основі аналізу кореляційних зв'язків можна виділити з усієї сукупності досліджуваних факторів найбільш важливі, виявити їх взаємозв'язок та напрям впливу. Запропонована методика оцінки ступеню боргових зобов'язань банківської установи в умовах обмеженості інформації із урахуванням існуючого вітчизняного й зарубіжного досвіду минулих років та новітніх сучасних методів, із використанням достовірної реальної інформації та сукупності показників, що характеризують важливі аспекти діяльності банку як ззовні, так і зсередини. Методика має високу здатність до коректного передбачення ступеню боргових зобов'язань банку та є апробованою на реальних мікро- та макроекономічних даних як для фінансово стійких банків, так і банків, у яких виявлені ознаки втрати боргових зобов'язань.

Висновки до третього розділу

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки: подальший розвиток кредитування в Україні має бути напружений на здешевлення споживчих кредитів шляхом прив'язки відсоткової ставки за ними до облікової ставки НБУ; комплексний підхід до оцінювання

кредитоспроможності потенційних позичальників із застосуванням скорингсистеми, що спростить процедуру отримання споживчого кредиту; забезпечення функціонування всеукраїнського бюро кредитних історій, у якому мають бути сконцентровані дані про усіх потенційних позичальників.

Необхідність здійснення банками кредитних вкладень впливає, насамперед, з прагнення банків досягти найбільшої дохідності за одночасної підтримки своєї платоспроможності, розширення клієнтської бази банку і створення структури їх комплексного обслуговування, зміцнення конкурентної позиції банку на ринках та зниження загального управління кредитним портфелем банківської діяльності.

В управління кредитною діяльністю, в залежності від ситуації, можуть застосовуватися два види стратегій: активна та пасивна. Активна стратегія управління передбачає ретельне відстеження і негайне придбання інструментів, які відповідають кредитним цілям портфелю, а також швидка зміна складу фондових інструментів, які входять портфель. Пасивна стратегія передбачає створення добре диверсифікованих портфелів з заздалегідь визначеним рівнем управління кредитним портфелем, розрахованим на тривалу перспективу.

При формуванні механізму прогнозування обсягу кредитних ресурсів АТ «Укрсиббанк» у результаті побудови оптимальної моделі кредитування корпоративних клієнтів важливим є наявність і розвиток його організаційного забезпечення. Організаційний процес оцінки кредитоспроможності позичальника є складовою частиною розрахунку оціночного резерву під кредитний ризик.

Визначено резерви підвищення ефективності формування кредитного портфеля банків України. Варто відзначити, що на діяльність АТ «Укрсиббанк» впливають характерні для банківської системи наслідки фінансово-економічної кризи. Кредитний портфель АТ «Укрсиббанк» за досліджуваний період мав тенденцію до зменшення. Це пов'язане з тим, що банком здійснювалася робота щодо підвищення якості активів установи. Так, на діяльність АТ «Укрсиббанк» впливають характерні для банківської системи наслідки фінансово-економічної кризи. Кредитний портфель АТ «Укрсиббанк» за досліджуваний період мав

тенденцію до зменшення. Це пов'язане з тим, що банком здійснювалася робота щодо підвищення якості активів установи. Слід не забувати, що найбільша частка на ринку кредитування належить споживчим позикам, класичним позикам для фізичних осіб, коли позикові кошти беруться з метою розтррати на різні життєві потреби.

Здійснено прогнозування обсягу кредитування корпоративних клієнтів у банку. Методичні підходи щодо прогнозування обсягу кредитних ресурсів АТ «Укрсиббанк» у результаті побудови оптимальної моделі кредитування корпоративних клієнтів базуються на використанні певних методів і математичних моделей. Відповідно до вище проведеного прогнозування обсягів кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк» прогнозуємо зростання показника з 30721320,7 тис грн у 2022 р. до 37809967,7 тис грн у 2024 р.

Розроблено адаптивну концепцію управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк». Основними методами вдосконалення регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні є: аналіз клієнтської бази, моніторинг ефективності процесу регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні, розрахунок рівня кредитних ризиків, методи мінімізації ризиків. Процес мінімізації ризиків складається з удосконалення механізму процесу регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні, диверсифікації кредитів та їх лімітування, створення резервів, прийняття забезпечення, страхування ризику.

А також, порадимо дуже важливо звернути увагу клієнтів банку на те, як вчасно заплатити по кредиту, якщо крайній термін платежу випадає на вихідний день або на свята. Як показує практика, за дуже багатьох кредитних договорів виникає прострочена заборгованість саме в період свят: клієнти не піклуються про те, щоб заплатити наперед. Коротка розмова про погашення кредиту буде корисна і з такої причини: переважна більшість клієнтів платить в останні дні погашення платежу.

Висновки

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Досліджено сутність кредитного портфеля банку. Варто відзначити, що кредитний портфель – це сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики. Обсяг і структура кредитного портфеля банку визначаються такими чинниками: розмір банку (капіталу); правила регулювання банківської діяльності; офіційна кредитна політика банку; досвід і кваліфікація менеджерів; рівень дохідності різних напрямів розміщення коштів.

Визначено організаційне та інформаційне забезпечення кредитного портфеля банку. Організаційне забезпечення кредитного портфеля на цьому рівні відрізняється залежно від банку, його розміру і специфіки діяльності. Рівень може бути представлений кредитними департаменти, що включають відділи кредитного аналізу та контролю. Зокрема, склад інформаційної бази тісно переплітається із факторами впливу на кредитну політику. Інформація повинна бути корисною для прийняття рішень стратегічного характеру. Для того щоб інформація була значущою, вона має бути матеріальною. Інформація є матеріальною, якщо її ненадання або неправильне подання може вплинути на рішення щодо формування кредитного портфеля комерційного банку. Надійність інформації забезпечується в тому разі, коли вона не містить матеріальних помилок.

Проведено дослідження нормативно-правового регулювання процесу формування кредитного портфеля банку. Слід зазначити, що Національний банк України відстоює позицію, згідно з якою цільове використання кредиту є одним із принципів банківського кредитування і банк не лише наділений правом вимагати виконання позичальником відповідного цивільного обов'язку, але також у свою чергу має виконувати публічно-правові обов'язки щодо

встановлення та забезпечення контролю за цільовим використанням кредиту, зокрема, при наданні кредитів овердрафт.

Проаналізовано сучасні тенденції особливостей формування кредитного портфеля банків України. Варто відзначити, що у червні 2021 року рівень проблемних кредитів (NPL) в українських банках зменшився до 37,2%, тоді як на початку 2020 року прострочення платежів більш ніж на 90 днів фіксувалося за кожним другим кредитом. Стратегія Нацбанку передбачає, що через три роки рівень проблемних позик у банківській системі не перевищуватиме 10%. Міжнародний валютний фонд класифікує NPL як кредити, за якими виплата відсотків та основної суми боргу прострочена на 90 і більше днів. Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну повернуло назад поступове зниження частки проблемних кредитів (NPL), яке тривало з 2018 року. У січні-лютому 2022 року показники проблемних кредитів у банківській системі зменшилися з 27,2% до 26,7%. У березні-травні 2022 року частка NPL майже не змінилася, зокрема через регуляторні послаблення у сфері оцінки кредитного ризику. Проте глибока економічна криза призведе до погіршення якості кредитного портфеля банків. Починаючи з червня 2022 року, банки почали поступово визнавати проблемні кредити.

Здійснено аналіз обсягу та структури кредитного портфеля АТ «Укрсиббанк». Варто відзначити, що упродовж 2020-2021 рр. кредити та аванси юридичним особам та фізичним особам-підприємцям у АТ «Укрсиббанк» зросли на 5658238 тис грн або на 34,14%. Також упродовж 2020-2021 рр. спостерігаємо збільшення обсягів кредитів та авансів фізичним особам на 675614 тис грн або на 10,44%; усього обсяг кредитів та авансів клієнтам, до вирахування резерву на покриття очікуваних кредитних збитків зріс на 6333852 тис грн або на 27,49%. Усього кредитів та авансів клієнтам, за вирахуванням резерву на покриття очікуваних кредитних збитків, за 2020-2021 рр. збільшився на 7392777 тис грн або на 35,09%. Станом на 31 грудня 2021 року максимальна сума кредитного ризику за кредитами та авансами клієнтам, без урахування впливу забезпечення

та інших кредитних покращень, становила 28 459 815 тис грн (31 грудня 2020 року: 21067038 тис грн).

Проаналізовано ефективність управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк». У сучасних умовах неможливо визначити, яким чином буде розвиватися військовий конфлікт, як довго він триватиме і якими будуть наслідки для АТ «Укрсиббанк». Відповідно, залишається суттєва невизначеність стосовно застосування припущення щодо здатності АТ «Укрсиббанк» продовжувати свою діяльність на безперервній основі. Війна між Україною та Росією триває, що призводить до значного руйнування майна та активів в Україні та істотного переміщення населення в Україні. Наслідки війни змінюються кожного дня, а їхній вплив у довгостроковій перспективі неможливо визначити. Подальший вплив на українську економіку залежить від того, яким чином завершиться військове втручання Росії в Україну, та від успішної реалізації українським урядом нових реформ та стратегії відновлення, а також співробітництва з міжнародними фондами. Тому управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк» у сучасних умовах є не досить ефективним та потребує вдосконалення для удосконалення діяльності банку у майбутньому післявоєнному періоді.

Визначено резерви підвищення ефективності формування кредитного портфеля банків України. Варто відзначити, що на діяльність АТ «Укрсиббанк» впливають характерні для банківської системи наслідки фінансово-економічної кризи. Кредитний портфель АТ «Укрсиббанк» за досліджуваний період мав тенденцію до зменшення. Це пов'язане з тим, що банком здійснювалася робота щодо підвищення якості активів установи. Так, на діяльність АТ «Укрсиббанк» впливають характерні для банківської системи наслідки фінансово-економічної кризи. Кредитний портфель АТ «Укрсиббанк» за досліджуваний період мав тенденцію до зменшення. Це пов'язане з тим, що банком здійснювалася робота щодо підвищення якості активів установи. За аналізований період обсяги кредитів та заборгованості клієнтів досліджуваного банку (до вирахування резерву на покриття збитків від знецінення) демонструють тенденцію до

зменшення. Така ситуація пов'язана з важким становищем економічної, політичної та грошово-кредитної сфери держави в сучасних умовах.

Здійснено прогнозування обсягу кредитування корпоративних клієнтів у банку. Методичні підходи щодо прогнозування обсягу кредитних ресурсів АТ «Укрсиббанк» у результаті побудови оптимальної моделі кредитування корпоративних клієнтів базуються на використанні певних методів і математичних моделей. Відповідно до вище проведеного прогнозування обсягів кредитів та авансів клієнтам за переважними видами забезпечення в АТ «Укрсиббанк» прогнозуємо зростання показника з 30721320,7 тис грн у 2022 р. до 37809967,7 тис грн у 2024 р.

Розроблено адаптивну концепцію управління кредитним портфелем АТ «Укрсиббанк». Основними методами вдосконалення регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні є: аналіз клієнтської бази, моніторинг ефективності процесу регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні, розрахунок рівня кредитних ризиків, методи мінімізації ризиків. Процес мінімізації ризиків складається з удосконалення механізму процесу регулювання кредитування корпоративних клієнтів в Україні, диверсифікації кредитів та їх лімітування, створення резервів, прийняття забезпечення, страхування ризику.

В ситуації яка склалась в Україні на даний момент значною проблемою є значна частина неповернення кредитів, яка спричинена впливом світової фінансової кризи на банківську систему України, а також політичної та економічної ситуації, яка існує на даний момент.. Тому, задля впевненості банку в отриманні компенсації у разі неаздатності виплатити позичальниками основної суми боргу та відсотків за нею, банк змушений вимагати від позичальників якісну та надійну заставу, яку банк, в свою чергу, зможе реалізувати у випадку невиконання останнім умов кредитного договору. У зв'язку з цим в банку проводиться аналіз кредитного портфелю з погляду захищеності від можливих втрат.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 09.11.2022)
2. Цивільний кодекс України. Документ 435-IV, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2021, підстава – 942-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 09.11.2022)
3. Про Національний банк України: Закон України (остання редакція: N 2922-III (2922-14) від 10.01.2003) (зі змінами та доповненнями). URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 09.11.2022)
4. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121-14 (зі змінами та доповненнями остання редакція від 16.10.2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 09.11.2022)
5. Про споживче кредитування: Закон України. Документ 1734-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 08.01.2021, підстава – 891-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 1, ст.2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення: 09.11.2022)
6. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України (зі змінами та доповненнями). URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 09.11.2022)
7. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 року N 898-IV. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 09.11.2022)
8. Про іпотечні облігації: Закон України (зі змінами та доповненнями). URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 09.11.2022)
9. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України (зі змінами та доповненнями). URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 09.11.2022)

10. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України (зі змінами та доповненнями). URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 09.11.2022)

11. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Постанова Правління НБУ від 30.06.2016. Документ v0351500-16, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.10.2022, підстава–v0214500-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 09.11.2022)

12. Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України Постанова Правління НБУ від 18.07.2019 № 97. Документ v0097500-19, чинний, поточна редакція – Редакція від 22.05.2021, підстава – v0041500-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text> (дата звернення: 09.11.2022).

13. Про затвердження Положення про основи процентної політики Національного банку України : Постанова НБУ від 21.04.2020 № 277. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16> (дата звернення: 09.11.2022).

14. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму від 28.11.2002 № 249-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 1, ст. 2. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249-15> (дата звернення: 09.11.2022).

15. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Правління НБУ від 28.08.2001 № 368. Національний банк України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 09.11.2022).

16. Ведернікова С. В. Удосконалення кредитних відносин між банками та підприємствами. С. В. Ведернікова. Економіка та держава. 2019. № 2. С. 75-78.

17. Волосович С. В. Об'єктивна необхідність та функціональне призначення системи кредитних відносин. С. В. Волосович. Економічний вісник університету. 2014. Вип. 22(1). С. 133-137.

18. Гайдай І. Ю. Довгострокове банківське кредитування як спосіб фінансування економічного росту. І. Ю. Гайдай, К. В. Коваленко. Вісник Донецького університету економіки та права. 2013. № 1. С. 140-145.

19. Грубінка І. І. Можливі напрямки вдосконалення кредитного механізму здійснення державної підтримки кредитного забезпечення вітчизняних підприємств в Україні. І. І. Грубінка. Бізнес Інформ. 2014. №4. С. 215–220.

20. Грушко В. Оптимізація структури кредитного портфеля комерційного банку. В. Грушко, Т. Іваненко. Вісник Національного банку України. 2014. № 2. С. 28–32.

21. Дзюблюк О. В., Малахова О. Л. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки : монографія. О. В. Дзюблюк, О. Л. Малахова. Тернопіль: Вектор, 2018. 324 с.

22. Жукова Н. К. Сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні. Н. К. Жукова, Н. В. Зражевська. Економічний часопис ХХІ. 2011. № 5–6. С. 54–57.

23. Караченцева Т. Теорії кредиту та її функціональна роль економіці. Т. Караченцова. Банківський вісник. 2016. № 31. С. 41–46.

24. Крамаренко І. С. Міжгалузеві асиметрії кредитування національних підприємств. Бізнес Інформ. 2014. №12. С. 411–415.

25. Кредитний ризик комерційного банку: навч. посіб.; за ред. В. В. Вітлинського. К. : Т-во «Знання», КОО, 2020. 251 с.

26. Крупка М. І. Теоретичні аспекти управління механізмом кредитування довгострокових програм розвитку економіки в Україні. Фінанси України. 2017. № 1. С. 43–57.

27. Кузнєцова Л. В. Роль банківського кредитування у фінансовому забезпеченні розвитку реального сектора економіки України. Економічний простір. 2018. № 20/1. С. 107–115.

28. Купчінова О. Трансформація принципів банківського кредитування. Банківський вісник. 2016. № 10. С. 18–24.

29. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посібник. К. : Знання, КОО, 2020. 215 с.

30. Майорова Т. В. Зарубіжний досвід інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу. Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана. 2021. № 2. С. 190–204.

31. Мельник Л.О. Ефективність кредитування підприємств роздрібної торгівлі. Рукопис. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.05 економіка торгівлі та послуг. Харківський державний університет харчування та торгівлі. Харків, 2006. 22 с.

32. Непочатенко О. О. Банківські механізми кредитування вітчизняних підприємств. Рукопис. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 гроші, фінанси і кредит. Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» УААН, Київ, 2009. 33 с.

33. Перевозник Г. М. Організаційне та інформаційне забезпечення кредитної політики банку. Тези доповідей XV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів «Наукові розробки молоді на сучасному етапі». Т. 3 : Секція «Економічні та соціально-політичні проблеми активізації інноваційної діяльності підприємств України»: 28-29 квітня 2020 р. К. : КНУТД, 2020. С. 247.

34. Петик Л. О. Аналіз тенденцій розвитку кредитування підприємств у банківському секторі України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2019. Випуск 4. С. 893-896.

35. Погосова А. В. Облікове забезпечення управління кредитними операціями банку. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2914> (дата звернення: 09.11.2022).

36. Поляк Н. П. Банківське кредитування: сучасний стан та проблеми сьогодення. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2014. № 2 (74). С. 201-207.

37. Поляк Н. П. Теоретичні аспекти сутності кредиту. Вісник Хмельницького національного університету. 2014. № 6. Т. 1. С. 185-188.

38. Погосова А. В. Облікове забезпечення управління кредитними операціями банку. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2914> (дата звернення: 09.11.2022).

39. Причепа Г. В. Проблеми та перспективи розвитку кредитних послуг в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/Economics/10_107421.doc.htm (дата звернення: 09.11.2022).

40. Румик І. І. Вплив банківського кредитування на економіку України. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка. 2021. Вип. 9. С. 113–120.

41. Сабліна Н. В. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду здійснення кредитування у ринковій економіці України. Бізнес Інформ. 2012. № 7. С. 136-138.

42. Семениченко Ю. К. Аналіз ефективності кредитування у ринковій економіці України. Рукопис. Автореферат дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.04 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Київський національний економічний університет, Київ, 2013. 17 с.

43. Семенча І. Є., Ткачова А. А. Управління кредитним портфелем банку в сучасних економічних умовах в Україні: проблеми та шляхи їх подолання. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3117> (дата звернення: 09.11.2022).

44. Сирота А. І. Поняття «банківська операція» та «кредитна операція банку». Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. № 4. С. 127-130.

45. Сікорський І. А. Формування ринку кредитних послуг комерційних банків. 2019. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/texts/2019_24/24.1.42.pdf (дата звернення: 09.11.2022).

46. Стасенок А. Н. Закономірності розвитку кредитних відносин. А. Н. Стасенок. Теорія і практика громадського розвитку. 2013. №1. С. 340-343.

47. Тодосейчук А. С., Кузнєцова Я. В., Федоскова А. І. Основні проблеми розвитку кредитних операцій комерційних банків України. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=10551> (дата звернення: 09.11.2022).

48. Унінець О. М. Роль банківського кредитування підприємницької діяльності в процесі взаємодії фінансового та реального секторів економіки. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2013. № 1. С. 230-245.

49. Фаюра Н. Д. Наукові концепції соціально-економічного значення кредиту. Економічні науки, банки та банківська система. URL: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2011/Economics/1_84806.doc.htm (дата звернення: 09.11.2022).

50. Хар В. С. Напрями вдосконалення законодавчої бази грошово-кредитного регулювання. Дев'ята Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми сучасної науки». URL: <http://intkonf.org/har-vs-napryami-vdoskonalennya-zakonodavchoyi-bazi-groshovo-kreditnogo-regulyuvannya/> (дата звернення: 09.11.2022).

51. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index> (дата звернення: 09.11.2022).

52. Офіційний сайт АТ «Укрсиббанк». URL: <https://ukrsibbank.com/> (дата звернення: 09.11.2022).

